

Flav

Hiszek az Atvában!

1./ Az ember Isten tanuja.

Minden hitvallás alapvető tétele az, hogy az embert saját értelme nem vezeti el az igazsághoz. Nem azért nem vezet el, mintha a teremtett világ minden kis részében és a maga végtelenség látszó együttesében másról beszélne neki, mint Istenről, hanem mert az ember lázadó. Fellázad a természet beszéde ellen és annak bizonyágtételét meghamisítja. Az istentelen ember nem akarja, hogy a természet neki Istenről beszéljen. Mint ahogy jól nevelt társaságban nem szabad halálról beszélni, mert ez a téma a gyenge idegzetű embereket kellemetlenül érinti; min ahogy tulzott jövedelmű emberek előtt nem szabad arról beszélni, hogy vannak családok, amelyeknek a betevő falatjuk is hiányzik s éhező gyermekek ezreinek sóhajta száll a mohó harácsolók ellen az ég felé; mint ahogy büntetlen előléti, jogilag tisztességes ember előtt nem szabad megemlíteni, hogy az a leány, akit először ő csábitott el, öngyilkos lett: úgy illetlen dolog orvosok és természettudósok társaságában Istenről úgy beszélni, mintha az rájuk is tartoznák. Bizonyos természettudósok között iratlan megállapodás az, hogy a természet könyvében nem szabad úgy olvasni, hogy a csillagok vagy a sejtek törvényei ezt a szót adják ki: Isten. Mert ahol az volna a természet könyvében írva, ott más szót kell olvasni helyette, mint ahogy a zsidók sohasem olvassák el a Szentírásban ezt a szót: Jahve. A természettudósok nem Adónájt olvasnak, hanem Természetet, Anyagot, Erőt, Törvényt. A természettudósok megállapodtak abban, hogy ezt a szót: asztalos sohasem fogják kiejteni, helyette mindig asztalt mondanak. Boldog együgyűség, mely a tört lábu széket mindig az asztalhoz viszi reparációra és sohasem az asztalozhoz! Senkinek annyi oka nincs a Teremtő végtelen elméjét magasztalni, mint nekik; mégis mikor értekezéseikben a természet csodálatos törvényeit hozzák elének, mindig egymás dicsőségét zengik, mint akik a természet törvényeit felfedezték és sohasem a Teremtőt. Mintha Móricz Zsigmond a Rajongóknak tőle végzett új feldolgozása elé elfelejtette volna odairni a Kemény Zsigmond nevét. Boldog irodalom, melyben csak a plagizátorokat magasztalják! Vajon ki alkotta meg a természet törvényeit? A tudós, aki azokat felfedezi?!

Az az egyoldalú embermagasztalás, mely Isten dicsőségét kitagadja a teremtésből, mutatja, hogy járt, sőt jár ebben a világban egy nagy kísértő, ki valaha azt mondotta az embereknek: olyanok lesztek, mint az Isten! Mily egyszerűen és érthetően fejti meg a Szentírás azt a bonyolultnak és leküzdhetetlennek látszó tényt, hogy a tudósok nagy része nem találja meg a természetben Istent: a plagizátorok félnek, hogy az eredeti szerző egyszer megjelenik és művét visszaköveteli. Egy kis fény sugarak, egy kijelentett szó s az egész emberti hitványság, a tudományos szatócsok minden üzleti titka lelepleződik! Az embert nem a tudomány tartja vissza az istenhittől, hanem a gőg. Az ember legfelül akar állani, azért le kell taszítania a fölötte álló Istent. A görög az isteneket emberekké tette; a zsidó farizeus formalizmusával és álkegyességével Isten mellé szemtelenkedett; a modern természettudós pedig messzelátójával kémleli az eget s mivel Istent nem áll eléje, kimondja, hogy Isten nincs. De sem a pogány, sem a farizeus, sem a tudós nem akar Istennél kisebb lenni!

Jézus azt mondta, hogy ha olyanok nem leszünk, mint egy kicsiny gyermek, nem mehetünk be az Isten királyságába. Talán senki sem botlik meg annyira ebben a mondásban, mint a gógós tudós, ki mindazt kiolvassa a természet titkaiból, ami ő alatta van, de semmit sem akar benne meglátni, ami fölötte van s kész az anyagot teremtőjévé, a majmot nagyapjává tenni, csak hogy Istennek ne kelljen azt mondania: Atyám, Teremtőm! A tudományos istentagadás megátalkodott, cskönyös és nevetséges toporzékolás a változhatatlan valósággal szemben, azért mondja a zsoltáriró, hogy Isten nevet rajta. Szent isteni nevetés, tele isteni keserűséggel, tele el nem ismert fennséggel, tele használni akaró szeretettel.

Am nemcsak a tudós veti ki Istent a teremtésből: kiveti a politikus is, ki csak pénzzel, emberi tudással és nyers emberi erővel számol; kiveti a kereskedő, aki a pontos mérlegre épít s nem gondol rá, hogy Isten számvetése az emberi számadást általhuzhatja; kiveti a művész, aki az erkölcsöt kifelejtí a világból s kiveti az élvező ember, aki nem akar olyan Istenről tudni, aki egyszer az embert számadásra vonja. Nemcsak a tudós istentagadó, hanem az államférfi, a gazda, a szépség kutatója s élvezője egyaránt. Nem jól jellemezte-e Jézus az embereket a gonosz szőlőművesek példázatában, kik a távollevő gazda szőlőjét sajátjuknak tekintették s előbb a gyümölcsöt kérő szolgákat verték el vagy ölték meg; aztán a gazda egyszülött fiát is meggyilkolták, csak hogy a szőlő élvezésében ne kelljen a gazdával osztozniuk! Az emberek nem akarják Istent, mert a világot nem az isteni gazda akarata szerint akarják használni, hanem saját kényük-kedvük szerint. Az emberi értelem mellett, mint soha nem pihenő cenzor ott áll az emberi érdek, az önzés és sajtóból, irodalomból, művészetből, tudományból, egyházból mindent kiirt, ami az ember dicsőségével ellenkezik. Fel akarja építeni az emberi kultúra Babel-tornyát; ki akarja magából termelni az Übermensch-et s vak, dühös törtetésben nem veszi észre, hogy a kultúra alapja, az erkölcs elkorhadt s a vajudás között születő Übermensch a bibliai fenevad lesz.

Ebbe a világba küldötte el a Mester tanítványait, juhokat a farkasok közés s meghagyta nekik, hogy tanubizonyosságai legyenek minden nemzet és minden teremtmény előtt. Az üzenet, melyet el kell vinniök a gógós emberhez, a hit evangéliuma. Hinni annyit jelent, mint minden emberi erő, értelem és gazdagság hiábavalóságát belátni s gyermeki hitttel kapaszkodni a Teremtőbe és Atyába. A hit evangéliuma azonban a világban minden nemzet előtt gyűlöletes. A farizeus gyűlöli, mert elveszi jóságát; az értelmes gyűlöli, mert kirántja alóla a szobortalapzatot, melyen mint tudós éppen leülni szándékozik s az előkelők gyűlölik, mert a hit egy szintre hozza őket a csőcselékkel, ki vakmerően épp úgy szokott lélegezni és hinni, mint az előkelők. A hit, mely a farizeust és a parázna asszonyt, a tudóst és a parasztot, az előkelőt és a nyomorultat Isten előtt egy vonalra helyezi, örök botránykó ebben a világban. Századról századra, egyik országból a másikba mégis solyton hangzik a tanúságtétel: Isten azt kívánja az embertől, hogy ő előtte gyermekké legyen!

2. / Az egy a sokban.

A tizparancsolat első parancsa: Ne legyenek neked én előtted idegen isteneid! Ésaiás prófétánál minduntalan azt mondja a magát kijelentő Isten, hogy dicsőségét senkivel sem

osztja meg. Vajon féltékenység van az Istennél? Vajon Rá is tapad ez az emberi bün? Mózes kijelenti, hogy Jahve féltékeny Isten; férje népének s más szeretőt maga mellett nem tür! A tudósok meg is rótták ezért az ótestamentum Istent. De vajon használna-é Rosevelt, ha méltányosságból egyenlő joggal maga mellé ültetné bukott elnökjelölttársát, Wilkyt; vagy előbbre menné a nemzeti szocializmus ügye, ha Hitler udvariasan minden önként jelentkezővel megbeszelné az indítandó nagy offenzíva ügyét? Van-e ember, vagy angyal, kivel Isten megoszthatta volna a teremtés munkáját, vagy most megoszthatná a gondviselését? Ha nálunk, sok embernél, elbizakodott bün; hogy mindenek fölött a legnagyobbak akarunk lenni: akkor - ember módjára szólva - Istennél az volna bün, ha munkáját és uralmát másokkal akarná megosztani. Istennek mások az erkölcsi szabályai, mint a mieink. Esztelenség azt kérdezni, hogy helyemben mit tenne Jézus, márt én sohasem cselekedhetem úgy, mint Isten egyszülött Fia és a világ Megváltója; de még nagyobb esztelenség Istent azzal vádolni, hogy a féltékenység nála emberi bün. Nálad a bün a féltékenység, Istennél erény. Vagy álljunk meg! Egy esetben az embernél sem bün a féltékenység: a házastársat nem oszthatja meg mással. S azért éppen ezt a képet használja a kijelentés annak érzékitésére, hogy Isten maga mellett nem tür más istent, sem ördögöt, sem embert, sem Lucifert, sem Napóleont!

Nem igaz, hogy a világban, a természetben vagy a történelemben véletlen van, esetleges van: csak emberileg kiszámíthatatlan, csak emberek előtt érthetetlen van. Nem ismerjük a történelem szövésmintáját; csak ha az egész kiterül előttünk, fogjuk megérteni, hogy abban minden öltés, minden csomó, minden keresztfonál Isten eleve rendelése volt s még a rosszból is jót fog kihozni a nagy isteni Takács. A fizikai, kémiai természetben nincs ellenmondás. Az élettan nagy ellenmondása a betegség és a halál s másként ez ellenmondás nem oldható fel, csak ha a történelem erkölcsi alapját segítségül hívjuk. A világmindenség csak együtt érthető meg; nemcsak önmagában együtt, hanem Istennel együtt; a bünt büntető, szent Isten jelenlétében. A lázadó ember nem találja meg a világban Istent, mert bünt büntető, szent Istent nem akar találni; mert a halált nem akarja az ítélet poroszlójának felismerni; mert a szenvedő jajszavát nem akarja a bün jelenlétének vészjelésül meghallani. A pogány apró darabokra hasítja Istent, külön imádott természeti erőkre és jelenségekre: az istentelen tudós rosszabb a pogánynál, mert minden felfedezésénél magát isteníti s az Egyetlennek minden nyomát kitörli a világból, hogy mint a csőcselék-uralomban, csak sok és kicsiny legyen!

3. A gyarló a Mindenható kezében.

Csakugyan, Isten nélkül olyan a természettudomány, mint amilyen a görög ochlokratia volt. Hogy szálltak le mindig alacsonyabbra Athén történelmének fenséges alakjai. Akirályok helyét a főnemesek foglalták el, kik a királyok rokonai voltak s maguk is királyi természetet hordoztak magukban. Később ezek helyét olyanok foglalták el, kiknek nemességét a pénz adta meg s kiknél királyi lelkület már csak csinált arany volt. A timokraták a népnek adták át helyüket; de a nép sok feju szörnyeteg, vezér kell neki. Ebben az időben népvezéreké vagy demagógokká a tirannusok lettek, akik igényeikben még mindig őrizték a régi királyok hagyományait s azért korlátlanul uralkodtak. A nép azonban mindig nagyobb akart lenni s azért a tirannusoknak kellett kisebbekké

lenniük. Csak a lángész biztosíthatta még Athénban az uralkodói jogokat; egy Periklész a tőle támogatott tudósok és művészek magasabb hatalmával uralkodhatott. De aztán a demagóg kezdett valami rosszat jelenteni; csalót, szélhámost, vagy önhitt tökfilkót, aki hiszi, hogy uralkodónak született, bár semmi uralkodói tehetség nincs benne. Jött a csócselékuralom s Athén elbukott.

A természettudósok fellázadtak Isten királysága ellen: azért kell nekik istentelen természet. A természet rejtekeit tisztelettel járó ókori tudóstól s a nagy isteni igazságokat mérlegelő középkori scholasticustól hol van a mai tudós eszménye! Falanszteri kis ember lett belőle, nemcsak azért mert részletkutatójaiban elmerült a szomszéd házáig sem lát el; hanem még inkább azért, mert sokszor már nem a tudomány lovagja, hanem szatócsa. Nézzétek meg a világ mai politikai képét, az emberi egyetértés szomorú komédiáját. Hallgassátok meg, hogy a szemben álló felek mit mondanak egymásról, egymás multjáról, egymás jelen szándékairól, egymás becsületéről! Ez Alkibiades korának lelkelete, mely a királyok lelkét elvesztette! De az Isten is leszállt, hogy a toronyépítők nyelvét összezavarja! A régi bibliai történetből modern mithosz lesz! De nézzétek meg ugyanakkor a tudományos akadémiák, művész-egyesületek vagy egyetemek belső életét; az egymással torzszalkodó, egymás ellen küzdő tudományos és művészi irányok chaos-át; hallgassátok meg, hogy az ellentétes iskolákhoz tartozó tudósok és művészek mit mondanak egymásról és olykor rosszabb képet fogtok kapni, mint a politikusoknál. Mert a magasabb eszme a hiu embert nagyobb pojjá teszi! Hallgassátok meg a teológusok vitatkozását, ha ezek a maguk igazát védik és nem Isten igazságát keresik. S ha mind e zürzavar között visszagondoltok a görög történelemre, jusson eszetekbe, hogy a csócselék-törvény ma is kikerülhetetlenül érvényesül. Mert Isten nélkül az ember még akkor is csócselék, ha a világ legnagyobb tudósai és legünnepeltebb művészei állanak is össze, hogy a legkiválóbb politikusok istentelen eszméit megvalósítani próbálják. Az emberiség egy világot átfogó ochlokra-tia felé halad, melyet a legnagyobb demagóg fog vezetni. Ennek a demagógnak a bibliai neve Antikrisztus vagy Fenevad. Isten nélkül az emberből a fenevad tulajdonságai fakadnak fel, mint egy megédesíthetetlen forrásból.

Mi ebből a tanulság? Az, hogy a fizikai és biológiai világ ismerete nem segít az ember baján. A baj, amelyben az ember beteg, magasabb rétegben van: az erkölcsi világban. Tudomány, művészet nem üdvözítenek; legfeljebb mély alábukásunkat magyarázzák és halálunkat szépítik, mint a hullát a koszoru. Ne azért küzdjünk, hogy a világ tudósai kegyeskedjenek megengedni, hogy a világ fölé elérhetetlen trónusra odaülhessen a Teremtő. Mert ott ül, mégha a porember sarat vagy követ dob is Felé. A sár is, a kő is az emberre hull vissza; az égbe szórt átok is az embert találja meg, nem a Teremtőt, amint korunk története azt velünk érezteti. Azért küzdjünk, hogy az ember a Teremtőben még valaki mást is lásson meg; valakit, akit a természet nem árul el a legokosabb kutatójának sem; Azt, aki nemcsak teremtette ezt a világot; nemcsak gyönyörködik benne, hanem szereti is. Hogy nyomoruságunk meggyógyuljon, ahhoz a Teremtőben az Atyát kell megtalálnunk. A mindenható, végtelen, örök, ellenállhatatlan, erős Istenben: édes Atyát, ki tékozló fiát haza várja! Féltékeny szeretőt, féltékeny Atyát, mert tudja, hogy az ember mindaddig boldogtalan, míg őt meg nem találja. S mikor az ő keblén kisírnjuk fájdalmunkat, mint hazatérő gyermekek, kik újra kicsinyekké, újra hívókké lettünk, akkor, de csakis akkor fogunk

egymásra megint úgy nézni, mint testvérré!

Pál apostolnál van egy megható gondolat: hogy a megsértett Isten maga engesztelgeti a lázadó embert. Az Atya a tékozló fiúnak követeket küld eléje. Az Atya hazahívó üzenetét nevezzük kijelentésnek s a kijelentés írott alakja a Biblia. Mi érdeke van a tudománynak abban, hogy Isten engesztelő levelének hitelességét megtagadja? Nyilván az a szándék, hogy nem akar engesztelődni. S az Isten iránt való engesztelhetetlenség szüli, hogy az ember embertársa iránt is engesztelhetetlenné válik. Az Isten királyságába való belépés feltétele a kiengesztelődés: bocsásd meg a mi vétkeinket, mintahogy mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek! Az emberi nem kiengesztelődését nem való-síthatjuk meg előbb, mintahogy Istent Atyánknak fogadjuk s egymást ő benne testvéreknek! S a nagy kiengesztelődés ereje: egy testvérnek megbocsátó szeretete, kit mi megöltünk, de aki halálos kinjai között gyilkos testvéreiért imádkozott. Jézus kion-tott vére gyógyítja meg a világot! Szavak, erkölcsi fecsegések nem gyógyítanak, csak tények s a Golgota szeretete történelmi tény. A megfeszített Krisztus két karja átgyurta a világtörté-nelmet s bár kezéből mindenkit kiengedni kényszerül, aki hitet-len; de a magáéhoz hasonló önfeláldozásra képesíti azokat, akik hisznek. A történelemben két réteg van: egy istentelen, jézus-talan, önző fejlődés és a mártírok és reformátorok belenövése s Krisztus szeretetébe. Az ember Isten kezében üdvözülni; Isten kezéből kiejtve elvész!

4./ Melyik világ tartja a másikat?

A kijelentés lapjai közül a tudomány részéről talán a legtöbb támadás a teremtés történetét érte. Még hagyján, ha csak gyermeki regénynek s nem egyenesen papi csalásnak nevezik a tudós világ! Különbösen sem baj, ha a teremtéstörténetet nem nevezi tudományosnak az iskola; mert amál, hogy tudományos, van egy sokkal magasabb cím: igaz! Nem a tudományos érdek az első! Nem baj, ha az operáció nem sikerül, csak az ember maradjon élve! Pereljük el a teremtéstörténetétől a tudományos jelzőt: még mindig megmaradhat igaz történetnek, mely megmenti a beteg embert.

Nem vagyok természettudós, mégis szeretnék természet tudósoknak néhány gondolatot adni, amellyel a teremtéstör-ténetbe rejtett igazságot megtalálhatják. Tegyük fel, hogy Mózes Isten különös kijelentése révén a teremtést mai tudományos nyel-ven írta volna le s ezzel olyan csodát tett volna, mely a mai természettudósokat meggyőzi. Ez esetben Mózes maga alig értette volna, mit ír s kora semmit sem értett volna belőle. De nemcsak Mózes kora nem értette volna, hanem idegen test lett volna e bibliai rész évezredekén át az emberi gondolkodás számára és senki annak a legkisebb hasznát nem látta volna. Ilyen módon még az is kétséges, hogy ez az érthetetlen írásdarab korunkig megmaradt volna. De ha meg is marad, s mai tudomány sem vette volna semmi hasznát. Mert bár a természettudósok is féltékeny emberek, kik más tudománytól nehezen fogadnak el utbaigazítást; de ha a filológusok a Biblia valamelyik részéről megállapítják, hogy későbbi betoldás a Bibliába, azt a természettudósok elfo-gadják anélkül, hogy utána járnának. Nos ha Mózes idejéből fenn-maradt volna egy modern természettudományos dolgozat, arról a filológusok okvetlenül kisütik, hogy hamisítvány és későbbi be-toldás. S ez alapon a természettudomány nem foglalkoznék vele.

Ezért van, hogy Isten a maga kijelentését nem tudósok, hanem kiskorúak számára írta; mintahogy Jézus egyszer az Atyának e tekintetben igazat adott: Halát adok Neked, Atyám, mennynek és földnek Ura, hogy e dolgokat a bölcsök és értelmesek elől elrejtetted és a kisdedeknek jelentetted meg!

A teremtéstörténet tehát olyan nyelven íródott, melyen a gyermeki lelkek Mózes idejében megértették. Képzeljük magunkat pillanatra bele az akkori író helyzetébe. Tegyük fel, hogy igaz a modern természettudománynak az az állítása, hogy a naprendszer valamikor ködfolt volt az égi űrben, lassankint sűrűsödött, dobta le bolygóit s alakult ki világító, melegítő égitesté a központi mag, a nap. Mózes korában nem volt semmiféle nyelven szó erre a fogalomra; halmazállapot. Hogy fejezhette hát ki a kijelentés ezt a természettudományos állítást, hogy kezdetben az égitestek halmazállapota folyt, mint a víz, vagy mint a gőz. Mózes víznek mondja a világ akkori állapotát s ezzel elkövet egy természettudományos hibát, de megtanítja olvasóit az igazságra úgy, ahogy azok akkor megérthették. Ezt a vizet osztja szét, mikor az égi mennyezet alatt és fölött levő vizeket elválasztja, vagyis mikor az föld tömegének a naprendszer tömegéből való kiszakadását tanítja. Még abban is egészen megfelel a mai tudományos álláspontnak, hogy a napot, mint világító és melegítő testet nem szerepelteti addig, amíg a kellő zsugorodást el nem érte, hanem csak a teremtés negyedik korszakában. Az meg megdöbbenően igaz, hogy az alacsonyabb világra épít fel mindig magasabbat, bár abban eltér a mai evolucionistáktól, hogy az evolúció minden új fejezetnél megszólaltatja Isten teremtő szavát. A mózesi kijelentés csodája így nagyobb, mintha Mózes Krisztus előtt másfélszezerével a mai nyelven írt volna értekezést; mert ha ezt tette volna, ez buta csoda lett volna. Amit azonban Mózes által Isten tett, értelmes csoda volt: el tudja beszélni a gyermeki embernek tudományos nyelv nélkül a tudományos igazságot akkor, amikor még nem volt tudományos természetkutatás és nem volt tudományos nyelv. Ezt csinálják meg az egyetemi katedrákon a természettudósok!

S ezt Isten kijelentése akkor tette, amikor a babilóniak a teremtést Tiamat szörnyeteg meséjével s istenek harcával magyarázták; amikor a görög mitológiák, valahol a keleti népek gondolataiban embrióban voltak. Ezt a bölcseséget a Biblia egyszerű, szerény nyelven közölte, mely mögött nem tűnik fel a tudomány kókler arca, hogy a felvonás után magát kitápsoltassa. A Biblia nem a londoni vásár résztvevőinek szól, hanem szüzek és gyermekek suttogják tovább szent áhitattal. S még csak nem is azért közölte Isten ezt a teremtéstörténetet, hogy az ember tudományos kíváncsiságát kielégítse, mert a Biblia nem honorálja azt az igényt, hogy az ember mindent tudni akar. A teremtéstörténetnek azért kellett ama ködös, régi időben bevilágítani az emberi lélek sötétségébe, hogy a hívő ember már akkor megkapja azt a józan, nyugodt, és megnyugtató természetismeretet, melyet az emberiség másik fele csak évezredek múltán a természettudománytól kapott volna meg, ha a természettudomány a vak és véletlen természettörvények fölött egy világkormányzó mennyi Atyáról is taníthatott volna a beteg és a lelkiismerete elől menekülő emberi léleknek. Tehát még a természetismeret józanságát is a kijelentésnek és nem a tudománynak köszönheti a hívő ember!

A vad, kietlen szörny és istenharcok mellőzése mellett még egy fontos tanulsággal szolgált a teremtéstörténet: megmutatta, hogy a természeti alakulások, a természettörténet fölött egy atyai akarat működik, mely a teremtménynek javát keresi s a teremtmény boldogságában gyönyörködik; megmutatta,

hogy a geológiai erők vad harcában egy kijelentett isteni gondolat hatott, melyet a teremtésben az ember ma újra felkutathat; végül rámutatott egy láthatatlan isteni erő munkálkodására, arra, hogy a természeti erők Isten szent Szellemének erői, ki mint kötélös tyúk szerető hűségével adja kicsinyeinek az életet. A hívő ezt már ezelőtt háromezer évnél is régebben tudta s a világ értékelésében nem tévedt el. A hívő már akkor maga alatt érzett egy szellemi világot, mely minden hatalmával, erejével, bölcsességével és szeretetével őt szolgált. Ugyhogy már a Mózes teremtéstörténetében benne van ez a vallástétel: Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek teremtőjében!

5./ Az Atya és Annak két világa.

Az a párhuzam, melyre a Hiszekegy a mennynek és földnek említésével rámutat, nem a látható fizikai ég és a föld-bolygó ellentéte, mert a látható eget a teremtéstörténet rakiának, boltozatnak nevezi; hanem az angyal- és embervilág párhuzama. Nem tudományos dolog angyalokban hinni, mert az angyalok sem állanak oda a tudós teleszkópja elé vagy mikroszkópja alá s nem lehet őket asztaltáncoltatással megidézni stearin-lenyomat felvételére. A feltámadott Jézus csak tanítványainak jelent meg; a követ elgördítő angyalt a katonák is látták; azonban pénut kaptak, hogy hallgatni tudjanak. Ma is csak éppen annyi erkölcsi vagy fizikai okunk van arra, hogy angyalok létét tagadjuk, mint volt Jézus idejében. És van-e okunk arra, hogy létüket elhigyük? Ha a történelem és a Biblia tanúságtételét nem számítjuk, akkor egy meggondolás megmarad számunkra: az isteni szeretet, mely munkatársakat keres és teremt magának.

A régi emberek a természeti jelenségek és erők mögött élő s rejtőzködő szellemeket véltek s ezzel a teremtés nagy egységét megbontották. A modern természettudomány személytelen vak erőkről beszél, melyeket matematikai pontossággal ki lehet számitani. A Biblia élő angyalokat említ, kik a nyers erőt, az élet erejét, az elme erejét és a szellem röptét képviselik, kik tüzzé és szelekké lesznek a választottakért. A természet a bibliahívőnek is benépesül; élő lények milliói járnak láthatatlanul közöttünk; de ezek az angyalok egy lépést sem tesznek, egy kart sem emelnek a Teremtő intése nélkül, úgyhogy a földi ember így imádkozik: Legyen meg akaratod, amint a mennyben, úgy a földön is! Talán ezek a tökéletes szellemlények mégis méltóbb társai Isten világkormányzatának, mint az érzéketlen, öntudatlan, vak erők. Mily édes zengzet, ha nem sátán, hanem Isten mondja: Angyalok kezükön hordoznak téged!

Az én lelkem nem agysejtek anyagi halmaza, melyet villamos vagy kémiai változások képesítenek a gondolkodásra, hanem szeretetre vágyódó láthatatlan valóság, messze fölül minden fizikai tünetnyeni! Én a világot nem nézem a panteisták szemével, kik személytelen világ-lélekről fecsegnek, hogy az ember legfelső valóságát stoikus ostoba rövidlátással minden áron megőrizték; nekem is él a világ; én is rejtelmek között járok; szeretnék titkos szellemhangokra figyelni, ha Isten megengedné; denekem a szellemek világában minden személyes, mert én ezt a szellemvilágot szeretni akarom s akarom, hogy az is szeressen engem! Én is mindenütt szellemnyomokat találok, mint az animista vadember, vagy a babonás pogány; de én nem félek ezektől a szellemektől, mert tudom, hogy akiket Isten kiküldött, azok az én barátaim s mindenütt a jószagos Atya üzenetét hozzák nekem. Az Atya és annak két világa nekem egy világ, egy rövid pillanatra még szétválasztva, hogy

aztán örökre egyesüljön s ami most még láthatatlan, az láthatóvá váljék. Mert anyag vagy szellem, élet vagy törvény, angyal vagy ember: mind egy világ nekem s mindenütt ugyanazt a szerető Istent látom. Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek teremtőjében!

Vallástétel.

Az újtestamentumi görög szó, melyet vallástétellel fordítunk, homologeó, ezt jelenti: hasonlóan szól, együtt szól, megegyezően szól. Ezt a jelentést kell szem előtt tartanunk, ha a szó bibliai értelmét, rendeltetését és használatát meg akarjuk ismerni. Kis felületességgel azt mondhatnánk, hogy a Biblia kétféle vallástételről beszél: bűnvallásról és a hit megvallásáról. Azonban közelebbről nézve a dolgot, rájutunk, hogy a kettő egy s hogy voltaképpen arról van szó, hogy az Istennek egyezően, Istennel együtt, a kijelentéshez hasonlóan beszéljünk a dolgokról, beszéljünk mindig s ha ez így van, akkor a vallástétel állandó, minden beszédünknek vallástételnek kell lennie, vagyis olyan beszédnek, amellyel Isten álláspontját valljuk s nem a magunkét, nem egy kedvenc-tanítóét, nem olyan emberét, aki minket megfélemlít vagy hatalmában tart. Ha a szó teljes és igaz értelmében vallástevők akarunk lenni, állandóan kutatnunk kell Isten akaratát, amint erre Róm. 12:1-2 fel is hív s ezt a jó, kedves és tökéletes akaratot állandóan képviselnünk kell. Ennek az állandó vallástételnek csak egy része, hogy magunkról és vétkeinkről is úgy beszéljünk, ahogy Isten beszél és gondolkodik rólunk és csak egy ritkább, ünnepelesebb alkalma, hogy arról a tanításról, melyet igaznak megismertünk, hitvallást tegyünk. Isten gyermekének állandó bizonyosságtevésben kell élnie s nem szabad néma ebként hallgatnia, mikor Isten azt várja tőle, hogy vallást tegyen. A homologeó igének van egy megerősített alakja is: exomologeó, ami azt jelenti: bevall, megígér. A bűnvallásra ezt a szót használja az Írás. A "vall" szóhoz a magyar a "be" szócskát rakja, a görög a "ki" szót /ex/; mert a magyar a vallástétel hallgatójára gondol, kibe az bemeleg; míg a görög a vallástevőre tekint, ki a vallástételt kiadja magából s míg az kijó belőle, bizonyos harcot fejt ki azokkal az erőkkal s hatalmakkal, melyek a vallástételt meg akarják akadályozni. Ez a feltartóztatás minden esetre érthető a bűnvallásnál, melyhez a büszkeség feladása, a gőg megtörése szükséges /Mt. 3:6; Mk. 1:5; Jk. 5:16/. Érthető a feltartás Judás ígreténél, míg belső küzdelmek után ráadta magát Jézus elárulására s erre ígretet tett, vagyis kifejezte a főpapokkal való egyetértését, mert ezt jelenti a homologeó /Lk. 22:6/. Jézusnak is bizonyos küzdelm ébe került míg kimondta, hogy Isten megismerésének titkát a bölcsék és értelmesek elől elrejtette és a kiskorúaknak jelentette ki /Mt. 11:25; Lk. 10:21/. Vannak esetek - s az eddigiek is ilyenek - mikor az ex szó a nyomatékos vallástételt jelenti, mint Róm. 14:11; 15:9; Fl. 2:11; Jel. 3:5, hol azonban az ex bizonytalan. Bizonyos azonban, hogy a vallástételt más szavakkal is kifejezi a Szentírás. Amikor pl. Tt. 3:16-ben Pál azt tanácsolja, hogy a szakadár /eretnek, hairetikos/ embert egy vagy két intés után kerüljük, nyilván intés alatt az isteni igazság mellett bizonyosságtételt ért. Amikor Pál az atyáknak azt tanácsolja, hogy gyermekeiket az Ur nevelésével és intésével neveljék /Ef. 6:4/, akkor

az Ur intése alatt az Ur akaratáról való bizonyosságtételt érti. Amikor Pál könyvek közt intette az efézusiakat /Act. 20:31/, csak Jézus intéseiről tehetett vallást. Ugyanez áll a többi újtestamentumi intésre /R. 15:14; Kor. I. 10:11; 4:14; Kl. 1:28; 3:16; Tess. I. 5:12,14; II. 3:15/ is. Mikor a keresztyén ember int, mindig bizonyosságot tesz arról, amit Isten akaratának megismert. Bűnvallás, hitvallás, intés tehát összetartoznak; de az is bizonyos, hogy a görög szó értelme szerint /homo-/ az Isten akaratával való megegyezéssel mulik, hogy igaziak, hasznosak és hatékonyak-é.

Hogy a vallástétel mily fontos művelet, azt az mutatja, hogy a vallástétel első és leggyakoribb görög szava a martúr vagy martüs és leszármazottai 173-szor fordulnak elő az Újszövetségben. Ezt a szót nem is ismertetem, csak utalok rá. A hangsúly ma azon van, hogy amit vallunk, Istennel megegyezően valljuk, amit a homologeó fejez ki. Jézust a Jel. könyve a hü bizonyosságtevőnek nevezi /Jel. 1:5/, mivel egyik legfontosabb teendőjét határozta meg, melyet az emberiség szabadítására emberként elvállalt. De éppen olyan fontos ránk nézve, hogy mi meg az ő martüs-jei, tanúi legyünk, mert ez a feltétele annak, hogy mellettünk ő is tanúságot tegyen, szóval ez szabadulásunk feltétele /Act. 1:8; 2:32 stb./

A vallástételnek a keresztyén életben a jelentősége sokkal nagyobb, mint ahogy ezt általában gondolják. Annak a sok nyomoruságnak, erőtelenségnek és tanácstalanságnak, mely a mai keresztyénségre rá nehezedik, oka igen sokszor a gyávaság és hűtlenség, mely a komoly, igaz bizonyosságtételt megakadályozza. Legtöbbször a szeretetet szokták felhozni annak igazolására, hogy az igazságot elhallgatják s nem gondolják meg, hogy Jézus éppen a szeretetlenségért fogja megtagadni az ilyen bizonyosságtételt elmulasztókat mennyei Atyja előtt, mert nem szerették annyira embertársaikat és testvéreiket, hogy a szeretet legyőzte volna bennük a féltékenységet, a kényelemszeretetet és az albékeségkeresésben megnyilvánuló haszonvágyat s ők a szeretettől indítva megmondták volna társaiknak azt, amire azoknak a szabadulás végett elengedhetetlenül szükségük volt. Ha valaki igazságtalanokodik, a gyengét elnyomja, ha valamely vétkekben kitart, ha hamisan tanít, mert abból valamilyen haszna van, vagy mert haszonleső, dicsőségvágyó tévtanítók félrevezették; ha valaki akármilyen okból letér az valóság, az igazság útjáról és hazudik: kötelességünk az ilyeneknek, Isten igazságával egyet érve, az igazságról vallást tennünk és az illetőket komolyan, istenfélelemmel megintanunk. Aki ezt elmulasztja, súlyos mulasztást követ el, melyért Isten egyszer számon kéri őt s a vétke miatt elveszőnek vérének az ő kezéből fogja előkérni /Ez. 3:18/. Aki elnézéssel résztvesz valamely hamisságban s nem figyelmezteti a sátántól tőrbé ejtettet, nem tartozik hozzá az igaz egyházhoz, melynek ismertető jele, hogy aki hozzá tartozik, az a hamisságtól eláll /Tim. II. 2:19/. A hamisságtól elállni nem lehet hallgatással, mert a hallgatás a bizonyosságtétel elmulasztása és az is hamisság, hanem csak őszinte és jóakaró bizonyosságtétellel. A keresztség és urvacora is bizonyosságtétel s fontosságuk éppen ebben van /Kor. I. 11:26; M5. 3:6/.

Végül a bűnvallásban is a bizonyosságtétel a fontos, az egyedül uralkodó cél, a bűnvallás célja. Sokan a bűnvallást úgy fogják fel, mint vezeklő eszközt arra, hogy elkövetett bűneikért valahogy eleget tegyenek; hogy a bűnbocsánatot azzal, hogy a bűnt megvallják, megérdemeljék. Ez a felfogás teljesen hamis. De hamis az a felfogás is, hogy az ember összetörése végett van szükség a bűnvallásra, mert a bűn és az ember nem

ugyanaz. Bűnvallással, magunk megszegésével a bűn iránt való szeretetösszetörni nem lehet, azt csak az Isten iránt való szeretet szoríthatja félre. A bűnvallás egyetlen célja az, hogy a bűnös a hamisságtól elálljon s az isteni igazságosság mellé álljon. Éppen azért a bűnvallásnál a legfontosabb dolog az isteni igazság felismerése. Embereknek tetsző, embereket kibékitő bűnvallással, ha ugyanakkor nem vizsgáljuk, hogy Istennek mi tetszik, nemcsak nem használunk, hanem egyenesen sátán karmai közé esünk. Mikor bünt vallasz, állj Isten mellé azzal: foglalj állást magaddal szemben és ha kell, az emberekkel is szemben, kik téged a maguk tetszéséhez iparkodnak igazítani. Akik olyan bünt vallanak, amely Isten szemében nem bűn, csak az emberek szemében, ezzel Isten ellen láznak s a lázadó emberek mellé állanak, kik a fehéret feketévé s a feketét fehérre teszik.

Ha tehát azt akarjuk, hogy bűnvallásunk okos, hasznos és hatékony legyen, akkor ne tegyük azt elhamarkodva, könnyelműen és főleg ne tegyük a saját hasznunkat keresve, értve ez alatt földi, ideigvaló, evilági hasznunkat. A bűnvallással az legyen a célunk, hogy Istennek igazságot szolgáljunk, hogy Őt igazoljuk. A bűnvallásnál is érvényes Jézus intése: "keressétek először a királyságot és annak igazságosságát s ezek mind hozzá adatnak nektek!" /Mt.6:33/. Magunkat vizsgálva azt kell néznünk, hogy mivel akadályozzuk Jézus királyságának megvalósulását s eljövételét; hogy hol sértettük meg az isteni igazságosságot s ha ezzel tisztában vagyunk, akkor azt is könnyen megláthatjuk, hogy mivel sértettük meg embertársaink igaz és való érdekeit. Csak az ily vizsgálat visz igaz bűnismertetre és szülheti az igazi bűnvallást. Emberfélelemből nem születik igaz bűnvallás, csak istenfélelemből. Emberi vádaskodás, pletyka nem lehet a bűnvallás forrása. Ha valaki azért tesz bűnvallást, hogy ezzel embereket kibékiten, kedvezően hangoljon maga iránt, annak bűnvallása rendszerint képmutatás és hazugság. Tisztátalan embernek tett bűnvallás értelmetlen, mert annak, aki a bűnvallást hallja, ártunk vele. Az, hogy valaki papi pályán van, még nem teszi az illetőt tisztává s így nem képesíti arra, hogy bűnvallásokat fogadjon el. Tisztátalan prédikátor, vén nem alkalmas arra, hogy vétkeinket nekik megvalljuk, mert nem állanak az isteni igazságosság oldalán és így félrevezetnek bennünket s a szentet könnyen bemocskolják. Igaz bűnvallást csak olyan ember tehet, aki nem önmagát szolgálja, nem embereket szolgál, hanem Isten szolgálatára adta magát s azt nézi: milyenek lát engem Isten.

Ezek a megfontolások azt is eldöntik, hogy milyen esetben lehet feloldozni a bűnt annak, akinek az oldás és kötés hatalmát Isten adta és nem emberek. Ismét hangsúlyozzuk, hogy papi oklevél vagy emberektől kapott felszentelés senkit szentté nem tesz és így oldás vagy kötés hatalmával el nem láthat. Maga a bűnvallás tehát nem elég a feloldozásra, mert azt kell a feloldozónak megállapítania, hogy a bűnvallónak Istennel való viszonya elrendeződött-e vagy nem. Ez minden esetre sokszor attól függ, hogy emberekkel szemben ~~mi~~ rendezte-e viszonyát, mert amíg valaki emberekkel szemben tudott igazságtalanságot nem rendez, addig nincs joga Isten oltárához ajándékot vinni; az ilyenek az oltár előtt kell hagynia ajándékát, visszatérni s rendezni vétkét az igazságtalanul megsértett emberrel s aztán fordulnia újra Istenhez /Mt.5:23-26/. Az elkövetett igazságtalanság rendezésére semmi haladékot nem képezhet; az elhalasztás azt jelenti, hogy nem akarjuk vétkeinket rendezni s az ily véték természetesen megbocsátatlan marad; az ilyen rendbe nem hozott vét-

kek képezik azt a keserű gyökeret, mely nemcsak a bűn elkövetőjét, hanem azokat is megmérgezi, akik között él s a halasztásnak az is következménye lehet, hogy egyszer a megtérésre a lehetősége elvész /Héb.12:15-17/.

A bűnvallás tehát hozzá tartozik az elkövetett igazságtalanság rendezéséhez. Hozzá tartozik, mert a bűnvallással rámutatunk arra, miben állott az igazságtalanság, melyet elkövetünk s mi az igazságosság, melyet megsértettünk. A bűnvallás Isten helyeslése, Isten igazolása, bizonyágtétel az isteni igazságosság mellett. Aki bűnvallásával Isten igazságosságát újra megsérti, mert nem ahhoz igazodik, hanem emberek kívánságaihoz, az kétszeresen vétkezik: 1./ újra igazságtalan lesz és 2./ igazságtalanságára még az istenkeresés hamis látszást is ráhuzza. Isten szentségével játszani annyi, mint Istent kihívni.

Kinek kell bünt vallani? Első sorban és minden esetben Istennek. Embernek akkor, ha bűnvallásunkkal Isten igazságosságát aláhozhatjuk. Ha valakit bűnünk Istentől elvonhat, tanúságot kell tennünk bűnünkről, hogy a megbántott lélek miattunk ne forduljon el Istentől. Szent testvéreinknek jó bünt vallani, hogy segítsenek Isten igazságosságát nagyobbítani a földön.

Kicsoda az Ember?!

Kicsoda hivatott erre a kérdésre feleletet adni?!

Vajon maga az ember? Vagy az ember alkotója?

Ismeri-e az ember saját magát? A delphii jóshely

bejárata fölül ezt a mondatot irták: Gndhi seautoni! Ismerd meg magadat! Szókratész ezt a mondatot bölcsellete jelmondatává választotta. Szókratész azonban inkább csak az ember megismerő képességét vizsgálta és azt igyekezett megállapítani, hogy az ember a dolgoknak végére tud-e jutni. A bölcselkedő ember passzív ember s azt hiszi, hogy megállapításaival a dolgok már elintézését is nyernek. Amde az ember cselekvésre van hivatva, alkotás a rendeltetése; azért a bölcselők alig alkalmasok annak a kérdésnek eldöntésére, hogy ki az ember. Alkalmas-e rá a tett embere? Amikor a tett embere erre a kérdésre feleletet ad, magából indul ki, csak magát látja igazi embernek; csak saját törekvéseit emberhez méltóknak s magával szemben mindenki elfogult. Bizonytalan, hogy a cél, melyet magam elé tűzök, a helyes ~~ut~~-e; bizonytalan, hogy azt, amiről gondolom, hogy elértem, tényleg elértem-e. Senki nem lehet saját magának bírója; tehát a gyakorlati ember még alkalmatlanabb arra, hogy a kitűzött kérdésre a feleletet megadja, mint a bölcselkedő. De hát ki fogja akkor a feleletet megadni? Egy ~~rágy~~ gép rendeltetését legjobban az tudja megmondani, aki készítette. De a legtöbb ember nem akar találkozni Készítőjével és nem akarja hallani Annak ítéletét és inkább felelet nélkül hagyja a kérdést.

De hát egyáltalában szükséges-e, hogy az ember feleletet kapjon erre a kérdésre? Nem elég-e, ha az ember előre megy és nem kér, honnan és hová? És itt az a kérdés is felmerül, hogy az ember egyáltalában előre megy-e vagy hátra; hogy nem megy-e téves irányban s nem fog-e hirtelen szakadéka esni. Égető a kérdés arra, hogy feleletet kapjunk. Tisztáznunk kell, hogy honnan valók vagyunk és mi a rendeltetésünk, mert hátha eltévedtünk. S ma mind több jel hirdeti, hogy az ember eltévedt.

Hallgassunk meg azonban, mit mond az ember magáról;

hallgassuk meg a bölcsekedők közül is és a gyakorlati ember mellett. Persze a bölcsekedők közül is azokhoz fordulhatunk inkább, akik az ember gyakorlati állásfoglalását igyekeztek meghatározni. Ezek a görög filozófia nagy klasszikusai után következtek és azoknak meglátásait próbálták az élet apró pénzére felváltani. A sztoikusokra, epikureusokra és a cinikusokra gondolok. Mind három bölcseleti irány az őt körülvevő világot ellenségesnek érezte s egymástól abban különböztek, hogy ezzel a barátságtalan világgal tudnak kiegyezkedni. A sztoikus gögösen, büszkén azt mondotta, hogy bár a világ erősebb, mint ő, sőt el is tiporhatja, össze is zuzhatja őt; mégis erősebbnek bizonyulhat a világnál, ha belül, lelkében meg nem adja magát, hanem összeszorított foggal, dacosan, büszkén hal meg. Az ember a sztoa szerint olyan felsőbb lény, aki falnak fejével megy neki és elpusztul. Hogy az ilyen céltalan dac méltóságot jelent-e, az nagyon kétséges; inkább ostobaságot. Az epikureus szintén tudja, hogy a világban elég, elpusztul az ember; igyekezik azonban ezt az elpusztulást eltolni, hátráltatni, a veszedelmeket hajlékonyan kikerülni. Az epikureus a lehető legtöbbet akarja élvezni a világból s azért hogy egyszerre el ne égjen, mértéket akar tartani. Epikurosz szerint tehát az ember ügyeskedő okos, kéjenc; magasabb erkölcsi igények nélkül, megalkuvó, jellemtelen lény. Méltó felelet-e ez arra a kérdésre: kicsoda az ember? A megalkuvók szerint igen; de a világban nemcsak jellemtelen, megalkuvó lények élnek. A cinikus visszavonul a hátról; lemond minden igényről, amelyet a civilizált ember támaszt a világgal szemben; leszáll az állatok nivójáig; ezért kunikos /latinosan cynicus/ azaz kutya módra élő. Eszmény képük az alapító szinópei Diogenész, ki egy hordóban lakott és még fapoharát is eldobta, hogy arra se legyen szüksége. Szerinte isteni dolog, hogy az ember senninek hiányát ne érezze. Egy monda beszéli el, hogy fényes nappal lámpával járt Athén utcáin s arra a kérdésre: mit keres, ezt felelte: "embert keresek!" Diogenész nem a természethez tért vissza, hanem az affektált, igénytelenségbe, a szükségtelen lemondáshoz. Ha ~~van~~ neki van igaza, akkor az élet értéktelen s az ember hiába valóságra született lény. Kevés ember lesz, aki ezt neki elhiszi s ő maga sem hihette el ezt magának, mert mikor külsőleg igénytelenül élt, annál több igényt tarott arra, hogy különösegeiért megcsodálják. Voltak aztán a régi világban olyanok, akik e három irány közül egyikhez sem csatlakoztak, hanem mindenik filozófiai irányból kiválogatták, ami nekik megfelelt. Ezeket eklektikusoknak nevezték. Ezek a kényelmesekek voltak, kiknek időtöltés volt a bölcsekedés és semmit határozottan nem vallottak. Ez a ráérő órák filozófiája volt, melyhez semmi köze sem volt a gyakorlati életnek. Ilyen volt Cicero. Komolyan azonban a többit sem vehetjük, sem a dacos makassot sem, az ügyes kéjenset, sem a kutya-szenvelgőt. A későbbi római császár, Marcus Aurelius, megpróbálta császárként a sztoa elveit érvényesíteni; de hivében reménytelen szomorúság lakott, sőtét vagy a megsemmisülésre. Vajon pusztulásra teremtett lény az ember, mint a hinduk és a buddhisták vallják? A görög élet minden szépsége sem tudta az életörömet tartósan megadni ennek a tehetséges népnek. Erkölcsi halál lett a gyönyörű görög történet vége: a rómaiak a megbizhatatlanságot ezzel a szóval fejezték ki: ad Graecas Kalendas; ami körülbelül ennyit jelent: megadom görög elsején! Talán ennél a végnél mégis csak többet ér az ember! Az ujkori elméletiek világosabb, tisztább választ nem adtak arra a kérdésre, hogy ki az ember.

Az elméleti feleletek után próbáljuk meg most néhány gyakorlatit, a régieket is, az újakat is hallgassuk meg!

A nagy világbirodalmak idején ritkán kérdezték meg a közembert afelől, hogy mi önmagáról a véleménye. Szamba hódított-e az istenként imádott fáraó mellett valamilyen közönséges halandó? A fáraó pedig ezt felelte erre a kérdésre: ki az ember? isten vagyok! A fáraó is, később főemberei is, majd a polgárok is az összes istenekkel azonosították magukat; ezt mondták: Rá vagyok! Ptáh vagyok! Tóth vagyok! Ozirisz vagyok! Horosz vagyok! A piramisok falain diadalmasan szölamok olvashatók arról, hogy hogy fognak bevonulni az égi terekre az összes istenek erejével. Örökléstüknek tartották magukat és ezt azzal igazolták, hogy holttestüket, miután a belső részeket kitépték belőlük, bebalzsamoztatták. De ezek a csontra aszott bőrű, pergamenszerű, elrutult hullák bajosan keltik az öröklés hatását. Csak szóheszéd volt isteni voltuk, nem valóság. Azzal hogy az ember kimond magáról valamit, még nem lesz azzá az ember, aminek magát állítja. Egy élő megvetett pór ma több, mint az ötezer évvel ezelőtt isteni voltával dicsekvő, halott fáraó. Halandók gyöngé lény az ember, nem isten! Pedig ez a kísértés tovább is hatott az emberre. Nabukodonozor büszkén áll meg palotája tetején a lábánál elvonuló hatalmas falakra ezt mondja: "Hát nem ez az a nagy Babilon, amelyet hatalmam erejével, dicsőséggem magasztalására én építettem?!" /Dn.4: 27/. S tüzes kemencébe vetteti azt a három ifjút, aki más istenhez mert imádkozni, mint az ő hatalmát ábrázoló óriás szoborhoz. Aztán meg örültként s megkötözve a mezőre vetették a dicsekvő királyt! Ime ennyit ér az ember dicsekvése. Micsoda guny volt, amikor egy Néror meg Hellogabalus nevezte aztán magát istennek. Az imádtatta magát, mint művész és színész; emez a napisten nevét viselte ~~sz~~ s a keleti Astarte-kultusz minden aljasságát, kicsapongó erkölostelenségét végig csinálta Rómában. Mindkettőt meggyilkolták, mert aljasságukat tovább elviselni még hivel sem tudták. Hellogabalusról alug tud valamit még a művelt világ is; pedig jó volna ismertetni tetteit, hogy tudjuk, kik voltak azok az emberek, kik magukat isteneknek gondolták. Hellogabalust katonái tették császárrá s ők mondták az ki rá az ítéletet, mikor hulláját végig hurcolták Róma utcáin és a Tiberiszbe vetették. A félistenként imádott Napoleon, az emberiség üdvözítőjeként ünnepeelt Hitler nem gyarló emberként végezték-e életüket; nem kellett-e visszaadniok a dicsőséget és hatalmat, amelyről azt gondolták, hogy jogosan illeti őket? Az első modern isten számkivetve halt meg; a másiknak petróleummal leöntött holttestét ott égették el fényes életének színhelyén. Bukott isten vajon az ember, égből alávetettördög, ki nem maradhat meg uralkodása színhelyén? Ne legyünk igazságtalanok! Voltak uralkodók, kik nem képzelték magukat isteneknek. Volt olyan uralkodó, ki népe szolgáljának hirdette magát. De ezekről is kiderült, mint a kalapos királyról, hogy tévedő emberek voltak csupán, kiknek élete munkája kárba vészett. A kalapos király halálos ágyán ébredt erre a gondolatra s előb becsületes volt, hogy egy tolvonással maga semmisítette meg, amit uralkodóként hibásan alkotott. Az uralkodók példája minden más emberénél inkább bizonyítja, hogy az ember gyarló, tévedő lény. Az is uralkodó volt, aki kimondatta, hogy evilágon minden hiábavalóság, minden elsuhanó röpke szél. S amikor ez az uralkodó leszállt méltóságából s közönséges, gyarló embernek ismerte meg magát, akkor nyert valami képet arról, hogy kicsoda az ember.

Ma már a trónok fényes s a királyi öltözet bibora nem hatják meg az embereket. De azért ma is istennek képzeli magát az ember. Ma a kalapácsot tartó ember; az, aki az autó vagy repülőgép kormányánál ül, az, aki atomot hasít vagy atom-

bobbát dob alá vagy aki erre a parancsot kiadja, képzelet magát istennek, akinek senki és semmi ellent nem állhat. Gőzgép, villamos mozdony, rakéta-repülőgép; ezek munkással dolgozó gyár. Tényleg csodálatos dolgokat alkotott az ember a géppel. De az embernek és gépnek a viszonya a mai ember előtt tisztázva még nincs. Hephaistos-e az ember, ki a pokol tüzén fegyvert kovácsol; vagy Prometheus, kihez sziklához láncolva kell szenvednie azért, mert az égi tüzet ellopta; vagy Herostratos, akinek arra kellett a tűz, hogy felfújtsa azt, amit századok építettek? Szerszám-e a gép az ember kezében, hogy építsen és a jólétet munkálja vagy pedig úgy járt az ember a gép szellemével, mint a palackba zárt szellemmel, hogy amikor kiszabadította, akkor nem bírt többé vele? Mert van a gépnek is valami szelleme! A materialisták, kik másról, mint anyagról, tudni nem akarnak; kik azt, amit mikroszkóppal vagy teleszkóppal el nem érnek, létezőnek el nem fogadják, nem sejtették, hogy a gép elfogja ragadni magával az embert. Egy évtizeddel ezelőtt borzalmas sorozatos gyilkosság ráta meg a magyar újságolvasó közönséget. A tettesek egy bankot akartak kirabolni s a tömeggyilkos egy alig husz éves fiatal ember volt. Ez a fiatal ember később elbeszélte, hogy moziban látta azt a módot, ahogy haramiáknak pisztollyal kanyarítani kell, hogy tömeget tartson sakkban. Ezt a mozdulatot begyakorolta. Aztán elbeszélte, hogy a bankteremben elvesztette tájékozódását; gépiesen, tudattalanul ismételte a sokszor tett mozdulatot. A gép vitte az embert. És ma a hadvezéreket, kormányfőket is a gépek viszik be a háborúba; az összegyűlt fegyvertömeg. Mivel különbek, mint az egyszeri bankrabló? Diadalmasan száguld több száz kilométeres gyorsasággal az autó; de hátha rablót visz magán s valahol emberéletet fog kioltani a gépcivilizáció? Saként repül a repülőgép s az ember megittasul a gyorsaság miatt; már fent szárnyalnak ezer kilométerek magasságában; már a sztratoszféra határán törnek előre; de odalant a földön a milliók még mindig szegények és betegek. Ezer és ezer munkás áll a gépek mellett, és egy gép száz ember helyett dolgozik; de több-e a kenyér és több-e a boldog szív. Nem áll-e a gép ember és ember, osztály és osztály között, hogy elválassza azokat, akiknek testvéreknek kellene lenniük? Robog, sűrű, forog a gép, de nyomán több-e a megértés, a béke és a boldogság? Szerszám-e a gép az ember kezében vagy egy ütemdiktáló nagyhatalom, mely mindig azt mondja: gyorsabban, gyorsabban, mindig gyorsabban a végkimerülésig, az idegek őrültségéig, a gyötör, kínzó, megalázó tehetetlenségig, ~~szerszámok szerszámok~~ a géppel szemben. Bizony nem Hephaistosok vagyunk, hanem Prometheusok, odaláncolva a gép mellé vagy olykor gonosz indulatos Herostratosok. Egy bizonyos! A fáraó nem látta és nem is akarta látni a tömegeket, melyek sivó pusztaságban, napsütésben, olykor étlenül dolgoztak a kőbányákban, hogy a fáraó dicsőségét szolgálják; nem látta a meghaló ezreket s a gép urai nem látják a szörnyű boldogtalanságot, amely mélyen lent lábuk alatt gyötör a milliókat. S amikor ezt kimondom, nem étlenségre és szomjuságra, mezítelenségre és betegségre gondolok bár ezekből is van elég, hanem lelki meghasonlásra, vigasztalanságra, szétválasztó gyűlöletre és halálra is kétségbeesésre, amelyeket a gép a világból kiszorítani nem tudott. Hiábavaló a technikai civilizáció, mely a könnyeket letörölni nem tudja és átkozott a szerszám, amely visszafordul arra, aki kezébe vette és megöli alkotóját! A gép nem teremti meg az igazi embert, inkább kiforgatja igaz valóságából; a gép embere nem az igazi ember!

A Biblia egy másik embertípusról beszél nekünk. Már Ésaia előtt megjelenik látomásként az az ember, aki másokért szenved, másokért tűr ostromozást. Ésaia látomása minden ember-

eszménnyel ellenkezett, amely akkor a különböző népek előtt lebegett. A mai képmutató világban ezt már nem értjük. A mai erkölcsi gondolkodáson uralkodik a keresztyénség embereszménye és az keveredik a pogány embereszmével. Ennek az a következménye, hogy az emberek más embert rajzolnak meg az erkölcsstanokban, mint amelyet élnek, amikor a pénz és élvezeteik után mennek. Másról szavalnak iskolában, szöszeiken, bírósádon, gyűléseken és parlamentben, mint amit követnek üzletkötésben, vagyoni osztozkodásban, mások szolgálatában, örömeik kiválogatásában. Önzetlenségről beszélnek és természetellenesnek tünik fel nekik, hogyha valaki tényleg önzetlen. Kivetik a társadalomból azt, aki valami bevett forma ellen vét; maguk közt tartják, sőt felmagasztalják azt, aki a bünt valósággal elköveti. Az emberek nyilvános megítélésénél mindig azt nézik, hogy milyen állása és milyen tekintélye van az illetőnek, vagy hogy melyik pártnak a tagja. Nyomorult, félrevezetett, csak elbotló embereket kegyetlenül elítélnék, hogy igazságszeretetüket megmutassák; elvetemült, szándékosan gonosz, de bátran hazudó embereket megkímélnék. S ez a képmutatás még növekedett. Ártatlan embereket megvádolnak, hogy rajtuk keresztül megfélemlítsék a jókat, el is ítélik őket. Mert a jóktól és az igazaktól fél ez a képmutató társadalom. A régi pogány világban ~~is~~ nem volt így. Akkor nem hirdették az önzetlenséget, természetesnek tartották a rabszolgaságot, nyiltan dicsőítették a vétket s emellett lehetséges volt, hogy tagatlanságból tették. Akkor Ésaia szenvedő emberét nem hirdették a pogány erkölcsstanok; a fájdalmas férfiak egyedül állott a jövődőlésben.

Ésaia megkínzott embere egyszer megjelent a történelemben. Azóta töviskoronás vagy keresztben függő alakja elterjedt az egész világon. Az önzetlenség nagy hangoztatása ellenére ma sem tudják megérteni őt az emberek. Némelyek olyan különönek látják, amilyen Diogenész volt. Némelyek pártjelvényt csináltak a keresztből és a gyűlölet szimbólumává tették. Némelyek babonás jelvényként hordják vagy magukra vetik a keresztet, mintha ez a világba került, egyedülálló furcsaság úgy mentene meg őket, mint a fetisimádó vadembert az ismeretlen üvegserép, melyet fetiszacsokjába tesz. Némelyek kegyetlen kínját látva kegyetlen Birót látnak Benne s anyjának szelid alakját állítják eléje, hogy az engesztelje meg a Kereszten Függőt. Kevesen szeretetben biznak. Van, aki megáll a Töviskoronás előtt és azt mondja: értem szenvedtél: én is szenvedni akarok érted! S ez önzetlenül szenvedők száma szaporodik. Vajon ez a szenvedő emberé az igazi ember? Ez, aki másokért imádkozott, amikor maga kinban égett s bele helyezkedvén gyilkosainak lelki állapotába, ezt mondotta: "Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekesznek!" Nem vádolt, mentséget keresett azoknak, akik gyötörték. Ez a magáról megfélemedező ember az igazi embereszmény, ki nem igaz embert ment fényes nappal lámpással keresni, hanem elvesztett bűnösöket, hogy hazavigye őket, mint a keresztre feszített latrot, a paradicsomba?

Mikor ez a Keresztre Menő bírása előtt állott, az jól látta, hogy ártatlan. De Pilátusz nem otthon volt, a pogány Rómában, hanem Jeruzsálemben volt, a kijelentések helyén. Nem pogány tanácsosok állottak Pilátusz mellett, hanem a törvényt ismerő, a prófétákat olvasó zsidó főpap. És azért Pilátusz nem maradhatott meg emellett, amit igaznak látott, hanem az igazságot fel kellett áldoznia a képmutatásért. Ártatlanságot hangoztatva mostakezét, amikor megmenhette volna Jézust. Gyáva, jelentelen Pilátusz, kegyetlen, álnok Kajafás, hi vagytok az az ember, akinek élniük érdemes e földtekén? Oh hány Pilátusz mossa

ma is hitvány kezét, mely tudna jót tenni, de gyáva és önzó arra, hogy jót tegyen olyan világban, amely nem tűri magában a jót! Hány Kajafás pöffeszkedik főpapi köntösben ma is, keresztre feszítve újra az igazságot, hogy a nyugalom, a vagyonnak, tekintélynek, befolyásnak békés élvezését meg nem zavarják a Názáreti bolond utódjai és követői a földön! Kik az igazi emberek, kik fognak a földön megmaradni és "örökölni a földet?"

Ez a Názáreti, kit Pilátusz nem tudott megmenteni, az igazság Királyának mondotta magát, mikor Pilátusz ezt kérdezte Tőle: Király vagy-e hát igazán? Jézus tudta, hogy ő igazán király! S ebben a királyi méltóságban, tudva, hogy milliók fognak Előtte a földre borulni, leszállt méltóságából, hogy örömet hirdessen a szegényeknek. Az igazságot látva saját szívében, sőt királyi méltóságra emeltnek látva magát az igazság által, utána ment a vétkezőknek és megtérésre hívogatta őket. Atyjának tudva a Teremtőt, háromszor jövendölte tanítványainak, hogy Neki Jeruzsálembe kell mennie és ott szenvednie, meghalnia, de feltámadnia! Micsoda királyi méltóság, mely a királyság külső fényét, gazdagságát és kényelmét feláldozta, hogy királyi bitorá a megbocsátás legyen, kormálpálcája az irgalom és koronája a másokra sugárzó kegyelem. Vajon ez a király az igaz ember?!

Ellentéte volt a fáraónak. Az felfujta magát istennek, mint a béka ökörnek: Jézusban az isteni finomság, méltóság és nemesség leszállt a vámszedő pénzahajászatába, a parázna asszony eljasságába, a farizeus fenhéjazó képmutatásába, a rablógyilkos duvaságába és a vámszedőt adakozóvá tette, a paráznában tiszta szeretetet ébresztett, a farizeust maga mellett hitvallóvá tette, a rablógyilkost a paradicsom édes reménységével vigasztalta. A fáraó gógös elvonultságában élt messze az emberek feje felett. Öntelten gyönyörködött saját nagyságában: Jézus meghallotta a kanáita asszony szivfacsaró kiáltását, a megvetett betegek néma vágyódását, észre vette a koldus nyomorát, mert mellette ment el és félbe kiáltott az elhagyott édesanya néma bánata. Nem zárkózott el a nyomortól, mint Egyiptom magát istennek képzelő ura. Uralkodó, ki magát a legszegényebbek szolgájává tette!

Nabukodonozor öntelten ünnepelte saját magát, amikor királyi palotájának tetejéről végig tekintett a hatalmas falakon, melyekből akkora város emelkedett az ég felé, amelynek területén az összes ókori nagy városok elfértek. Jézus megüresítette magát s nemcsak ruháin osztozkodtak a kivágzó katonák, hanem húsát és véréit is odaadta kenyérnek, örömadó bornak azoknak, akiknek lelkük séhezett. Nabukodonozort trónjáról oktalan állatként üzték el udvaroncái: Jézust a keresztfán üdvre séhezó tekintettel nézte a gyilkos, kinek egyetlen reménysége maradt, több minden kincsénél, miért eddig életeteket oltott ki és a százados, ki Pilátusz parancsát hajtotta végre s a Megfeszítettben fedezte fel az igazi uralkodót, nem Pilátuszban. Mintha a legdusabb ebéddel lakott volna jól, úgy mondta vallástevő szóval: "bizony ez az ember igazságos volt!"

Napoleon néhány év alatt győzelmes seregek élén járta be a világot. Oriás birodalmat harácsolt össze. Amerre ment, gyászba borultak régen békét élvezó nemzetek. Oroszországban ott hagyta hadseregét. A Názáreti egyedül ment ellenségei előtt, egyedül ment a keresztre és kínjai között anyjával, egy megtéró gyilkossal és ellenségei lelkével törődött. Amerre híre eljutott, könnyek száradtak fel és kétségbeesett lelkek találtak horgonyt, biztonságot. Napóleonnál egy emberért haltak ezrek; a Názáretiben a legértékesebb halt meg milliókért.

Mikor a Názáreti élt, még nem volt gépkultura; az akkori embernek sejtelve sem lehetett arról a technikai haladásról, amelyet az ember két évezred multán el fog érní. De abból a könyörtelenségből, amely a gépek korszakában az emberek szívében fog lakni, az üdvözító érzett valamit, amikor az emberi társaság önzó, hideg gépezetébe betekintett. Vámszedók könyörtelenül hajtották be az adót és meggazdagodtak; katonák irgalom nélkül teljesítették a zsarnokok parancsát, mint Jeródesét Bétlehemben; farizeusok szeretetlenül tekintettek le a népre, magukat felmagasztalva, a többieket megvetették; sadduceus főpapok könyörtelenül mondták ki az ítéletet arra, aki kényelmüket veszélyeztette; helytartók, királyok, császárok eltiporták azt, aki utjukban volt. Judás egy rabszolga árért eladta Mesterét. Irtózatossá gépezet! Jaj annak, aki az emberi társadalm rideg, önzó gépezetébe kerül! Jaj a bűnös nőnek, aki Simon farizeus vendégei közt megértést keres! Jaj bethániai Máriának, ha Judás fűti a közhangulatot! Jaj Bartimeusnak, ha az emberek azt kezdik keresni, hogy mi illik! Jaj a paráznának, akit azok értek bűnön, akik épp úgy vétkeztek, mint ő! Jaj a hajlott hátú öreg asszonynak, kit szombaton látott meg a nagy Orvos! Jaj a vaknak, ki hálát érzett szívében az Úr iránt! És jaj, ezerszer jaj a Mesternek magának, ki csak szeretni, menteni jött ebbe a világba! Mert ennek a világnak a fiai oly kemények és oly kegyetlenül tépnek, mint a gépnek kemény fogas kerekei, melyeknek fogai közt össze kell zuzódnia a fájo, érzó emberi szívnek, ha a kerekek közé talál kerülni! Mert ebben a világban csak önzók, erőszakosak és kiméletlenek találunk megértést és becsülést. Élettelen, érzéstelen, rideg gép lett az önzó emberi szív, amely önzón csak azt keresi, hogy mi jogos és a jog fölött nem áll őrt az irgalom! De ördögnek malma lett a gonosz világ, mely még a jogot sem nézi, csak a zsákmányt les és az értatlant lesbe csalja! Oh micsoda réttentó gépezet! A leglágyabb, csupa irgalommal telt emberi szív ott tőpódott ebben a gépezetben, a Könyörülő Megváltónak szíve. Olykor felkiáltott: meddig kell, hogy még hordozzalak titeket? És tudta, hogy a gépezet össze fogja őt törni. Tudta, hogy a tömeg szíve ez az irgalmatlan gép, mely könyörtelenül széttépi az áldozatot, akit vérengző kedvének a nagyok odaáldoznak, mintahogy a római nép követelte a cirkuszban az áldozatot, gladiátorok harcát, vadállatoknak odavetett elítélteket, csorgó vért, széttépett tagokat. S az üdvözítőben felszakadt a szív kiáltása: "Atyám, ha lehetséges, muljék el tőlem ez a keserű pohár!" S a szeretet, amely Benne lakott, meggyőzte őt, hogy nem lehetséges. És bevetette magát a gépbe, hogy összetépjék fogai! Ment a keresztre!

Pilátusz kiállította palotájának lépcsőjére és azt mondtotta az üvöltó tömegnek: "Ime az ember!" Ő csak annyit gondolt: ime ez az ember, akit tő követeltek, akinek halála kezetekbe van letéve. De tudatlanul az igazságot találta el. Ime az ember! Az egyetlen ember, aki a világon élt, aki nem volt gép, aki nem lett vadállat.

Volt-e még egy, aki oly mélyen magába engedte hatolni mások nyomorát? Volt-e még egy, aki úgy meghallotta milliók jajsavát? Volt-e még egy, aki oly kevésbé gondolt önmagával? Hát nem ő volt az ember, akinek érdemes élni ezen a földön? Az ember, akit a Teremtő kigondolt, mikor embert teremtett ezen a földön!

Hol marad el Mellette az ostoba és makacs lázadó, ki szembeszáll a világban talált kényszerrel és összeszorított gondokkal meghal értelmetlenül és nem találja meg az életnek és halálnak értelmét! Az élet értelmét, mert minden gonoszság és gyilkos gyűlölet mellett a szeretetnek is van szava ebben a világban, mely tür, hogy a végsó szó az övé maradjon. A halál értelmét,

mert a látszólagos leverettetés sokszor a diadalhoz, az élethez az ut! Hol marad el a sztoikus bölcs Ó mellette, aki dac helyett gyilkosaiért imádkozott és milliók utmutatója lett egy boldog halálba, mint a megtérő latornak.

Hol marad el Mellette az epikureus hitvány bölcsesége, ki a test örömeért jellemet, nemességet, odaáldozott s akinek sejtelmese sem volt arról a gyönyörűségről, amelyet a gyüzelmes szeretet ad annak, aki szeretni kész! Az igazság töviskoronás Királyával szemben a bírói széken ül a hatalmas kéjenc, a hitvány Pilátusz: hát melyik az ember!

Hol marad el az Ó önmegtágadása mellett a cinikus bölcs komédiázása, aki az őt felkereső Nagy Sándornak odaszólt, hogy álljon el hordója elől s nem fogja el tőle a napot. A Názáreti a halálnak, az Atyával való elszakadásnak sötét éjszakájába szállt alá zokszó nélkül, hogy az emberekre ráragyoghasson a kegyelem napja.

Az igaz emberi élet ott kezdődik, ahol a nyájasság, kölcsönös segítség és egymásra mosolygó derű. Akkor az igazi ember ott kezdődik, ahol a szeretet. Az emberben levő titkos fenekvadnak imponálhat egy Napóleon, egy milliók vérében fürdő ujjazsarnok; imponálhat a repülőgéphez nőtt vakmerő gyilkos; egy életet haszontalanul eltöltő fubalsztár; a bennünk lakó kéjencnek kedves lehet egy ~~szentimentális~~ szentimentális filmvész vagy egy fürdőruhás színész: de mikor ezeket ünnepeljük, nemcsak az igaz emberi természetet tagadjuk meg, hanem az igaz emberi életet is. A világnak a gonosz, a hitvány, az aljas kedvesebb, mint az, aki lelkiismeretére rápirít. Azért gyűlöljük mindennél jobban gyűlöljük a Názáretit!

És mégis Ó az egyetlen ember! Ó a második, az igazi Adám! És nyugtalan a lelkünk, amíg Ó benne meg nem nyugodhatik. Mert amíg Ó nem a mienk, nem vagyunk igazán emberek!

Nemzetségtábla. /Máté 1./

Sokaknak útközponton jelent a Bibliában, hogy mindjárt az első evangélium nevek unalmas sorával kezdődik, melyből nem lehet "épülni". Sajnos, épülés alatt manapság mindinkább valami könnyű fajsúlyú élvezetet értenek az emberek, míg a menyneknek országa az erőszakosaké, kik azt minden áldozattal keresik és minden éron meg akarják ragadni. Így a nemzetségtábla unalmas a restnek, de kincseshánya a kutatónak.

Lukács is közöl egy nemzetségtáblát, de az több tekintetben eltér Mátétól. Máté Abrahámtól kezd és háromszor 14-es csoporton jut le Józsefen át Jézusig; Lukács Jézustól indul vissza és Abrahámon túl Adámig. Adámon át Istenig ju el. Dávid és József között pedig a két nemzetségtábla eltér s egy egészen más ágat kísér; Máté Salamonon át jut Józsefhez, Lukács Dávidnak egy másik fián, Nátánon át keresi Jézust. De eltér Máté az ótestamentumi történettől is, amennyiben Ruth és Isai közt a 366 év dacára csak négy nemzedéket említ és több királyt kihagy a sorból. Mindezek az eltérések szaporítják az útköző pontokat. Mivel indokolható Máté eljárása?

Lukács, a pogány orvos, az egyetemes emberit keresi Jézusban, Máté a testi kiválasztott nép megtérő tagja az ótestamentumi ígéreteken át szemléli a Messiást. Abrahám az a történeti csomópont, ahol az új és ótestamentumok együtt indulnak el, hogy aztán elváljanak, sőt szembekerüljenek egymással. Ez a pont a zsidóság születése. Az egyház Jézusban született, de pünkösdkor lett gyülekezetté; a zsidóság Abrahámban született s a Sinai hegy

lábanál lett néppé. A Sinai a törvényadás helye; pünkösdkor a mennyi erő adásának alkalma. Abrahámtól két szál vezet Jézushoz. Egyik a Sinain keresztül: ez az emberi erőfeszítés, a törvénytartás utja; ezt a szálát Krisztus ketté metszi. A másik szál az ígéretek utja; ez a prófétákon keresztül. Ez az ut az isteni erő, a kegyelem utja: ez a szál bizonyosodik Jézusban az igazinak. Máté zsidó néptársait akarja Krisztushoz vezetni; azért megy vissza Abrahámig s meg akarja mutatni, hogy a zsidók rossz uton indultak el a Messiást keresni, nem az emberi erőfeszítések utja, hanem az ígéretek utja a járható. Lukács Jézust az egész emberiség kincsének tünteti fel, azért megy fel az emberiség teremtőjéig, Istenig. A két evangélium céljának különbözőségéből folyik a nemzetségtábla különböző közlése.

Hogy Máté a nemzetségtáblából egyeseket kiejt, annak oka Ruth közvetlen sarjainál az ótestamentum hasonló változtatására vihető vissza; de a királyok közül olyan királyok esnek ki, akik érdemtelenek voltak arra, hogy Dávid rajai közé számláltassanak. Mégis ez a kiejtés bizonyos cél érdekében történik: így ír el Máté háromszor tinennégyes csoportot. Lukácsnál háttérbe szorul a számok jelképes jelentősége, de Máténál rendkívüli súly kerül reá. Mintahogy a testi Izrael csak árnyképe az Isten szellemi népének, az egyháznak: ugy a Krisztus földi, testi eredetén is rajta van a jelképes jelleg. A földi történetnek jelképbe szorításával azt akarja tehát Máté hangsúlyozni, hogy a földi történet mögött örök isteni törvényszerűség van. 1./ az Isten, 2./ a teremtés, 3./ a működő Isten, 4./ a fejlődő világ, tehát a történelem száma; 3 és 4 összege a 7: az isteni földi fejlődés; 3 és 4 szorzata, a 12: a befejezett örök fejlődés száma. A 14-es szám tehát, mely a 7 és 2 szorzatából áll elő egy isteni gondolatnak emberi megvalósulását jelenti; ennek háromszoros ismétlődése a gondolat különös szentségét mutatja, azt, hogy Isten abba egész lényét adja bele. Ezt akarja áté a háromszor 14-es számmal hangsúlyozni. Hogy pedig egyes nemzedékek a számításból kiesnek, arra mutat, hogy a kifejlődés nem a földi dolgok lényegéből folyik, ez pogány pantheizmus volna, hanem a vezető isteni gondviselésből. Ez az isteni gondviselés tűnik fel, mikor a kiesők helyére négy nő, a vérfertőző Tamar, a pogány és parázna Ráhab, a pogány Ruth és a házasságtörő Betseba lépnek. Máté a törvényeskedő zsidóság ellenére hangsúlyozza az isteni irgalom tevékenységét. De mivel a zsidó nép választottságát a jelképes rendeltetés adta meg: Máté Jézus nevelő és örökbe fogadó apjának nemzetségét hozza, kiemelve, hogy Jézus a külső törvény szerint is örökös. Lukácsnál a teremtő Isten működése fontos, azért Mária atyjáig, József apósáig viszi a tényleges származást feltüntető családfát, nem a Dávid királyi sarján keresztül, hanem az új teremtés erejéről tanúskodó Marián át, kit mégis a családban férjével helyettesít.

Máté családfájának értelme tehát ez: Jézus a Dávid királyi trónjának jogos örököse. A bűn miatt lesúlyedt királyi sarjat a bűnsökön könyörülő Isten állítja újra helyre, ki a maga gondviselő munkáját titokban ott végezte akkor is, amikor Dávid háza felett az ég alkonyodni kezdett, hogy az idők háromszor 14-es teljességében, az emberi és isteni történet összetalálkozásakor Dávid trónját felemelje.

Mi a kettőslelkűség?

A fogalom kétszer fordul elő az Új-testamentumban, és pedig Jakab 1:8-ban és 4:8-ban. Előbbi helyen az állhatatlan

ember neve a kettőslelkű, kit a széltől hányt-vetett tengerhullámhoz hasonlít a 6. versben; ki minden utjában megmutatja állhatatlanságát és kinek Bóbaja a diakrízis /6 v./, azaz az a lélekbetegség, melyben a dolgokat a szív nem egyszerűen, igazán, tisztán látja, hanem kettősben, így is, úgy is, ahogy befolyásolják, vagy ahogy érdeke megkívánja, az a pillanatnyi érdek, mely folyton változik az ember életében. A másik hely Jak. 4:8 a kettőslelkűségtől való szabadulás utját mutatja meg: "tisztítsátok meg kezeiteket, bűnösök, szenteljétek meg szíveteket, kettőslelkűek" A további ut a gyász, szemlesütés, az Ur előtt való megalázkodás /9 v./, melyet Isten felemeléssé változtat.

Az az ut, amelyen a kettőslelkűségtől megszabadulunk, egyuttal megmutatja azt az utat is, amelyen a kettőslelkűségbe jutunk. Ha a megszabadulás utja a gyász, böjt, megalázkodás, akkor a kettőslelkűségbe jutás utja a könnyelműség, szűgyentelenség, a felfuvalkodás. Kettőslelkűvé válik az az ember, aki nem veszi komolyan az igazságot, hanem azt úgy hirdeti, vagy vallja, ahogy éppen akkor jónak látja. Az ilyen ember nem tiszteli az igazságot, amely a valóság, vagyis nem tiszteli Istent, aki az igazság és valóság. Az ily ember felemeli magát a magasba és azt mondja: az lesz az igazság, amit én annak kimondok. Majd én szabom meg az igazságot! Ez a lelkület a sátán lelkülete, akinek neve diabolos, mely szó a diakrinomenos-szal rokon. A dia görög igekötő szétválasztást jelent, mely fogalom még erősebben benne van a diakrinein igében. hol a krinein szétválasztást, ítéletet jelent. A szétválasztásban magában nincsen baj, mert az igazat és hamisat, tisztát és tisztátalant, az igazságot, jogosat és jogtalan szét kell választanunk és az igaz, jogos és tiszta mellé állunk. De a baj ott kezdődik, amikor a szív nem választ a kettő között, hanem hamisan felfogott érdekből mindkettőt magában tartja s hol egyiket, hol másikat vallja. Így a szív lesz kettős. Ha pedig a szív állandóan kettős, azaz kétféle ítéletet hoz s hol így, hol úgy dönt, akkor lassanként a kettősség átmegegy a jellembe, a törekvésbe, a lelkületbe, azaz az ember kettős lelkűvé válik. A kettőslelkűség a kettősszívűség következménye.

A szív ugyanis a Biblia nyelvhasználatában az öntudat székhelye, az a bírói fórum, ahol az emberi én ül a trónon és ítél, dönt, uralkodik. Más kérdés, hogy vannak e alattvalói és ítéleteit és döntéseit kik fogadják el. Valahol mindenestre elfogadják s megőrzik a szív ítéleteit és döntéseit: az ember saját lelkében, melyet a szív alakít ki ítéleteivel és döntéseivel. A "lélek" szó a Szentírásban két értelemben fordul elő: 1./ tágabb értelemben az ember egyéniségét jelenti szemben a testtel, amelyet kormányoz és az emberi szellemmel, mely a lélek ablaka a szellemvilág felé: ebben az értelemben a szív a lélek szerve; 2./ a lélek szó szűkebb értelme a tágabb értelemben vett lélek öntudatlan része, tehát az érzelmek, indulatok, törekvések műhelye, az emlékezet rakára és a jellem lakóhelye. Ebben a szűkebb értelemben a lélek a szívvel szemben áll; utóbbi a tudatos lélek, a szűkebb értelemben vett lélek a tudattalan lélek. A tudattalan lelket, tehát a jellemet a szív alakítja ki lassanként, évről évre, azzal, hogy gondolkodik, ítél, elhatároz s ítéletei és elhatározásai a lélekben nyomokat hagynak hátra, alakítják a jellemet: a jellemnek megfelelően rakódnak le az emlékezések, a jellemnek megfelelően kélnék újra fel s jelentkeznek a tudatban, azaz a szívben: a jellemnek megfelelően állnak elő, tevődnek össze az indulatok és érzelmek, tehát a törekvések is. A kettőslelkűséget tehát a szív kétértelmű, nem őszinte, következtelen ítéletei és határozatai teremtik meg s a kettőslelkűséget az szünteti meg, ha a szív megtér, együgyüvé, egyrétüvé

válik vagyis őszintévé, igazzá, tisztává. A három fogalom körülbelül egy.

A kettőslelkűség tehát betegség, melyet az ember könnyelműségével, arcatlanságával, felfuvalkodottságával szerez magának; de mikor már nem a magunk képességeivel kíséreljük megvalósítani az Istennek tetsző életet, hanem minden az Ő kegyelméből, az Ő ereje által várunk, hogy Ő valósítsa meg bennünk; Krisztushoz feszítve semmit se teszünk magunkban Nélküle: ez a kereszt, melyet hordozunk, tudatosan magunkra vennünk kell.

Ennél fogva utálatosak, gyűlöletesnek kell előttünk lennie mindennek, ami tőlünk származik s nem felülről, kegyelemből, ingyen, égi ajándékképpen, a szent Szellemmel száll alá. Meg kell tagadnunk a magunk gondolatait, mert a mi gondolataink nem az Isten gondolatai, hanem hústól fertőzöttek; meg kell tagadnunk a magunk dicsőségét, mert minden dicsőség Őt illeti s mi legfeljebb az Ővét raboljuk el, az Ővét bitoroljuk: meg kell tagadnunk saját akarásunkat, mert szívünk álnok s könnyen félrevezet; ehelyett állandóan próbálgatnunk kell, mi az Ő akarata, mely uton akar Ő vezetni; meg kell tagadnunk saját terveinket, mert Ő előre elrendezte már életünket, pályánkat, s nekünk azt kell megtudnunk, mi az Ő akarata, mit jelölt ki számunkra; meg kell tagadnunk saját igazságosságunkat, mert rajtunk és bennünk mindent megfertőzött a bűn és hazugság, a magunk védelmét és védelmünket rá kell hagynunk; a magunkban való tetszelgést; szóval meg kell tagadnunk magunkat; Az önmegtágadás tehát nem szenvedések vállalása, mint tévesen értelmezik, hanem a teljes, hiánytalan Istenre bizása mindennek, a hit utja.

A szenvedés, betegség, kellemetlen, kínos földi összeköttetések nem kereszték, hanem terhek, melyeket Isten oszt szét belátása szerint az embereknek, úgy, hogy kinek-kinek a maga terhét kell hordoznia /Gal. 6:5/. De míg a kereszt alól feloldás nincs és ha a kereszt eltűnik életünkben, Krisztus távozik el belőle: addig a teherhordozásban segíthetünk egymásnak, rá vethetjük a terhet Krisztusra és akkor az könnyű lesz és imádkozhatunk elvételért /Mt. 11:28-30; Kor. 11. 12:8/.

Az iga szolgálja a viszonyt, szolgálást jelent /Mt. 11:20,30; Act. 15:10; Gal. 5:1; Tim. I. 6:1/ s így jelentőse közelebb van a keresztéhez, mint a teheréhez. Aki Krisztus igájában veszi magára, az a keresztet is magára veszi. Krisztus igájában azaz Krisztust szolgálva könnyebb lesz a teher, melyet hordoznunk kell s meg is szeretjük az igt, gyönyörködünk Jézus igájában, mert a teher alattis az Ő szeretetét észleljük. Lassanként a Krisztus keresztje is gyönyörűséget okoz, mert észrevesszük, mennyi áldás, mennyi haszon, mennyi öröm fakad abból, ha valaki a világtól és önmagától elszakadva, mindent Krisztustól kap, a Krisztus életét éli. Mert a kereszt e viszonyoknak csak egyik oldala; a másik oldal az élet, feltámadás.

Fogány-Ünnep-e karácsony?

Lukács írja le az Apostolok Cselekedeteiben, hogy "az athénbeliek mindnyájan és az ott lakó jövevények semmi másban nem voltak foglalatatosak, mint valami ujságnak beszélésében és hallgatásában" /17:21/. Az ilyen ujságnak a kevésbbé finom neve: pletyka. Az ujságvágy igen elterjedt betegsége a tartalmatlan embereknek, kik semmit meg nem tanulnak, meg nem emésztenek, hanem, hogy lelküket foglalkoztassák, mindig valami újat akarnak hallani s pillanatra a természetes tudásvágyat így elnémitják magukban. Ami ujságot hallanak, azt sem megérteni, sem megítélni nem tudják s a dolgokat feltűnőségük és felületes érdekességük...

szerint értékelik. A már unalmassá váló ébresztő szónokok mellett kik ujeszgetéssel és szuggeszióval rövid ideig tartó hatásokat érnek el; az egészségesekre imádkozók hipnotizáló szektája mellett olyan külföldi forrásokból élő igehirdetők is divatba jönnek, akik mindig valami újjal igyekeznek a lelket megtartani a "hívőkben", akik évtizedek óta a keresztyén életben és megszentelődésben egy lépést sem tesznek előre s az ilyen pletykaszónokok nélkül már ott is hagynák a "közösséget", mely számukra nem sokat jelent a megszokottság unalma miatt. Ezek az újsághirdetők állanak elő az újabb időben azzal, hogy a karácsony pogány ünnep és "hívő ember" nem ünnepli meg. Most az inger abban jelentkezik, hogy nem ünnepelünk, mert a hívőség szörnyű unalmában mindig szükséges valami izgató, ingerlő.

Magam sem vagyok a barátja az ünneplésnek akkor, ha ünneplés alatt valami varázsszertartást kell értenünk, amellyel Istent kielégítjük; amelynek gépies gyakorlásával szellemi hatást remélünk elérni. De ha ünneplés alatt egyszerűen megemlékezést értünk s a megemlékezéssel, a múltból felhangzó igével valami régi s mindig új igazságot állítunk magunk elé, akkor az ünneplés nagyon kedves dolog nekem. Karácsony vajon pogány vagy keresztyén gondolatot elevenít-e meg lelkünkben?!

1. Miért tartják karácsonyt pogány ünnepnek? A tudósabbak azért, mert a Bibliában nincs szó róla s mert aránylag későn jött divatba, olyan időben, amikor már nem tudták megállapítani, hogy Jézus az évek melyik részében született és azért a téli napfordulat időpontját vették irányadónak, amikor a pogányok a nap ujonnanszületését ünnepelelték; ezzel egy pogány ünnepnek keresztyén jelleget adtak. A kevésbé tudósok sok régi germán-pogány szokásra hivatkoznak; ezek közül egyet emelek ki a karácsonyfa feldiszipítését s kivilágítását. Puritán kálvinista körök már akkor élénken tiltakoztak a karácsonyfa-gyújtás szokása ellen, amikor ezt Magyarországon elkezdették.

Ha azonban közelebbről megvizsgáljuk az érveket, nem lesz nehéz ürességüket kimutatni. Pál apostol éppen az előbb említett athenébelieknek tartott beszédében mondanivalóját egy pogány oltárhoz fűzte, amelyet az atheniek egyik utcájában látott s amely az "ismeretlen istennek volt szentelve. Azt mondta erről az ismeretlen istenről: éppen ezt hirdetem én nektek! Pál észrevette, hogy a pogány vallásban van egy igaz sejtés: az, hogy van egy csodálatos, rejtett Isten, akit azonban a görögök nem ismernek. Ehhez a pogányságban rejülő igaz elemhez fűzte a keresztyén igazságokat. Miért nem tehetjük meg mi is azt, amit az apostol tett? Ahelyett, hogy apogányságban levő igaz elemeket keresnők és azokon, mint ábécén át vezetnők a lelkeket az igazsághoz, a keresztyénségben levő igazságokat pogányosítjuk el, amikor pl. az urvacsorát varázsszertartásnak fogjuk fel s pusztán az evés és ivás tényét szellemi gyümölcsöket termő, dicsérendő szokásnak hirdetjük s ahelyett, hogy a méltatlanokat távol tartanánk az urvacsorától, részvételre sürgetjük őket, hogy az urvacsorázók száma növekedjék s ezzel hiúságunk kielégüljünk. Vannak "hívő keresztyének", akik elhiszik, hogy a csecsemő a keresztvízben ujonnan születik vagy felnőtt-keresztiséget vallók, akik ugyanezt a felnőttekről hiszik el. A keresztyénségben eltűrjük a pogányságot s a pogányságból ki akarjuk irtani a keresztyén elemet.

Mert keresztyén elem volt az a pogányságban, hogy elismerték, hogy azok az istenek, amelyeket ők a természeti

elemekből vagy képzeletükből alkottak meg, tökéletlenek és halandók keresztyén elem az, hogy beszéltek valami magasabbról, nemesebről, ami a világon volt, de amit az emberiség elveszített és keresztyén elem az a várakozás, hogy valami új születik a régi elmuló helyén s az a születendő talán jobb és több lesz a mostaninál. Miért nem lehet Pállal együtt ezeket az igaz elemeket kiemelni a pogányságból s a keresztyén igazságokat úgy jelentetni meg, mint a pogányoktól várt, óhajtott, de nem ismert beteljesülést? Miért nem ünnepelehetünk a pogánysággal együtt azzal a tudattal s vallástétellel, hogy amit ti vártok, sejtetek, az nálunk beteljesült valóság? Vajon nem énelégültség-e ez az elzárkózás és nem a nélkülözök, szellemi nincstelenség iránt érzett hideg közöny? Az elzárkózó s magának élő közönynek igazán semmi rokonsága nincs a keresztyénséggel.

Ugyanis igaz elemnek kell elfogadnunk a karácsonyfa alapgondolatát. Aki a vallások történetét csak felületesen is ismeri, tudja, hogy milyen általános, régi és szüntelen elem, tehát nemcsak germán gondolat volt a csodálatos fa, melyet már a babiloni cseréptáblákon megtalálunk. Az élet fája, a paradicsom, a paradicsomból kiűző s annak ajtaját őrző kerub különböző változatokban s eltorzulásokban sűrűn tűnik fel a pogány vallásokban. Ezek alapgondolatai igaz elemek a pogány vallásokban. Ide tartozik a karácsonyfa is mesés díszével és ragyogásával. Vajon olyan nehéz ebben felismerni az elveszített fát, az élet fáját, melynek visszatértét a Jelenések könyve is hirdeti? /Jel.22:2/. Alom, igaz a karácsonyfa, de igaz álom, mert egyszer valósággá válik a mese s valami szem nem látta, fül nem hallotta, emberi elmétől ki nem gondolt dicsőség száll a korom és vér mai szörnyű szennyétől borított világra. Mintahogy az urvacsorával visszatekintünk a Golgotára, miért ne tekinthetnénk a karácsonyfaival előre az eljövendő csodás dicsőségre. A karácsonyfa keresztyén jelvény, mely tudatosan hirdeti és az isteni ígért teljes bizonyosságával vallja a Szentírásnak egy olyan gondolatát, amely régi hagyományként és elhalványult sejtelemként a pogányságban megmaradt abból a régi időből, amikor még az az ósvilágosság fényelt, amelyből az emberiség elindult, hogy a pogány sötétségbe elérkezzék. Miért bűn ennek a kezdeti világosságnak élesztgetése? Miért bűn azt mondani: azt az ismeretlent, amit tudatlanul őrizgettek, hirdetjük mi Néketk?

Igaz, nem tudjuk pontosan, hogy Jézus az év melyik részében született. Igaz, hogy az őskeresztyének szokásai közt nem leljük ott a karácsony ünnepét. Igaz, hogy a keresztyén gondolat csucspontja nem az Isten Fiának földre születése, hanem emberi testben történt halála s az emberi testnek a feltámadáson és mennybemenetelen át a mennyekbe való fälemelése. S igaz, hogy a karácsonyfat hozó Jézuska és anyalka nem helyen és nem keresztyén gondolat tehát mellőzendő. De az is igaz, hogy a mennyből a Golgotára vivő útnak, melyen Istennek Fia haladt, egyik fontos állomása volt Béthlehem. Miért ne ünnepelehetnénk a pásztorokkal s a napkeleti bölcsekkel együtt a betlehemi jászol mellett s miért ne gyönyörködhetnénk abban a kis gyermekben ó velük együtt, aki a maga elhagyatottságában, gyöngeségében s tisztaságában a leghivebb kifejezője annak az igazságnak, amely elhagyatott, erőtlenség látszó ma is; ám egyuttal tiszta, üde és szívet éltető; hogy a mustármagból nő ki az a fa, amelynek árnyékában egykor az egész világ megtalálja majd az életet és oltalmat /Dn.4:7-9/?!

Álljunk meg hát hálával és örömmel telten a betlehemi kis gyermek jászola mellett, akár művészi képen, akár gyermekes alkotásban látjuk is meg kedves alakját s gondoljuk meg

hogy micsoda csodálatos gyümölcsök csirája volt abba a kicsiny gyermekbe elhelyezve, ki a mi emberi alakunkat öltötte magára, hogy magáévá tegye a mi életünket, ami nyomorunkat és azzal egyesülve, az égbe felnövő s földi bűnös talajból sarjadó növények millióit nemesítse meg a Benne elhelyezett isteni étellel, az Istennek hozzánk való szeretetével. Minden szabad nekünk s Rája emlékezni: használ!

A borpoklos megtisztítása.

/Mt. 8:1-4; Mk. 1:40-45; Lk. 5:12-16/

A belpoklos szó egy régi magyar szó helytelen átformálódása, mert ennek a betegségnek a bélhez kevés köze van; az eredeti szó: borpoklos. A borpoklos szó pontosan ráillik a betegségre, mert a betegség a test felületén támad, tehát kívülről hatol be a szervezetbe; később azonban áttérjed az izomszövetekre, még a csontokra is és valósággal elrothasztja a testet. Lassan a test középpontja, a szív felé halad és aztán megöli az embert. Ennyiben jó jelképe a bűnnek, mely szintén kívülről hatol be az ember lelkébe; ha ott megtűrik, beljebb és beljebb hatol, míg megrothasztja az egész lelket; végül megöli a lelket, azaz a szent Szellem elleni bűnbe viszi bele /Zs. 51:9; v.ö. III. M. 14:6 sk./ A borpoklosság tüneteül a mai orvosi tudomány nem egészen azokat állapítja meg, amelyeket a Biblia leír. Ennek oka az, hogy a betegségek az idők folyamán tovább fejlődnek, éppen úgy, mint pl. a föld gyomosodása, a föld külső felszíne stb. Új betegségek vagy a betegségeknek új alakjai lépnek fel. A ruhán vagy házfalon található borpoklosság tüneteit ma egyáltalában nem is ismerik. Azt is meg kell jegyeznünk előre, hogy az orvosi tudomány a régi világban, így különösen az egyiptomiaknál a papok kezébe volt létéve. A zsidóknál is a pap végezte a közegészségügyi szolgálatot; a papra volt bízva, hogy megállapítsa a borpoklosság meglétét és annak megszűnését. Ezért küldte Jézus a meggyógyított poklosokat a papokhoz, hogy bemutassák magukat; egyúttal a Mózes-től rendelt háláldozatot is elvigyék meggyógyulásukért.

A történet külső kereteit illetőleg meg kell jegyeznünk, hogy az a hegyi beszéd után történt, mint ezt Mt. 8:1 mutatja és hogy egy városban vagy városkában zajlott le, mint Lk. 5:12-ből látjuk. Az előbbiből az következik, hogy a borpoklos ember Jézust távolról hallgathatta, majd a hegyi beszéd elmondása után a városba követte és ott fordult hozzá abban a házban segítségért, amelybe Jézus bement. Mivel a poklosok ki voltak tiltva a lakott helyekről a betegség ragályossága miatt, a poklos ember igen áthágta a fennálló rendelkezéseket s mi több, Jézust is belekeverte ebbe a vétékbe. Mégis minden megbocsátható neki, mert gyógyulását kereste Annál, akitől egyedül várhatta a gyógyíthatatlan betegségből való szabadulást. A második bibliai hely tehát azt mutatja, hogy a poklos ember azok közé az erőszakos emberek közé tartozott, akik, hogy a nagy Öryoshoz eljussanak és az meghallgassa őket, minden korlátot áttörnek s kikerülnek az Ur, hogy azok ragadják magukhoz az Isten királyságát. Emberileg lehetnek ezek az erőszakosak rutak, megvetendők, kellemetlenek, visszások: Istennek mégis kedvesek, mert Isten azt a törhetetlen akaratot látja bennük, hogy Őt megtalálják.

Ennek a gyógyításnak a történetében a krízist, a fordulópontot a poklosnak az a kijelentése képezi: "Ha akarod meggyógyíthatsz engemet"! Vajon mi összefüggés van e kijelentés és Jézus akaratának megmozdulása között, melyet Jézusnak ez a tüstént kimondott szava foglal magában: "Akarom, tisztulj meg"! Azt

olvassuk, hogy Jézus "szánalomra indult". Szánalomra a másik ember nyomorúsága szokott indítani s a nyomorúság sok ember iránt szánalomra indíthatta az Urat. Miért következett éppen ennél az embernél a beteg kérésére, helyesebben segítségül hívására /parakaleó/ az azonnali gyógyítás, mely azokat a szavakat választotta, amelyeket a beteg használt: ha akarod, megtisztíthatsz! Akarom tisztulj meg! Mégis kell e szavak, a beteg és Jézus szavai között valami szoros összefüggésnek lennie! Miven áll ez az összefüggés? Szuggerálóan hatottak a beteg szavai Jézusra? Ezt ki kell zárunk! Jézus nem kerülhetett a beteg alá! Hogy fölülte maradt, azt világosan bizonyítják azok a szavak, amelyeket a gyógyítás után mondott: a volt betegnek s az a lihegő indulat, amellyel elküldötte őt: vigyázz, senkinek semmit ne szólj! Jézus volt fölül, nem a borpoklos! Ebben a szóban: ha akarod, megtisztíthatsz! egy különbségtétel van a képesség vagy hatalom és az akarat között. Hogy Jézusnak van hatalma a gyógyításra, arról meggyőződött a beteg, míg hallgatta őt. Ugy vélekedett, mint Nikodémusz, ki ezt mondotta: Senki sem teheti e jeleket, csak ha Isten van vele! Vagy ahogy a sokaság érezte, hogy Jézus nem úgy beszél, mint az irástudók, mert Jézus szavainak hatalma van. Hatalma, mely megragadja az embert. A beteget megfogták Jézus szavai: a beteg tudta, hogy Isten a názáreti Jézus mellett áll. Hatalma fölül hát nem kételkedett. De a beteg nem ismerte még Jézus szívét. A szeretet nem világított még be szívébe s nem tudta azt, hogy Jézus éppen ő iránta megindult; fog-e akarni. Jézus bizonyos ködben volt még előtte. Mégis érezte, hogy erre az emberre rá bízhatja magát, hogy rá kell bíznia magát. Akár akarja meggyógyítani, akár nem akarja: más segítség nincs, más út nem nyílik előtte. Ezért mindent félretéve, visszautasítást nem tűrő akarással Jézushoz ment, magát Elébe vetette a földre s azzal a szóval, mely mindent Jézus akaratától tett függővé, egészen és feltétel nélkül Jézus akaratára bízta magát. A feltétlen, teljes odaadásnak ritka képével találkozunk e jelenetben. Nem a beteg erős akaratára, hanem az odaadására bízta magát. A feltétlen, teljes odaadásnak teljes Jézus-re-bizása, feltétlen odaadása. Mikor így adjuk magunkat oda Istennek, Isten rendszerint azonnal vagy rövidesen cselekszik. A szeretet Isten ajándéka; magából nem meritheti azt a beteg, egyetlen ember sem! A beteg nem tehetett arról, hogy ezt a szeretetet még nem ismerte. A földön kevés jele van ennek a szeretetnek az emberi szívekben. De az odaadás az ember akaratától függ. Erre képes volt a beteg s nagy, erős akaratára éppen ebben az odaadásban nyilvánult. Azért tört utat magának Jézushoz, hogy Rája bizhassa magát.

De miért fogta el Jézust az a nagy indulat, mely abban a lihegésben nyilvánult, amelyet az embrimaomai ige fejez ki? Jézus veszélyeztetve látta munkáját annak következtében, hogy önző, érzéketlen tömegek megrohanják s a városokból a falvakba, onnan a sivatag helyekre, majd a tengerre, a pogányok közé, Rirusz vidékére, végül Pereába kényszerítették. Nem oktalán és tulzott szerénység vezette Jézust, amikor csodatételeinek elhallgatását követelte s a meggyógyítottakat titoktartásra kötelezte, mit azonban ezek legtöbb esetben nem tettek meg, hanem az az aggodalom, hogy munkáját megakadályozzák s hogy idő előtt elkövetkezik a sötétség, amelyet nem akart kikerülni; de amelyet a maga idejére akart hagyni: az Istentől való elhagyatás a halál révén. Mert nemcsak a tömegektől irtózott az Ur, amelyek tolakodva feltartóztathatják; nemcsak a testi, vad indulatu emberektől, kik uralkodni akartak Tajta, amikor színleg uralkodó-jukká tették volna őt; hanem az ébredő gonosztságtól is, mely féltékenyen őrizte zsákmányát és nem akarta az embereket jogos

tulajdonosuknak, az Istennek visszaadni. Jézus látta a gyűlöletet Maga ellen felébredni. Minden újabb sikere, minden csodatette ezt a féltékenységet ébresztette fel. Neki csendben kellett maradnia, félrevonulnia, a jelentéktelenség látszatát hordoznia, hogy a vetélytársak gonosz gyűlöletét és cselvétéseit kikerülje. Ettől riadt vissza, amikor a bórpoklos ember hallatlanul erős akaratát, fohanását látta, mely nem ismert gátat. Megrémült, mi lesz, ha a gyűlölet is ebben a mértékben fog ellene megindulni, melyet pedig a féltékenység el fog indítani. Két indulat csatázott hát Benne: egyik a szájalom szeretete volt, másik az irigység támadásától való félelem. A gyógyulás szent gyöngyszem, melyet nem szabad a dísznök elé vetnünk. Istent nem testi gyógyulásért kell keresni, hanem Önmagáért. Ezért Jézusban mindkét indulat felkeltődött s mindkettő vezette őt egymás után.

Szoros kapu. - keskeny ut.

Ma husvét reggelén, mikor e sorokat írom, nem a szorosságnak, hanem a kiterjedésnek, a felszabadulásnak a gondolatai vonzanak inkább. Husvétkor a sir kinyílt, a kő elgördült, a halál me-revsége feloldódott, a szem távolra kezdett látni és felfelé nézett s a végtelen messzeségben jelentkezett Istennek mindent megcsugoló hatalma. Husvétkor szoros kapuról beszélni, keskeny utat ajánlgatni: időszerűtlen s visszatetsző dolognak látszik. S nekem mégis husvéti evangéliumnak tetszik az Ur felszólítása: "menjete be a szoros kapun... Mert szoros a kapu és összeszorított az ut, amely az életre visz, bár kevesen vannak, akik azt megtalálják. /Mt. 7: 13-14/. Hiszen éppen ezek a szorosságról beszélő sorok életet említenek, az élet pedig a felengedés, a kitágulás, a felfelé-szárnyalás, a szabadság! Ha a kertész nem metszi meg a fát, a fa önmaga börtöne lesz; ágai egymástól nem tudnak kifejlődni, a növényben egymást akadályozzák; a termés korlátozott lesz. De ha a kertész kése működni kezd, a fa növést korlátozza, megszorítja, helyes irányba tereli, a növény kiszabadul saját börtönéből és boldog, szabad fejlődésnek indul; termése bőséges lesz. Ugyanezt jelenti a keresztyén ember életében a szoros kapu és az összeszorított ut: a keresztyén a külső nyomorúságok közt és azok által szabadul ki saját lelke börtönéből s a teher alatt, melyet Isten rakott rá, lesz boldog és szabad! A szoros kapu felszólítása tehát husvéti textus, a legtanulságosabb, a legboldogítóbb textusok egyike!

A hegyi beszédet Jézus tanítványainak mondotta; olyan tanítványoknak, akik már Melléje szegődtek s őt követni hajlandók voltak s kiket olyanoknak tekinthetünk, akik a világ útját elhagyták s Istenhez tértek. Ezek újra hallják amegtérésre hívó szót: Menjete be a szoros kapun! Pedig a szoros kapun átmenni ugyanaz, mint megtérni. Azt azonban, hogy a Mesterolyanokat, akik már Melléje állottak vagyis megtértek, újra megtérésre szólít fel, másutt is találjuk; így különösen a Jelenések könyve hét üzenetében a hét kisázsiai gyülekezethez. A megtérést meg kell ujítanunk, valahányszor úgy vesszük észre, hogy saját utunkra tértünk; zarándoklás közben hamis utra fordultunk be: ilyenkor vissza kell térnünk az elhagyott igaz utra; vissza kell térnünk arra a pontra; ahol elhajlottunk s onnan újra kezdenünk a zarándoklást. Ezek a kitérések rendszerint annak következményei, hogy valahol az ut folytatásaképpen szoros kapun kellene átmennünk s visszariadunk tőle; vagy zarándoklás közben összeszorul az utunk és a keskeny

uton nem szívesen járunk; viszont jobbra vagy balra szélesebb, kényelmesebb ut kínálkozik s megkivánjuk az azon való járást; tágas kapu csábit s inkább azon akarunk belépni. Am ezek a kényelmes utak és tágas kapuk veszedelemre visznek és Isten kegyelme felriaszt bennünket, mielőtt még későn volna s akkor Isten irgalmából újra felhangzik a hívás: menjete át a szoros kapun! Hívásnak mondom, nem parancsnak, mert a szoros kapu mögött az élet van, a feltámadás és arra Isten jósága hívogat. Életre hív az Ur; de az életre csak összeszorított ut és szoros kapu visznek és azért, ha el akarjuk nyerni a feltámadást és az életet, által kell mennünk a szoros kapun, rá kell lépünk a keskeny, szorongatott utra, arra az utra, amelyen szorongatás vár ránk. Ha a szorongatást kikerüljük, az élet-ről mondunk le!

Az elmondottakból következik, hogy nem egyszer, hanem az egész keresztyén életen át hangzik az Ur felhívása hozzánk: menjete be a szoros kapun; azaz állandóan elébünk áll egy-egy szoros kapu és szüntelenül újra kezdődik valami szorongatás az uton, amelyen Jézust követjük. A szoros kapunak ez az állandó jelentkezése látszik Jézusnak abban a mondásában is: Aki Engem akar követni, tagadja meg magát, vegye fel keresztjét és úgy kövesse Engem! A keresztet a felfeszítés előtt kellett az elítéltnak hordoznia; aki tehát felveszi keresztjét, hogy vigye, csak azzal a szándékkal teheti, hogy magát arra ráfeszíttesse, azaz a kereszthordozás állandó készséget jelent a felfeszítettésre. A megszentelődés útján Isten állandóan utakra hívogat, amelyeken érte le kell mondanunk, áldozatot kell hoznunk, Róla vallást tévén, azért a világtól lakolnunk kell, elhagyattatnunk, egyedül maradnunk, szóval a bátor igaz szóért a világ újra meg újra keresztre feszít s mi magunk visszük a keresztet, hogy a világ arra bennünket ráfeszítsen. Ez azt jelenti, állandóan felkínáljuk magunkat a világnak arra, hogy velünk igazságtalankodjék, szeszélyét, haragját rajtunk kitöltse. Nem alkudunk meg a világgal bizonyos percentre; nem teszünk szépet a világnak, hogy magunk iránt kissé kiengeszteljék; nem hallgatjuk el azt, ami a világ lelkiismeretét felborzolja, hanem életünkkel, tetteinkkel és szavainkkal bátran és határozottan vallást teszünk az Üdvözítő igazságáról. Mikor a világ gyűlöletét látjuk; mikor az üldözés fenyegető réme feltámad; mikor a hitszegőnek a világ jutalmát, ki-méletet, előnyöket kínál fel: fel-feltünik előttünk egy kényelmesebb, szélesebb, vidámabbnak, napfényesebbnek látszó mellékut, melyen a szoros kapu és keskeny ut gyötrelme eltűnni látszik. Ilyenkor megszólal egy-egy jóakarónak mutatkozó baráti hang: ne légy tulzó! Engedhetsz a loo %-ból! S ekkor tulsötátnek, tulridegnek, tulkönyörtelennek tünik fel a szoros kapu és a mögötte mereűken felfelé emelkedő keskeny ut. Utóvégre van más ut is, van más keresztyénség is, van más együtt haladó társaság is, amelyhez csatlakozhatunk, amelyek eltüntetik a keresztfa szégyenét és gyalázatát. Nem kell tulzóknak lennünk, nem kell loo %-kal csinálnunk a dolgot, mások sem úgy csinálják s rálépünk a kényelmes utra, mely a veszedelmre visz. Mihelyt elismered, hogy az ember nem olyan gonosz, nem olyan romlott, nem olyan mélyre sülyedett, hogy magán segíteni többé nem képes; mihelyt meglegyezteted az emberi hiúságot; mihelyt odaállsz azok közé, akik mindig mások hibáin, bűnein rágódnak és sohasem a magukén járattják elméjüket; mihelyt elismerést jelentesz be ott, ahol tudod, hogy önámítás folyik; mihelyt behunyod a szemedet szem látod a visszaéléseket; mihelyt áldásról beszélsz ott, ahol lelked sivár maradt; mihelyt elítéled azt, ami Krisztust hiven szolgálja s gőgösen elfordulsz attól, amit a világ megszokott vetni: már elkerülted a szoros kaput, lelked mentve van, megőrizve a pokol egész kárhozata számára! Beléd fognak ragaszkodni s nem engednek el

maguktól azok, akik a romlásnak ugyanazt az utját járják s akik abban találják vigasztalásukat, bátorságukat, lelkiismereti kincsük enyhülését, hogy nem egyedül vannak, hanem sokan járnak azon az uton, amelyen ők! Igen sokan vannak; ellenben kevesen vannak azok, akik a szoros kapun mennek be és az összeszorított uton meredeken menetelnek felfelé.

A szoros kapu tehát nem egyszer tűnik fel előttünk, mint a Zarándok Utja szép regényében olvassuk; hanem állandóan velünk jön, minduntalan elénk áll és kínálja magát, hogy belépünk rajta keresztül az életre. De velünk jön, elkísér utunkon a világ is a tágas kapu, széles ut képében s azok is minduntalan kínálják magukat. A keresztyén élet számtalan változtatásban jelentkezik a már egyszer megtagadott világ és újra csábit, újra kínálja magát, fáradhatatlanul, kitartóan, életet hazudva, fenyegetve s az igazi veszedelmet gondosan elrejtve szemünk elé. A világnak úgy szólván minden tévelygése megjelenik a keresztyén élet köntösében: a magunkban bizás, a másik megszólása, a másik hibáján való felfelé emelkedés, a rágalom és gyanúsítás mérge, mely megmérgezi a keresztyén közösséget, az én magasztalása magunkban és másokban, a túlzások elleni tiltakozás mögé elrejtő megalkuvás, a valóságnak formákkal való helyettesítése, a lélek rettentő öncsalásai, amelyek a lelket kiszáritják, a közösségi élet utjának emberi szabályokkal, az élet pótolása módszerekkel, a lélekmentés helyettesítése emberi fogásokkal, ügyeskedéssel, A kényelmesebb ut és a szoros kapu, mely után csak összeszorítva, szükségben lehet előre menni, állandóan, szüntelen választásra hívnak fel bennünket. Kisértések új alakban jelennek meg, kiszépitve, keresztyén szeretettel elkendőzve, mely tanításoknak látszó emberi bölcselkedés köntösében csodálatos keresztyén bölcsesség mutogatja magát s mindennek a lényege ez: menteni az emberit, fölöslegessé tenni az isteni, elmenekülni a keresztfától, együtt tartani a nagy tömeggel, a világ sokaságával.

Oikonomia.

A Bibliának egyik ritkán előforduló, de igen nagy jelentőségű szava, az oikonomia, ismerősebb latin kiejtésével: ökonómia. A szó ma gazdaságot, gazdaságvitelt s különösen mezőgazdaságot és mezőgazdaságvitelt jelent. Már a régi klasszikus görög nyelvben is a háznak és a családi vagyonnak intését jelentette. A földi család helyére az Újtestamentumban az égi, szellemi rokonság lép, az egyház s a szellemi testvériség erősebb kapcsolatot képvisel, mint a hus-rokonság; mintahogy a testi választott nép helyére is egy szellemi választott nép lépett: az e egyetemes egyház, annak szellemi és nem földi szokásos értelmében, tehát a szellemi egyház, Krisztus teste. Ennek az egyháznak, ennek a nagy szellemi családnak is van oikonomia-ja, azaz házvitele; van mennyei gazdagság és annak is van oikonomia-ja, azaz gazdaságvitele. Az ökonómus, vagy oikonomos az az ember, aki a háztartást viszi, vezeti. A nagy bibliafordítás a görög szót a német eredetű, de már a XV. szd.-ban elmagyarosított sáfár szóval adja vissza; míg az oikonomia fordítása: sáfárság. Az oikonomia az Újtestamentumban három értelemben fordul elő: a ház vagy gazdaság kormányzata; - a kormányzat törvénye vagy módja, - a vagyon maga, mely a kormányzat tárgyát képezi. A három jelentés

néha összefolyik. Az oikonomia szó a következő helyeken fordul elő: Lk. 16:2,3,4; Ef. 1:10; 3:2,9; Kol. 1:25; Tim. I. 1:4. Oikonomos előfordulási helyei: Lk. 16:1,3,8; 12:42; Róm. 16:23; Kor. I. 4:1,2 Gal. 4:2; Tit. 1:7; Pt. I. 4:10. Bár e szavak nem túl sokszor fordulnak elő, fontosságuk ennél sok al nagyobb. Az oikonomos Róm. 16:23 kincstartóval fordítja; Gal. 4:2 gondviselővel. Az oikonomia-t Ef. 1:10 rend-dél fordítja, 3:2,9 rendelkezéssel; Tim. I. 1:4 építéssel, de már Kol. 1:25 sáfársággal. Ilyen módon a magyar fordítás a szó s fogalom egységét és összetartozását megbontja, az áttekinthetőséget lehetetlenné teszi. Ennek pótlására közlöm a görög szót. A szónak e különböző magyar fordításai is mutatják, hogy a görög szó nem mindig teljesen ugyanazt a fogalmat jelzi.

Lukács evangéliuma egy földi sáfárt állít elénk; de példázatból levont következtetések mutatják, hogy a földi vagyon sáfára mennyei vagyon sáfárait példázza, Krisztus tanítványait, mint ez Lk. 12:42-ből is világos; de még világosabb a levelekből, hol Pál magát is, az ige többi szolgáját is sáfároknak nevezi, kik majd egyszer számot fognak adni arról, hogy a rájuk bízottakkal hogyan sáfárkodtak. Pt. I. 4:10 az oikonomia-t a diakonia-val hozza kapcsolatba, vagyis az oikonomos szolgának, diakonos-nak tartja; összeköti továbbá a charisma-k kezelésével s így megmutatja, hogy a kegyelem oikonomia-ja alatt tulajdonképpen a charisma-kkal való sáfárkodást kell érteni, úgy, amint ez különösen Kor. I. 12-ben elénk lép. Az itt felsorolt charisma-k legnagyobb része az ige szolgálatával kapcsolatos. Így a Pálnak adott oikonomia egy új kijelentés lehetett csak, mely Pált egy egészen speciális munkakörbe helyezte, igehirdető munkájának addig ismeretlen tartalmat és jelleget adott. Nyilvánvaló, hogy a többi apostol is oikonomia-t szolgált, de ezek sáfársága más tartalmu és más jellegű volt. Ebből aztán az következik, hogy különböző időkben, különböző helyeken és viszonyok közt, különböző feladatok szerint különböző oikonomiák voltak és ezeknek az oikonomiáknak az eltérő jelleget az eltérő kijelentés adta, melyek nem voltak egymással ellenmondásban, hanem Isten különböző terveinek és az emberekkel való különböző foglalkozásmódjának feleltek meg. A bibliakutatásnak egyik legfontosabb feladata a különböző korok és viszonyok eltérő oikonomia-it kutatni és felderíteni. Ezek a különböző oikonomia-k Isten üdvözítő tervének egyes állomásait képezik s ezért megértésük az üdvterv történetének megértését jelenti.

Jézus a sáfár feladatának azt látja, hogy szolgatársainak a sitometriont kiadja, magyarul: a kimért gabona-adagot. Állatok takarmányozásánál, emberek ellátásánál igen fontos, hogy az arra kijelölt szolga vagy tisztviselő a kellő adagot kimérje és odaadja, sem többet, sem kevesebbet, sem mást, mint ami szükséges. Aki a szükséges táplálékot tervében meghatározza és mértékét kijelöli, az az Isten s aki kiadja, az az ige és a charisma-k/kegyelem-ajándékok/ szolgája, kezelője, Krisztus oikonomos-a, sáfára. Nem lehet tehát akármit hirdetni keresztyén igehirdetés címén s egyszer az igehirdető szigorú számonkérés alá kerül, mikor is számot kell adnia arról, hogy a kijelölt adagot megadta-e vagy nem, hogy esetleg nem rosszul adta-e ki, élelem helyett nem adott-e ehetetlen, haszontalan hamisítványt. E nagy felelősség miatt mondja Jakab apostol 3:1/: "ne legyetek sokan tanítók!" Világos, hogy akire Isten nem bíz sitometriont, gabonát, vagyis akinek Isten nem adja a tanítás ajándékát, az ne merjen tanítani, pusztán feltűnésvágyból, vagy esetleg haszonért, fizetésért, mert az ilyen emberektől megbízott vagy magajelölt tanítóknak egyszer súlyos ítélete lesz, súlyosabb, mint azoké, akiket félrevezetnek.

Jézus pistos-nak, azaz megbízhatónak, hűségeseknek mondja a jó sáfárt, akire Isten rá hagyhatja magát. Az Istentől kijelölt sáfár titkok kezelésével bizatik meg Pál szerint /Kor. I. 4:1/, ami azt jelenti, hogy akinek Isten ezeket a titkokat ki nem jelenti, az nem is lehet sáfár. Teológiai tanulással ezeket a titkokat elsajátítani nem lehet. Pál szerint is pistos-nak, azaz megbízhatónak kell lennie a sáfárnak /U.c. 2 v./. Amíg a keresztyén kiskorú, addig ilyen sáfárok alatt áll /Gal. 4:2/, azaz tanítókra van bízva s így igen fontos, hogy az egyes keresztyének milyen tanítót választanak maguknak, milyen sáfároknak engedelmessékednek, mert egyszer ők is megítéltetnek. Viszont a sáfárnak életével is olyannak kell mutatkozni, hogy a tőle tanítottak meg ne botoljanak benne /Tit. 1:7/. Ha pedig az Isten sáfára becsületesen szolgál, de irigyei vagy vetélytársai megrágalmazzák és így botrányt csinálnak körülötte, ezért a botránykészítő fog felelni, nem a megrágalmazott. Isten kegyelme, melynek szolgálói a sáfárok, Pét. I. 4:10 szerint sokféle színű, tarka, azaz nem mindenik sáfár kapja egészen ugyanazt a charisma-t, ugyanazt a tanításmódot. A különböző színek kiegészítik egymást. Mindenkinek tehát több sáfárra is van szükséges és helyes gyülekezeti életben Isten ezt így is valósítja meg: többen kapnak különböző kegyelem-ajándékokat. A sáfárok jók legyenek; de akik alattuk vannak, azok megbecsülik és használják a sáfárokat!

Pál apostol csak egynek mondja magát a többi sáfár közül; vannak azonban helyek, amelyeken arról tesz vallomást, hogy Istentől olyan megbízást kapott, mely egyedülálló; olyan titok kijelentését, amely évezredekben át rejtve volt és csak ő láthatta meg: ez a titok az egyház titka; a sáfárság, amely rábiztatott: az egyház szolgálata. Az egyházat nem Pál alapította; nem is azóta van egyház, amióta Pál az egyház titkát felismerte; de az egyház lényegének, rendeltetésének, reménységének és Isten üdvözítő tervébe való beilleszkedésének ismerete azóta van meg, amióta Pál a kijelentést kapta. Pál úgy beszél Ábrahámról, mint a hívó egyház atyjáról: Ábrahám tehát az egyházhhoz tartozik. Tartozik, mert Jézus élőnek mondja őt /Mt. 22:32/. Így az egyház tartoznak a hit összes hősei, akármikor éltek is, mert a Krisztust követő hívők csak hozzájárulnak azok bizonyoságtévő tömegéhez, akik valaha is igazságosakként éltek a földön /Héb. 12:22-23/. Pál erről a kezdettől fogva meglévő és élő egyházzal új megvilágítást kapott és az egyház lényegébe jobban belátott, mint akármikor előtte vagy utána; noha azóta a világosság e tekintetben nőtt.

Pál Ef. 3:9-ben említi, hogy mióta korszakok /aiónes/ vannak a történelemben, azaz mióta teremtett lényeknek története van, egy titok elrejtve maradt s ez a titok neki, a legkisebbnek minden szent közül jelentetett ki Attól, aki mindent teremtett s ezt a titkot a mindenségbe helyezte. Ez a titok ugyan csak az emberek kis csoportjáról szól, az egyházzal; de az egész mindenséget érdekli, mert tőle függ a világ ujjá alkotása, úgyhogy teljes és gyakorlati megjelenése felé tekint vágyóan az egész teremtés /Róm. 8:19/. Róm. 16:25 sk szerint is a nevezett titok a korszakok idején át /chronois aióniois/ rejtve maradt Istenben, Pál idejében azonban kijelentetett, hogy mint hit által való engedelmesség a nemzetek számára megismertethető legyen. Ef. 3:10 szerint azonban nemcsak a nemzetekkel való megismertetésre adta Isten a kijelentést, hanem a földi eseményekben a mennyei főségek és fenhatóságok is olvasni fogják és kiolvassák belőlük, hogy mindannak, ami a mennyekben és földön van, tehát a földön nőnek, férfinak, szabadnak, szolgának, hellénnek, barbárnak, zsidónak, nemzetbelinek, a mennyekben pedig a földiektől elváltan élő mennyei angyalvilágnak egy Fő alatt kell egyesülnie s ebben a Főben

nemcsak osucsat, hanem tartalmát, rendeltetését is meg kell lennie mindennek! A bűn által szétszaggatott világnak ez az egysége az évezredek, azaz korszakok óta elrejtett titok, melyet Isten először az egyházban valósít meg földiek és égiek szeme láttára a földön; azután az egyház által valósítja meg az egész teremtett mindenségben. Ef. 1:10 szerint Isten akaratának titka volt, melyet Krisztusban eleve el is rendelt, hogy /lo v./ az idők teljességében minden fejhez jusson a Krisztusban. Azért az Isten titkának sáfárságához, azaz a mennyei igazság háztartásának intézéséhez tartozott, hogy a világosságot, mely először csak a zsidó nép tulajdona volt, a nemzetekhez is elvigyék, miért is Pál fogságot szenvedett, mint ezt Ef. 3:1-2 elmondja. A nemzetek csak egy állomás volt, mert a közülük támadó egyházon át a mennyei angyalfejedelmekhez kellett eljutnia az isteni terv ismeretének, mint a további versek mondják. Ez az egység azonban nem kívülről a teremtményekre ráerőszakolt összetartozás; nem is valami önző cél érdekében való ravasz összefogás; hanem az egységre jutás a belülről kiáramló szeretet, mely az egymásért való szenvedésben lelki meg bizonyoságot, erejét. Ezzel kapcsolatban Pál még egy titkot leplez le, hogy t. i. Krisztus szenvedéseinek hátramaradt részei vannak még, melyeket az ő szolgálóinak, az egyház tagjainak kell elszenvedniük /Kol. 1:25/ és ezek az egység érdekében viselt szenvedések állítják eléink a korszakok és nemzedékek óta elrejtett titkot, az a kincset, amelynek sáfárai vagyunk mi; azt a gabonát, sitot, amelyre az éhezni szerető világnak szüksége van: a bennünk lakó Krisztust, a bennünk lakó isteni szeretetet. Azért mondja Pál később Timóteusznak, hogy nem tarka mesékre, érdekes bibliamagyarázatokra, pogányos regékre van szüksége az egyháznak, hanem tiszta szívből, jó lelkiismeretből és képmutatás nélkül való hitből eredő szeretetre, mely inkább illik a Krisztus sáfárságához, mint a vitatkozások. /Sáfárság helyett itt Karoli építést, vagy épülést mond, mi magában nem helytelen, de itt az értelem más; az, hogy a sáfári teendőt nem vitaanyag előtárásával kell teljesítenünk, hanem a szeretet megmutatásával.

Persze ennek a szeretetben való egyesülésnek és békének feltétele, hogy a rosszban való egyesülésnek végett vesünk és elszakadjunk azoktól, akikkel sátán vezetése alatt gonosz célért egyesültünk. Si vis pacem, para bellum! Ha békét akarsz, háborút készíts! Krisztus ezt mondja: nem békét jöttem vetni a földre, hanem kardot, Tehát a nagy egység szolgálata elszakadással kezdődik. Az elszakadásnak és egyesülésnek e sajátos összetevődéséből alakul ki a különböző korok különböző háztartása, melyek azonban mind egy cél szolgálatában állnak.

A divat.

Mit értünk divat alatt?

A divat szó a régi div törzsből származik, melynek jelentése: erőben lenni, virulni, diadalmaskodni. Németül Mode a divat, mely szó a latink modus-ból származik; a szó a magyarba is átment mód alakban s jelenti a diadalmas, viruló életformát, mely más életformákat kiszorít. Divat tehát az uralkodó életforma; a szó használata főleg a ruházatra terjed ki; de szinte nincs az emberi életnek egyetlen területe, melyben divat nem volna.

Vannak divatköltők, divatos festők és szobrászok, divatos színészek, színészek, atléták, szónokok, papok, hóhérok, nézetek, szavak, nyelvek, szólásmódok, közmondások, erkölcsök vagy erkölcselenségek, butorok, épületformák, városrendezési elvek, fürdők, kiránduló helyek, ételek, receptek, sőt betegségek, arcszínek, barnított bőrszín, hajszínek, frizurák, illatok, szappanok, festékek és festésmódok, melyeket a nők magukra alkalmaznak; de a legnagyobb változatban ruhadivatok, melyek a szabó-ipart felvirágoztatták s minden a ruhaanyaggal foglalkozó szakmának nagy virágzást tettek lehetővé. Ha a szokás az egyéni izléshez, a kényelemhez vagy egészségi követelményekhez, a szép formáihoz vagy az erkölcs követelményeihez, az illem- és szégyenérzethez igazodik, akkor nem nevezzük divatnak; mert a divat feltétele a kiszámíthatatlan szeszély.

Mi a divat eredete s rövid története?

Mérsékeltébb mértékben divat minden időben volt; de az u. n. "divatőrület" az újabb kor vármánya. Divatőrület alatt a divatnak azt az állapotát értjük, amelyben a divat elveti a józan éssz, az erkölcs, az egészség, a szépség követeléseit és mindezek ellenére a divatos divatforrások parancsához igazodik. Az ilyen divathóbortnak eredete XIV Lajos francia király korába vihető vissza, kinek nevéhez két nagy tény fűződik. Az egyik nagy tett a nantes-i edictum visszavonása volt, mellyel a protestánsoknak ez a leszármazottja kirántotta a francia protestánsok alól a törvényesség alapját s őket az uralkodók vad és gonosz kényszerének vetette alá. XIV Lajos e tétével nemcsak a százezrek nyugodt, békés életét szüntette meg s megfosztotta legszorgalmasabb és leghűségesebb, legmegbízhatóbb polgáraitól, amennyiben őket vagy elpusztította, vagy idegen országba való menekülésre kényszerítette. A nantes-i edictumot XIV Lajos öse, IV. Henrik adta ki, aki reformátusnak született, de a fejedelmek könnyelmű erkölcsi életét örökölte. Ez a könnyelműség vitte rá, hogy amikor a protestánsok élén Páris előtt állott, hogy az üldözötteket diadalra vezesse, ezzel a szóval: "Páris megér egy misét" elárulta a benne bizó népet és megalkudván a római hitűekkel, áttért római katólikussá, de a protestánsok szabadságát a Nantes városban kiadott rendelettel biztosította. A fejedelmi kényen alapuló szabadságot azonban könnyen félreszoríthatja a szintén fejedelmi kényen alapuló üldözés és ez be is következett, amikor IV. Henrik családjának erkölcsi könnyelműsége a "Lajosokban" tetőfokát érte el. XIV Lajos idejében a középkori nemesség uralmát félreszorította a tehetségesebb és szilárdabb anyagi helyzetű polgárság, a "burzsoázia" s ekkor XIV Lajos a folyamatot megállítani nem tudván, úgy mentette az elpusztulástól a másik nagy tétével a nemességet, hogy királyi fizetéssel udvaroncokká tette őket, vagyis a népek árverésén a divatból kiment nemességet megvásárolta magának adivari csecsebecsökké. E pénzen vásárolt emberi lelkek előtt más életcél nem lebegett, mint a külső udvari élet fényének emelése. Ez a céltalanság léhává tette a nemesség életét éppen úgy, mint az elérendő céljait. A női szépség félreszorította a női szemérmert s az udvarban a törvényes feltség mellé odaemelkedett az ágyas, a szerető, sőt szépségével és ügyességével azt sokszor félreszorította. Divatos lett a finom sikamlós beszéd, mely a szemérmertől és tisztességérzetből etikettet csinált, azaz lehetővé tette, hogy az emberi illendőség és az isteni illendőség külön utakon haladjanak s az udvariasság és az ~~isteni illendőség~~ divatos izlés köpönyege alatt az erkölcsi aljasság és

és a gyilkos gyűlölet utat találjanak a finom társaságokba. Erre az egész emberiség ellen elkövetett mérsnylre csak egy létalapjától megfosztott, léha, céltalan életre kárhoztatott néposztály volt képes, amelynek lelkét a fejedelmi pénz magának vásárolta meg. Ekkora fényűzéshez persze óriási pénz kellett, ami maga után vonta az elnyomottak lelkiismeretlen kifosztását, irtózatosságot adóterhek kivételét, amit a burzsoázia életelműsége és az isteni alaptól a reformáció üldözésével megfosztott erkölcsisége tett lehetővé, mely ezzel a szolgálattal a fejedelem és a tőle tartott nemesség számára nélkülözhetetlenné és szövetségessé tette a pogári osztály kiemelkedő tagjait. XV. Lajos és utódai udvari fénye, könnyű szenteskedése és erkölcs nélküli finomsága oly hatással voltak még a bigott vallásosságukról híres idegen fejedelmi udvarokra is vagyis a fihom erkölcselenség mérge úgy hatott, hogy még a franciákkal szemben ellenséges országokban s uralkodó házakban is divatos lett a francia felfogás és többek között a ruhadivat. Amit a párisi kokottok /félvilágiak kitaláltak, azt finomnak tarotta mindenki s ezeken keresztül terjedt el sokszor a rut és egészségtelen, az erkölcselenség és szemérmertlen is. Ha valamire kimondták, hogy divatos, azt éssz nélkül követni kellett még akkor is, ha esztelen, káros és gonosz volt is az ujtás. A divat parancsa ellen nem volt lehetséges fellázadni többé. Hogy mit végzett el a divat, arról a mai öregeke számolhatnak be, kiknek ifju korában a nők és férfiak még külön fürödtek, a nők bokáig elfedték magukat, tisztességes nő csak oly szépítő szereket használt, amelyek láthatatlanok voltak, ma pedig a divat levetkőztette még a tisztességes, még az istenfélő nőket is; ma együtt fürödnek majdnem meztelenül a férfiakkal, sőt meztelenségüket kivitték az utcára, a sétaterekre is, úgyhogy ma nem azért vetkőznek le a nők, hogy fürödhessenek, hanem azért, hogy meztelenül mehessenek a férfiak elé; ma a nők a vademberek és cirkuszi bohócok módjára festik ki magukat s a festéssel leveleszik magukról a természetes szépségnek és kívánatosságnak minden nyomát. Ma erkölcsösnek mondott vagy magukat azoknak hívó asszonyok minden belső tiltás nélkül teszik azt, amit régebben a finom kokottok sem tettek meg. Ezt művelte a divat! Amit filozófiával, hamis vallások hirdetésével a sátán nem tudott elérni, azt elérte könnyen, ellenállás nélkül, rövid idő alatt a divattal s akik ebben sátánuttörő követői és eszközei voltak, azok, mint egyszer a paradicsomkertben, újra a nők voltak. Adám pedig evett az évától neki nyújtott almából és azt igen jó ízűnek találta. Nézd meg egy bibliát olvasó s imádkozó varrónót vagy női szabót: imádkozik, hogy Isten áldja meg és jutalmazza bő keresetét azért, hogy a párisi kokottoktól kitalált divat szerint ő is résztvevő az erkölcsök szétrombolásában, a parázsnaság indulatainak felkavarásaiban, ahogy azt a Fenségnél sokkal divatosabb pogány istennő diktálja, kinek neve: Divat. Nézd meg a keresztyének konferenciáján a fiatalakokat, kik levetkőzve veszik ajkukra Isten nevét s míg parázna pillantással mérik a másikat, megtérésre hívják őket és folytatják lelkükben a szintén divatos "vesézést", magyarra fordítva: a másik lelkében végzett, legtöbbször esztelen és ostoba turkálást. Ezek a történelmi tények, melyek a divat kifejlődésének útját jelzik s így emelkedett az emberiség fölé egy ujkori bálvány, melyet a régebben élő emberek alig ismertek: a szent és érinthetetlen Divat!

Mi a divat lélektani háttere?

A divat lélektani háttere nyilván a tömegszuggeráció mely más alakban is és más korszakokban is az emberek közös életének egyik leghatékonyabb formáló s alkotó tényezője volt s így

a divatot a korszellem egyik fontos megnyilatkozásának kell tartanunk. A korszellem korlelkületet csinál s a divat korlelkület. A divat a lelkek fejlődésének egyik gyümölcse s az emberi lélek fejlődésének egyik jellegzetes tünete. Az a tény, hogy azáltal, hogy az észszerűség, egészségi hasznosság és erkölcsi tisztesség szempontjait az ostoba hóbort és az értelemnélküli szeszély félre tudta szorítani; hogy az ember az igazán szépről is le tud mondani a feltűnéért, mely a figyelmet magára hívja; hogy az emberiség nem törődve a politikai hatalommal divatját a legerkölcstele- nebb uralkodó háztól vette s egy oly társadalmi réteg bolond követője lett, amely anyagi s szellemi tekintetben egyaránt méltatlannak bizonyult a vezetésre: mind azt mutatják, hogy az emberi lélek nem emelkedik, hanem süllyed s hogy az emberi fejlődést olyan szellemi hatalom vezeti, amely nem a jó, a nemes, az észszerű felé viszi az embereket, hanem megcsufolja őket; azt mutatja továbbá, hogy ezzel a szellemi hatalommal szemben az emberi lélek tehetetlen; végül azt mutatja, hogy az ember fejlődésében oly mélységek felé közeledik, melyeket nem ismer, de amelyek borzalmasakká lehetnek, mert előkészítjük a vakság és felelőtlenség. A divatmajmolás későbbi fokán a divatörület arról győzik meg az embert, hogy amikor az előtte álló utirányt meghatározza, nem kell megkérdőznie értelmét, nem kell hallgatnia erkölcsi és szép-érzékére, sem egészségének követelményeire, hanem egyedül csak azt kell néznie, merre megy a többség. A divat a legkitűnőbb és legalkalmasabb nevelő eszköz annak elérésére, hogy egy felsőbb hatalom az emberiséget orránál fogva tudja vezetni, hogy - amint a Jelenések Könyvében olvassuk - valamely hatalom farkával söpörhesse őket, ahová akarja és amikor neki tetszik. A divattal az emberből majmot lehet csinálni, aki magára vesz nevetséges és izléstelen öltözetet is, ha az divatos, azaz ha a többség úgy csinálja. A divattal a tisztességes asszonyt rá lehet bírni arra, hogy az emberek elé olyan meztelenül menjen ki, ahogy csak a szűgyente- len s erkölcstelen asszonyok tették azelőtt. A divattal semlegesíteni lehet a hagyomány, az átörökölt erkölcs és a Biblia hatását s az embereket a gonosz akarathoz való engedelmességre rá lehet venni.

A divat lelki háttere ennél fogva egy nagy lelki elerőtlenülés, mellyel az emberi lélek gyáván és megalkuvássze- rűen a saját maga vezetését kiereszti kezéből és átengedi magát ismeretlen szellemi akarathoz, mely felől tisztában nincs, mert hogy nem a párisi kokottok, hogy nem a Lajosok, hogy nem a női szabók és kereskedők tartják kezükben a vezetését, hanem ezek is szánalomra méltó és becsapott áldozatai egy láthatatlan vezetésnek, afelől semmi kétsége nincs annak, aki a világ berendezését és a történelem rejtett rugóit ismeri. A divat teremtette lelki ered- mények a következők: 1./ az értelemnek, nemes indító okoknak az emberi életvezetésből való kizárása; 2./ vak engedelmességre való nevelés, még ha az esztelen és káros is; 3./ hozzászoktatás ahhoz, hogy az ember gondolkodás nélkül menjen előre.

Ki a divat értelmi szerzője s mi annak célja?

Az emberi történelem mögött a Biblia szerint két szellemi hatalom rejtőzik meg s verseng egymással annak veze- tésért: a tiszta és a tisztátalan szellemiség, vagy világosság és sötétség. Hogy a történelmet nem a "véletlen" alakítja, azt annak csodálatos törvényszerűsége bizonyítja; ugyanaz a törvény- szerűség, mely a világ anyagi és testi felépítésének is jellemzője. Évezredek óta tanulmányozták az orvosok az emberi testet, a terem-

tés legtökéletesebb gépezetét, mely egy rejtelmes és ismeretlen világ határmesgyéjén áll, amelynek törvényeit csak sejtji, de nem ismeri az ember. Évezredek tanulása után az emberi test sok műkö- dése még mindig rejtély a tudósok előtt. Az emberi testnél sokkal tökéletlenebbek azok a gépek, melyekkel az ember saját testének működését kiegészíteni próbálja, mégis az emberi szellem csodálat- tal áll önmagával szemben, hogy a modern technika gépeit ki tudja találni. Ebben az önünneplésben feledi az ember, hogy minden gépe- zete csak a természetben működő csönd és csak kis részben ismert erők és törvények kihasználása a természet működésének gyenge, tö- kéletlen utánpótlása. Mégis, míg önmagát ünnepli, a természetet vak és véletlen események eredményének tartja, hogy a természet fölé emélhesse saját gépeit. Akinek szeme van a látásra, az látja, hogy egy végtelen értelem árnyékában élünk, kutatunk és küzdünk, ki erkölcsi s művészi téren is gazdagabb és nagyobb, mint az ember. Gazdagabb? Nem, végtelenül gazdag és az emberrel össze sem hason- litható! Azt sem lehet azonban tagadni, hogy az embervilágban e végtelenül bölcs és jó értelem mellett működik egy sarlatán, aki- nek lényge a blasphémia, azaz a hirrontás, kereskedői nyelven: hitelrontás. Ez a hitelrontás azt a célt szolgálja, hogy az emberek ne sejtssenek a teremtés mögött és saját létük mögött egy hatalmas végtelenül jó és bölcs Alkotót, Ahhoz ne közeledjenek és azt ne imádják. Ecéllal az embereket ez a sötét és sötétítő hatalom igyekszik elszoktatni a gondolkodástól és józan következtetéstől, mellyel evilágban helyzetüket és kötelezettségeiket, főle a hála kötelességét meg tudják ítélni. A világ mögött működő gonosz szellemi hatalom, mely a Teremtő ellen lázad és lázít, az embert a hiúságánál fogva ejti rabul s bírja rá, hogy értelmét és erköl- csiségét félre vetve vakon és értelmetlenül törjön előre, hogy a többségtől valahogy el ne maradjon és elmaradt, előre nem haladó embernek ne nézzék. Az orvosprofesszort rá tudja venni a sötétség butító hatalma, hogy amíg csodálatot követel maga iránt, ki az em- beri test törvényeit felfedezi, sötét tudatlanságnak s elmaradott- ságnak nyilatkoztassa, ha valaki azt meri csodálni, aki ezeket a törvényeket megalkotta s kigondolta. Szerintük csodálatos tehát az értelem, mely az Alkotó utjait követi, de csak vak és ostoba véletlen, hogy ezek az utak előállottak. Ugyanaz a törekvés

áll a divat ostobaságai mögött is. Az embernek meg kell tanulnia, hogy a többség után menjen és ne kérdezze: hová? miért? Az ember- nek géppé kell válnia, mely parancsszóra, dróton rángatva alkot, de semmit sem kérdez s odamegy, ahová a tömeg; a tömeg pedig nem gondolkodik, nem mérlegel, hanem csak menetel. A spiritiszta medi- umnak meg kell tanulnia, hogy adja magát gondolkodás nélkül oda a jelentkező szellemi vezetésnek és az átlag-embernek meg kell tanulnia, hogy ne gondolkozzék; ne kérdezze, miért; ne vizsgálja, hogy hasznos-e, káros-e, csak menjen a többség után, ha egyszer kiadják a jelszót: ez a divat! Ez a divat szó azt jelenti magyarul talán, hogy erőben levő, sikert adó, viruló; az emberek tudatában azonban éppen úgy nem jelent semmit, mint a német Mode vagy a latin modus; vagyis a divat szó azt jelenti, hogy "ne kérdezd, miért!" hidd el, ez jó, ez szép, ez hasznos, még ha pontosan az ellenkezőnek látszik is. Ne kérdezd csak kövesd. Kövesd azokat, akik neked a divat utját mutatják és a célt éppen ugy nem ismerik, A divattal való vezetésnek célja tehát az emberiségnek ahhoz szoktatása, hogy nyáj módjára vakon menjenek olyan cél felé, amelynek értelmét nem látják.

Mi a keresztyén szabadság?

Isten nem vak embereket akar Magának nevelni, hanem

látókat s azért a testi és szellemi vakoknak visszaadja látásukat. Isten nem dróton rángatott bábokat és nem kényszerrel vezetett rabokat akar, hanem az embereknek visszaadja szabadságukat, hogy maguk döntsék el, a világosság vagy a sötétség útját választják-e. A keresztyén szabadság tehát nem mindenhatóság, hogy az ember mindent megteheszen, amit akart; hanem a keresztyén szabadság teljes felelősségérzet, felelősségtudat, mely az embert képessé teszi arra, hogy szívében Istennek ellenálljon, vagy Neki engedelmeskedjék. A keresztyén szabadsághoz hozzá tartozik az ismeret, vagyis helyzetének, rendeltetésének, jövőjének és a világ jövőjének megismerése, hogy maga válassza ki, kinek a vezetése alatt akar előrehaladni. A keresztyén életben soha senincs divat, mert itt minden a legteljesebb mértékben egyéni és szabad. Ez a szó: mind Istentől tanítottak lesztek" azt jelenti, hogy egy keresztyén sem nézi a divatot, hanem azt, hogy Isten mit vár tőle s mivel Isten nem teremt két egyforma falevelet s nem alakít két egyforma életet, ennél fogva minden élő külön találja meg a maga külön útját, ahogy Isten őt éppen vezetni akarja. Isten királyságában ismeretlen az egyenruha, min ahogy a teremtésben is ismeretlen. Isten gyermekei nem keresik a feltűnést, de a színtelenséget sem; A bibliaolvasó ember tudja, hogy a keresztyének élő kövek, melyekből Isten temploma épül s hogy ez a templom egyuttal élő test is, Krisztus teste s hogy annak minden tagja más és azért más, hogy a többi számára olyan munkát végezzen, melyet a többi nem végez, melyet csak ő tud végezni. Ennél fogva a Krisztus új teremtésében nincs divat, nincs egyformaság, hanem boldog, változatos, ezer színű és egymást kiegészítő sokféleség. A kegyelem poikilos, azaz sokszínű, sokféle, egyéni, mindenkinél másként megnyilatkozó és ható. A keresztyénnek szabad a maga külön útján járnia és ezt legfeljebb az emberek veszik nála rossz néven, de nem az Isten. Komoly keresztyén embert tehát nem érdekel semmiféle "divat".

Vannak-e divatok a keresztyén emberek közt?

A kérdés körülbelül ezt jelenti: van-e világiasság, világhoz való alkalmazkodás, világ útján való járás a keresztyének közt? A felelet csak ez lehet: sok világiasságot találunk keresztyének közt; betör oda a világ divatja is; sok keresztyén nem akar elmaradni a világ mögött s részt vesz annak sok esztelenségében. A világiassággal és divatmajmolással azonban megszegyenítjük Fejünket, ki azt akarja, hogy szabadok legyünk s mindenben Isten utmutatását kérjük, várjuk és kövessük. Vannak ártatlannak látszó divatok is, de az azokon való kapkodás is sátáni nevelő hatással van a keresztyén jellemre. A keresztyén ne legyen különc; ne legyen feltűnő, kivéve ha istenfélelme miatt lesz hegyen épített várossá s bizonyágtételével lesz mécslábra helyezett világító mécsesség; földi, semleges és jelentéktelen dolgokban semmi esetre s keressen rendkívüliséget. De azokat a divatokat, melyek istentelenek, erkölostelenek és másokra nézve rombolók, kerülje, mint a pokol zsarátnokát! Isten előtt nem állhatunk meg azzal a védekezéssel, hogy ez volt a divat. Ha egy keresztyén nő szemérmetlen, meztelen öltözködéssel valakit botlásba vitt, Isten annak botlását az ő kezéből fogja előkérni s nem kerüli ki a büntetést az a keresztyén varrónó vagy kereskedő sem, kinek keze alól a gonosz célu ruha kikerült. A botránkoztatás a legsúlyosabb bűnök közé tartozik s az Ur azt mondta, hogy a botránkoztatónak jobb

volna malomkővel a nykába a tenger mélyében elpusztulnia, mint botránkoztatnia akár a legkisebbet is Isten kicsinyei közül. Botránkoztatás alatt nem azt érti a Biblia, hogy nem szabad szörnyűködést kelteni a keresztyének vagy a vallásos és kegyeskedő világban, hanem azt, hogy nem szabad kelepcét állítani, mely a tudatlan és értelmetlen, az erőtelen és tehetetlen keresztyéneket megfogja. Ha valaki meztelen ruházkodással valakit paráznaságba csábít és fertőz, a botránkoztatott; de nem az, akin az emberek szörnyűködnek

A szörnyűködés mint divat-csináló.

Jézus nem volt divatos ember; sőt minden tekintetben elütött a megszokottól és oly utakon járt, melyen az emberek nem szoktak járni. Ők nélkül, szeretetből másokért meghalni sohasem volt divat. Résztvenni a megvetettek lakomáján és a vendéglátó farizeusnak megmondani, hogy miben hibázik: nem divatos cselekedet. Bizonyos, hogy a főfarizeus házában sokáig "szörnyűködtek" azon, hogy Jézus engedte, hogy a bűnös nő lábát könnyével öntözze és hajával törölje szárazra. Ilyesmit tenni ugyanis nem volt divat. Divat volt szombaton nem gyógyítani s nem volt divat ilyesmivel megharagítani a vezető zsidó férfiakat. Jézus sokszor szembeszállt a divattal. Azt mondta a divat ellenére: nem a szombatért van az ember, hanem az emberért a szombat s ezzel mélyen "megbotránkoztatta", azaz szörnyűködésre bírta a zsidókat. A szörnyűködés a vallásos, erkölcsi, művészi világban, a társadalmi érintkezésben és politikai vonalon az az eszköz, mely az embereket visszatartja attól, hogy ne kövessék ki a többséget, azaz a divatot. A keresztyének közt is hasonló hatalma és rendeltetése van a szörnyűködésnek: ezzel őrzi s átán az elterjesztett divatokat. Ha egy hűséges keresztyén Jézus útját követi, a Biblia szavát követi s nem a divatot, akkor a többség elkezd szörnyűködni s erre a félén és bátoratlan keresztyén megijed és megy a divat után. Sátán divatba hozta a csecsemő-keresztiséget, mely teljesen értelmetlen dolog, a tömegurvacsoráztatást, mely Isten parancsa ellen való lázadás, a tévtanítások különböző alakját, melyek mögött valami sátáni család rejtőzik s az egyház elerőtlenítését vagy az Istenhez való hűség megtörését veszi velök célba a sötétség fedelmé. Sátán divatba hozott képtelen és esztelen jelszavakat, mint azt: nem fontos, hogy ki prédikál, csak a fontos, hogy ott legyünk a templomban. Aki az ilyen divatokkal szembeszáll s Istenhez és a kijelentéshez hű akar lenni, azonnal felhangzik a szörnyűködők kórusa s visszatartja, letiltja a divatátörőjét. Hitecikk, liturgia, egyházzervezet, papi hatalom, parókus-jog és számtalan megrögzött szokás nem isteni rendelések, hanem divatos intézkedések, elfogultságok és berendezkedések; az emberi intézkedések ellen fellázadni a világ szemében sokkal nagyobb bűn, mint Isten parancsát áthágni. Jézust nem azért végezték ki, mert egy embert is megrontott volna, hanem mert rontotta a papok keresetét, kik a templomot piaccá változtatták s mert sértegte a tanítók tekintélyét, kik a szombattörvénnyel s más emberi törvényekkel maguknak tekintélyt szereztek s az emberi lelkiismeretben uralkodni tudtak. Ezek miatt kellett Neki a szörnyűködők kiáltása között véreznie s meghalnia. A szörnyűködők ezt kiáltották: Feszítsd meg! A divat ma olyan bálvány, mint akkor a szombat. Ki a győzedelmes? Aki fejszét fog a bálványfára s azt kivágja! Isten Gedeonokat keres, kik szembe mernek szállni a bálványokkal, a divattal is! Jézus jajt is mondott, nemcsak evangéliumot hirdetett. Nem annak jaj, akin szörnyűködnek, hanem annak, aki a divattal bűnbe ejti embertársait, ha például ezt szörnyűködéssel éri el!

Ótestamentumi várás.

Várás és reménység összetartoznak: amilyen a reménység, olyan a várás. A várás felelet a reménységre, amelyet valaki más tűz élénk, esetleg mi magunk gondolunk ki. Mindamellett a várás nem mindig csak a reménységhez igazodik, mert a reménység lehet jó és biztos, de ha mi nem bizunk benne, a várás lanyha, érdektelen lesz vagy hiányozni fog. A várásnak tehát két egymással kapcsolódó feltétele van: reménység és hit. A hit azonban sokszor azért hiányzik, mert nincs világosságunk, nincs ismeretünk. A reménység tehát akkor kelt várást, ha világosság, ismeret hitet keltenek az emberben. Ha keltenek, mert nem mindig és nem mindenkinél keltenek. Hit, azaz bizalom csak akkor ébred az emberben, ha azzal, akiben hinnie kell, közös jóra törekszik. Aljas gonosz lelkeket bizalom sohasem köt össze; azok egymás közt sohasincsének biztosságban s ezt ők tudják is jól; azért nemcsak kifelé kell vigyáznunk, hanem egymás irányában is és sokszor a gonoszok jobban pusztítják egymást, mint a vélt ellenséget. A hitnek feltétele a jó akarása; tehát a kitartó várásnak is a feltétele. Ideiglenes, de elfogyatkozó várás lehetséges a gonoszok oldalán is; addig tart az ilyen várás, mint a délibáb, mellyel csalják magukat. Kitartó, meg nem lankadó várásra csak a jó oldalán képesek a lelkek. A várásról meg lehet ismerni a jóakaratu embereket. A karácsonyi angyal a jó szándéku embereket kereste.

A Biblia az igazat mondja: azért világosan az emberek elé tárja, hogy a gonoszok várakozása csalárd. Ideig-óráig talán elérnek valamit, mint Hóseás a lesben álló tolvajok várakozásáról beszél /6:9; a héber szövegben várakozás van; melyet példának vessez a gonosz papok leselkedésére, kik a nyereséget keresik; vagy amint a 119 Zs. mondja: "vártak rám a gonoszok, hogy elveszítsenek". "Nyeljük el őt! bizony ez a nap az, amelyet vártunk /Si. 2:16/. Ha azonban a történelmet nagy távolságban nézzük, látni fogjuk, hogy a gonoszokat megcsalja a várakozásuk. Ésaiás beszél azokról, akik a békeesség utját nem ismerik s utjukat elgörbitik s azt mondja róluk, hogy amikor világosságot várnak, sötétség jön; amikor fényre várnak, homályban járnak /59:9/. Jeremiás is többször figyelmeztet: "Békeességet várnak, holott semmi jó; gyógyító időre, holott itt az ijedelem!" /8:15 v.ö. 14:19/. Gonoszok vannak a kegyesek között is, mint a Hóseástól említett "papok társasága", mely tulajdonképpen bünszövetkezet volt, mert nem Isten dicsőségének nagyobbítására alakult /Zs. 71:14/, hanem a hiszékeny Istent kereső emberek kihasználására, zsákmányolásra. Így beszél Ezékiel azokról a prófétákról, akik csalók voltak, mert nem Jahve küldte őket, hanem saját magok. Beszél ezek várakozásáról: "még várják, hogy betelik beszédük!" /Ez. 13:6/. Az ilyen várakozás öncsaláson alapszik. Azért - minden szív csalárd - nekünk is jól meg kell néznünk, hogy valamilyen reménységünk Istentől származik-e vagy a magát is csaló emberi szívtől. Sokszor bálványokkal csalja magát az emberi szív, míg ki nem ábrándul belőlük: "Adnak-e a nemzetek bálványai esőt?!" /Jer. 14:22/. A magát csaló a gonosz emberi szív sokszor áltatja magát az igazságosak reménységével, de Jahve, amikor világosságot várnak, azt sötétséggel cseréli fel /a halál árnyékával /Jer. 13:16/. Azért a nem őszinte szívű "kegyes" egy idő múlva elveszti hitét és kételkedővé, majd hitetlenné változik, mint Saul király; vagy mint a gonosz Akháb, ki ezt mondta: mikor a nagy isteni segítség mellett a hitetlent elérte a büntetés: "Ime ilyen baj származott Jahvétől: várjak-e még Jahve-ra?" /Kir II. 6:32/.

Bajt Isten engedi meg s a hűséges szívű ember akkor sem hagyja el Istent, ha bajt küld; tovább kitart, vár. És éppen erről a várásról, a kitartásról lehet felismerni az igaz embert. Példaszó szerű hogy hogyan verte Isten Jóbót, illetőleg hogyan adta oda Sátán kezére, hogy szenvedésekkel kísértse; de Jób végig kitartott Isten mellett. Panaszkodott; odáig ment, hogy születése napját is megátkozta; de Istent meg nem tagadta. "Jót vártam és rossz következiki" mondotta /30:26/. Panaszkodva mondja Istenről: "Jahvét vártam és sötétség jött" /u.o./ "Ime megöl engem!" mondja a halálra elkészülten, de hozzá teszi: ezt "nem várom!" /13:15/. S Sötét kétségbeesését mutatja ez a mondása: "Ha várok is a sir az én házam!" /17:13/. Ezért már maga is a nem-lété, a semmi akar lenni, mikor születése napja felől ezt mondja: "várja a világosságot, de az ne legyen!" /3:9/. A magához hasonló elkeseredett emberekről így szól: "A halált várják, de nem jön! Szorgalmasabban keresik, mint az elrejtett kincset!" /3:21/ Fáradtan szól: "mi az én erőm, hogy még várjak?" /6:11/. Kétségei azonban arra jók, hogy a halál nagy titkát keresse halálos komolysággal, melyre az ember nem ér rá addig, amíg a földön jól megy a sora. Jób e rettentő szenvedések mélységében nézett szembe a földi lét e legnagyobb kérdésével: "Vajon él-e az ember, ha meghal? Akkor hadviselésem minden napján várakoznék, miglen leváltásomat elérem!" /14:14/. Tehát sötétségében is kitartást határoz el arra az esetre, ha mindennek végén még van reménység. Szüneteseinek idejét hadviselésnek nevezi: Istennel áll hadvan, aki elhagyta és ellene fordult; legalább a látszat ezt mutatja. S ő még a vele harcoló Istennel szemben is hűséges! Bizalma nem ingott meg; ha Isten csak kicsinyke reménységet mutat is: Jób várni fog, amíg leváltása, vagyis a test halála be nem következik. Mennyivel könnyebb nekünk, kik előtt Jézus végig járta a sötétségnek ezt az utját és megmutatta, hogy az Ut végén ő van és vár érte küzdő harcosaira.

Isten a szabadításnak Istene és nem a büntetésé; ha ver, fájó szívvel s övéinek javáért teszi: a rosszból mindig jót hoz ki. Amikor Jahve nem kegyelmességét mutatja, hanem a büntető Istent, akkor a Szentírás azt mondja, hogy elrejtette orcáját: "Várok Jahvére, ki elrejtí arcát Jakób házatól? feszülten várok Rá!" Ilyenkor övéinek az a dolga, hogy várjanak; várjanak, míg igazi arcát, a kegyelmelet fordítja újra az emberek felé. Ilyenkor nemcsak övéi várnak, hanem Jahve is vár; az ilyen várás után mindig a kegyelem, kegyesség nagy megnyilvánulása következik: "Azért vár Jahve, hogy könyörüljön rajtatok!" /és. 30:18/. A keresztény élet és abban a megszentelődés várakozásban áll: kitartó várakozásnak Isten előt nagy értéke van. A hit akkor igazik ha kitartó várásra képesít. Azért mondja Ésaiás: "Szem nem látott még egy Istent, aki így cselekszik azzal, aki őt várja!" /és. 4:3/. Az ilyen kitartó hit Isten dicsőségét nagyobbítja a világ előtt: "Én pedig szüntelen várok és szaporítom minden dicsőségémet!" /Zs. 71:14/. Azért "Jahve az őt félőkben, a kegyelmére várókban gyönyörködiki!" /Zs. 147:11/. Ezekre a kitartva várókra Isten különös mértékben figyel: "Jahve szeme az őt félőkben van, a kegyelmére várókban" /Zs. 33:18/. S a zsoltáros tudja is, hogy Jahve segítsége meg fog felelni a Rá várakozó hitnek: "Jahve, úgy legyen rajtunk kegyelmed, ahogy Rád várunk!" /22.v./ Csak a hit teszi képessé az embert az olyan kitsértó várásra, amilyenről Dávid tanuságot tesz: "Elfáradtam a kiáltozásban, torkom kiégett, szemem elbágyadt abban, ahogy Istenre vártam!" /Zs. 69:4/. A szív, az értelem segít a léleknek a várásban, azzal, hogy emlékeket gyűjt a multból Jahve hűségének és irgalmának bizonyítékaiul:

"Ezt szívemre veszem, azért várok!" /Sir.3:21/. A várakozó szeme rajta van Istenén; kutatja, keresi, mi az oka hallgatásának s mikor nyílik meg a bezárt ég: "Én Jahvét fürkészem: várok szabadításom Istenére!" /Mik.7:7/. Tudja, hogy nem hiába vár: "Rád írtam, várj, Jahve, Te felelni fogsz, Uram, Isten!" /Zs. 38:16/. "Várj Istenre, még halát adok én Néki, szabadításom Istenének!" /Zs. 42:6,12; 43:5/. Közben a hosszú várakozás alatt új biztatást vár az igazságos, Jahve új ígétét, biztató szavát: "feszülten várók! Várj, lelkem, Jahvéra! Jahve ígéjére várok!" /Zs. 130:5/. és csakugyan, Jahve nem is marad távol; lehajol övének gyöngeségéhez és felrisszítja a faradtakat: "Akik feszülten várnak Jahvéra, azok új erőre kapnak; felszárnyalnak, mint a saskeselyűk, futnak és nem fáradnak el? járnak és nem lankadnak meg!" /Zs. 40:31/. "Én vagyok Jahve, kit akik várnak, meg nem szégyenülnek!" /Zs. 49:23/. A csodálatos Jahve / név, mely az örök Változatlan jelent, alap arra, hogy a várakozó rálljon és tudja, hogy ezen a kősziklán végig megállhat! Azért "senki meg nem szégyenül, aki Téged vár." /Zs. 25:3/. Éppen ezért az igazságosnak nem szabad megrestülnie, elhanyagolnia, hanem kitartva kell várnia, hogy mások meg ne botoljanak az ő kishitúsége miatt: "Ne szégyenüljenek meg miattam, akik Téged várnak, Jahve, Uri!" /Zs. 69:7/. "Várd Jahvét, légy szilárd, erős legyen szived, várd Jahvét!" /Zs. 27:14/. Aztán egyszer jön a segítség s a váró eltikkadt vándor boldogan kiált fel: "Várván vártam Jahvét és hozzám hajolt /Zs. 40:2/.

Annak azonban, aki Jahvéra vár, bizonyos uton kell járnia; bizonyos nyomokhoz ragaszkodnia, mert ha azokról a nyomokról letér, várakozása hiábavaló. Mindenek előtt tudnia és szüntelenül maga előtt kell tartania, hogy Jahve nem rosszindulatu lény, hanem segítsége, pajzsa azoknak, akik Benne biznak; hogy meg tudja és meg akarja őket védeni: "Lelkünk Jahvét várja: ő a mi segítségünk és pajzsunk!" /Zs. 33:20/. Magunk előtt kell tartanunk, hogy "Jó Jahve azokhoz, akik őt várják, a lélekhez, aki keresi őt!" /Sir.3:25/. A léleknek össze kell nőnie, össze kell fornia ezzel a szabadító Istennel: "Jahve örök részem! mondja a lelkem, azért várok Rá!" /Sir.3:24/. Akkor aztán a lélek nem téved el még oly szenvedések között sem, mint amilyenek Jóbot érték. A lélek előtt semmi sem lesz értékes Jahvén kívül: Most azért mit várjak, óh Uram?! Reád várok /Zs.39:8/. Ha ezeket a lélek elfelejti és elálmosodik, akkor a várásnak vége s a hit élettelennek bizonyul, tehát ereje nincs: "Gyorsan elfelejtették tetteit; nem vártak szándékainak megvalósítására /Zs. 106:13/. Az embernek Jahvéval együtt kell járnia, Vele egy uton haladnia: ez pedig az irgalom, az ítélet, tehát az igazságosság, az a magasabb igazságosság, amely irgalom is: Órizd meg az irgalmat és ítéletet s várj szüntelen Istenedre!" /Hós.12:7/. "Várunk Téged ítéleted ösvényén!" /Zs.26:8/. Várd Jahvét, órizd meg utját és felmagasztalt! /Zs. 37:8/. Aki tehát Jahvéra vár, vigyázzon, hogy le térjen a Jahve utjáról, mely irgalom és ítélet! Am van még egy igen fontos feltétele a győzeledelemes várásnak, melynek gyümölcse Jahve megjelenése és segítsége, szabadítása és ez abban áll, hogy az embernek át kell engednie a teret Istennek és Uzza-kézzel a frigidát nem érintenie. Így még a bosszúállásról vagy igazságos megtorlásról is le kell mondania az embernek saját ügyében: "Ne mond: bosszút állok rajta! Várjad Jahvét, megszabadít!" /Pb.20:22/. Azt a lelki állapotot, amelyben a léleknek várnia kell, egy héber ige fejezi ki: dámm, ami megmerevedést, meg nem moccannást jelent: a léleknek valósággal meredten kell várnia Jahvéra, meg nem moccannia. A megtorlásra vonatkozólag ezt mondja Zs. 4:5: "Haragudjatok, de ne vétkezzetek! Beszéljétek szívetekkel ágyasházaitokban és legyetek

csendesesen /szórol szóra: merevedjétek meg/ /Zs. 37:7-ben: "Felhozza igazságosságodat, mint a világosságot; jogodat, mint a delet: légy csendes az Urban /merevedjél meg/ és várjad őt! /Zs. 62:6-ban: "Csak Istenben légy csendes /megmeredt/, lelkem, mert Tőle van reménységem /pontosan: várakozásom/ /Zs. 62:6/. Megjegyzés: a közkezen forgó magyar fordításban sok minden másként van; én a héber eredetinek értelmét igyekeztem adni. Így a magyar fordítás: "megmerevedésről semmit sem tud; de a héber szöveg igen!

Az ó- és újtestamentumi várásban az a nagy különbség észlelhető, hogy az újtestamentumi kegyes inkább fordítja szemét a végre, mint az ótestamentumi, mert az Újtestamentum erre nézve több ígétet tartalmaz és mert az újtestamentumi nép a végidő népe, a végső várakozásra beállítva. Amíg az egyháztörténet ideje elhuzódott, két nagy változást eszközöltek az emberek: a végről levették szemüket és visszatértek az ótestamentumi rövidebb célokra kitűző váráshoz, Jahvénak a mindennapos életben szükséges segítségének várásához, mi nem is lett volna baj, ha amellet a véget el nem felejtették volna. De elfelejtették; sőt átváltoztatták a véget: amennyiben Jahve eljövő uralkodása helyett, mely a földön fog bekövetkezni, átváltoztatták a reménységet a halál utáni mennyei életre. Ezáltal a reménység ködösebb lett és a várakozás kevésbé éber, kevésbé valóságos. Hogy azonban az Ótestamentum népe is rajta tartotta szemét a végen és azt helyesen várta, arra több hely mutat. Dániel sokat tett a figyelemnek a nagy befejezésre való irányításában. Szerinte /12:12/ "boldog, aki várja és megéri az 1335 napot!" azaz a végidőben Isten szabadítását. Egyenes beszédben szól Habakuk /2:3/: "mert érvényes még a látomás meghatározott időre; a vég felé törekedik, meg nem csal; ha késik is, várd feszülten, mert biztosan eljön, nem marad el! Ugyancsak a vég várására int Sof. 3:8: "Azért várjatok Rám, míg zsákmányra kelek /t.i. a nemzetek zsákmányára tételére;/ mert elhatározásom, hogy összegyűjtöm a nemzeteket! Szintén az idők végére mutat: Zs. 37:9: "A gonosztevők kivágtatnak; de akik erősen várják Jahvét, örökölni fogják a földet! Bár ezekben az utolsó időkben oly dolgok is történni fognak, amilyeneket a legvérmesebb fantázia sem vár /Zs. 64:2/.

A keresztyén ember várakozása tehát kettős: most naponkint is, állandóan várunk kell Isten szabadítását, mindig készen arra, hogy Jahve időleges, nem örök segítséget nyújt, mely után még a gonosznak hatalma lesz új bajokat okozni, és - várni a végső, teljes szabadítást, mely után a gonosznak több hatalma nem lesz. E kétféle várásnak egymást kell szolgálnia, segítenie, kiegészítenie: csak akkor egészséges az istenfélő ember élete.

Újtestamentumi várakozás.

Mindenek előtt a várakozás tárgya érdekel bennünket: az Újtestamentum szerint sátni dolgokat, ítéletet, rámet vagy földi dolgokat, embereket; vagy pedig isteni ígéreket, Jézust várhatja az ember.

Vannak pillanatnyi veszélyek, mint a nép várakozása arra, hogy Pétert Jakab után megöltesse Heródes; vagy a bizonytalan jövő, melyet a tenger és vihar hajósoknak készítenek; esetleg a vagyon elrablása, mint az istentelen világ Isten gyermekeivel szemben tesz; végül bilincs és nyomoruság, mely szintén vár Isten hitvallóira /Act. 12:1; 27:33; Héb. 10:34; Act. 20:23/. Mindezek elmuló, ideiglenes veszedelmek, melyekből Isten esetleg kiszabadít;

esetleg nem; de a lélek örök sorsát vagy nem érintik, vagy esetleg jótéknyan befolyásolják, mert a Krisztusért szenvedők jutalma nem marad el. Ezekről az ideiglenes veszedelmekből tehát nem kell félnünk, mert ezek Isten kezéből ki nem ragadhatnak bennünket. Aki mégis fél tőlük, meneküljön Isten szeretetéhez, imádkozzék Isten szent Szellemének vigasztalásáért; imádkozhatik a veszély elhárításáért, de ne gyáván úgy, mintha az ilyen ideiglenes szabadulás a léleknek okvetlenül jó volna; imádságunk az legyen, ami az Uré volt: "Ha lehet, muljék el tőlem ez a keserű pohár, de azért az legyen, amit Te akarsz!" Aki buzgó Isten dicsőségéért küzdő imádkozásban Istennel közösségben marad, Krisztusban marad, az meg fogja kapni az isteni vigasztalást, esetleg csodálatos szabadítást, mint Péter, Pál és sokan mások. Sokkal fontosabb azonban, hogy a lélek örök veszélyétől szabadok legyünk s annak várása félelemmel le ne sujtson, esetleg kétségbeesésbe ne döntsen, a hittől el ne szakítsa. Mk. 21:26-ban Jézus az utolsó idők rettentő csapásairól s a hitetlenek akkor rettegéséről beszél, mely miatt a lélek elhagyja őket, vagyis minden felbomol bennük s nem tudnak többé uralkodni magukon. Ővük számára Jézus és az apostolok bizonyos viselkedésmódot ajánlanak, melynek lényege a virrasztó várás és amelyről később szólok. A hívó virrasztót nem hagyja el lelke; mint a magyarul helyesen mondják: megmarad a lélekjelenléte. Erre a lélekjelenlétre, melyben a lélek nyugodtan számol Istenével, annál nagyobb szükség van, mert a hívók ellenfele, a vádló és rágalmazó, az őshazug, ordító /azaz terrorral kétségbeejtő/ oroszlánsként járja be a világot s valósággal vadássza a félnék, kétségbeeső hívőket, hogy megrémítse és aztán elnyelje, azaz hatalma alá kaparintsa és Istentől elszakítsa őket /Pét. I. 5:8/. Ilyen kétség, szinte kétségbeesés fogta el Keresztelő Jánost, amikor a magános fogság elhagyatottságában s a Messiás szabadításának elmárádásában nem tudott eligazodni s tanítványait azzal a kérdéssel küldötte Jézushoz, hogy Ő-e a Messiás csakugyan vagy más kell várniuk /Mt. 11:3/.

Vannak veszélytelen földi várakozások, melyek részben kellemesek, részben kellemetlenek, részben vegyesek, amilyen ez a földi élet. Act. 23:21 beszél az elvetemült szikarizok várakozásáról, kik az alkalomra vártak, hogy Pált megölessék; a gonosz várakozás nem volt kellemes, mert csalódtak, noha étlenséget fogadtak a várakozás idejére. Szívünkben kívánjuk, hogy csalódás legyen azok sorsa, akik felebarátaik kárára várnak, vagy felebarátaik kárán a maguk előnyére! A csalódásuk várásával Istennek tetsző dolgot művelünk. Ilyen gonosz várás volt, amellyel a jeruzsálemi nép Péter kivégzésének látványosságát várta /Act. 12:11/. Nem mondható mindig kellemesnek a koldus várása az emberek adományára; de az Őkes Kapuban ülő sánta várakozása nagy örömmel végződött /act. 3:5/. Ilyen jellegű volt a betegek várakozása a Bethesda tó megmozdulására: koldusvárakozás volt, mert egy babonán alapult; Jézus a legnyomorultabbat választotta ki segítségére és az Ő gyógyítása nem volt a beteg ügyességéhez vagy a barátok segítségéhez kötve. Milyen sokan várnak földi segítségre, noha Isten segítése azonnal és ingyen várja őket; de Ők emberekre, mende-mondákra várnak! Már biztosabb, mert istenibb, Isten rendelkezésével számító a földműves várakozása a föld termésére: ezt a várakozást Isten helyezte be az ember életébe s a földműves várakozása az emberi boldogság /Ily/ egyik földi alakja /Jak. 5:7/. vannak Istentől rendelt még boldogabb földi várakozások, melyek üdítő állomásokként állanak életünk vándorútján. Ilyen boldog várakozás, mikor egy barátot vagy éppen ige hirdetőt várunk, kinek jelen-

léte Isten gazdagását fogja megnyitni számunkra. Így várta az imádkozó nép az Isten előtt időző papot a templomból. A hívó lélek számára Isten megáldja a templomi szertartásokat is, ha tiszta, Istent kereső szívvel megy a lélek a templomba /Lk. 1:21/. Több volt ennél a várakozásnál az első keresztyének urvacorai várakozása, mellyel egymást várták meg, hogy a közösség teljes legyen és abból senki se hiányozzék; mert ez a várakozás a testvéri szeretet várakozása volt. Sajnos a korintusiak ezt a boldog várast elveszítették, mert közösségükből hiányzott a szeretet /Kor. I. 11:33/. Még sokkal boldogtöbb a testvérré várás, ha azt különösen erős szálak fűzik hozzánk, melyek az Urban erősödtek meg. Így várta Pál Timóteust több ízben /Act. 17:6; kor. I. 16:11/. Így ajánlotta Pál Phoibe várását, pontosabban a Phoibéval való közösség alkalmának várását a rómaiaknak /Róm. 16:2/. Epafroditusz várását a filippibelieknek /Fil. 2:29/. Milyen boldog várakozás lehet a mennyben, mikor egy-egy bűnös megtérésére várnak azzal az Istentől adott látással, hogy a veszteglő jönni fog; vagy még boldogtöbb a mennyiek várása még a földön késő testvéreikre, kik az Ur orcájában vagy a halál sötét folyamán át, vagy elragadtatással fognak hozzájuk érkezni! A várakozás boldogságához kell a bizalom, a hit, hogy nem csalódnak s az isteni ígért, melyet ismeréssel, tanulással sajátítunk el. Boldogan várnak csak Istenben vagy Krisztusban lehet! Még a földmivel várakozása is csak akkor igazán boldog, ha Istenben bízik. A földre küldött isteni szeretet kisugárzása az a gyermekvárakozás, amely karácsonykor elfoglalja a kicsi szíveket. Várunk, mert Isten szeretete a földre érkezett és az emberi szíveket is szeretettel tölti el.

Még boldogtöbb, még többet jelentő az örök, nagy isteni ígéretek várása, melyek várásánál nem kell úgy imádkoznunk, hogy Ne úgy legyen, ahogy én akarom, hanem ahogy Te, mert ezeknek az ígéreteknek a teljesülése Isten feltétlen akarata s azok elmaradni nem fognak semmi körülmények között sem. A végső, örök dolgokban teljes bizonyosság jellemzi a várakozást, persze azok részén, akik Istenben bíznak. Az a szabadítás, melynek emlékünnepeül az urvacorát rendelte az Ur, az a szabadítás, mely a napok végén a világmindenségre ráküzönt, oly sokoldalú lesz, hogy mikor a Szenrisában róla olvasunk, szinte mindannyiszor más és más névvel találjuk megjelölve. Ábrahám, kinek földi élete állandó zarándoklás volt, szüntelen vándorút, aki a bujdosásból megpihenni vágyott, alapokkal bíró, tehát rendíthetetlen város képében látta azt a szabadítást s ugyanúgy látták azt az apostoli keresztyének, mikor a menny polgárainak látták magukat evílág zarándokutjain /Héb. 11:10; Fil. 3:20/. Az űsatyák és hívó utódaik, az egyház tagjai a földi életet a várakozás hosszú és sokszor boldog utazásának tudják, melyek előre tekintenek a mennyi város felé, mely szintén várja őket. Ez a város most épül; Jézus beszélt űvőinek a városban a hajlékok felépítéséről, melyek a földön küzdő vándorokat várják és azzal vigasztalta őket, hogy sok hajlék lesz benne /Jn. 14:2/. Pontosabban véve az Ur olyan fogalmat említett, mely a megmaradást, egy helyben maradáást lehetővé teszi /mond, meinóból/: ott túl is lesz otthona a léleknek. A zsidó népre nézve az a szabadítás ilyen neveket visel; Isten királysága s bűnös emberi királyságok után /Mk. 15:43/. X. Jé Izrael megvigasztalása a zsidóság sok szenvedése után /Lk. 2:25/. A jeruzsálemiek számára a szabadítás Jeruzsálem megváltása lesz azoktól, akik bitorolva taposták a szent város utcáit s a templomot /Lk. 2:38/; izrael kormányzó testületének tagja, a nagytanácsban Jézus mellett álló Arimáthiai József szintén Isten királyságát várta a gonosz bitorló kormányzat helyett /Lk. 23:51/. A kintpadra vont tanúbizonyságok,

kik előtt a testi halál állott, a feltámadásban látták a szabadulást és azt várták /Héb. 11:35/. A meggyanúsított Pál, a zsidók és zsidószkodó keresztyének vádjai alatt, hogy a bünt szolgálja, az igazságosság reménységében látta a szabadítást és várta a pillanatot, amelyben Isten őt igazolni fogja /Gal. 5:5/. A magukra néző és isteni ajándékaikban gyönyörködő korintusiak számára Pál a szabadítás nagy pillanatát úgy jelöli meg, mint a legnagyobb dicsőséget, Jézus Krisztus lelepleződését /Kor. I. 1:7/. A földön győztört keresztyéneknek Jakab arról beszél, hogy az Ur megérkezik és ezt oly bizonyossággal kell várnunk, hogy az Ur mint a földmivelő várja az elvetett mag gyümölcsét /5:7/. A sok vértanu várakozásának célja a szabadítás az üldöztetéstől /Héb. 9:28/. A világ álmosító hatásával küzdő keresztyéneknek Pál azt mondja vigasztalásul, hogy Jézussal együtt élni fognak, ha itt józanul virrasztva élnek /Tess. I. 5:10/. Pál mélyebbre lát és észreveszi, hogy a várakozás oly általános, hogy az egész teremtés részt vesz benne és pedig megfeszült várakozással; de ez az emberrel együtt hiába valóra válna, mert teremtés akkor szabadul fel, mikor az emberiség zsengéje, a választottak Isten fiainak dicsőségében megjelennek, azaz fiui dicsőségük láthatóvá lesz, lelepleződik /Róm. 8:19/ 23/. És a választottak is ezt a csodás órát várják sóhajtozva. Hogy mily kiterjedt lesz ez a szabadítás, mutatja Péter várakozása, ki új eget és új földet vár /Pét. II. 3:13/; de ebben az új világban a keresztre feszített Jézus dicsőségét, mert az fogja azt a világot oly boldoggá tenni, hogy az élet abban olyan lesz, mint a szüntelen lakodalom. Azért a várakozás a lakodalomból érkező Jézusnak szól /Lk. 12:36/. Olyanok vagyunk e szabadítás várásában, mint a bezárt ajtó előtt álló gyermekek, kik a karácsony dicsőségére várnak: vajon mi van ott az ajtón túl? Mi az a szem nem látta, fül nem hallotta, emberi szívtől soha meg nem gondolt dicsőség és öröm? Vajon mi vár az ajtón túl? Aki e szabadítás nagyságát meggondolja, mind jobban ennek várójává lesz és minden mást szemétnak lát mellette.

A Szentírás erről is beszél, hogy Isten is vár. E várakozásról csak mély megalázkodással és hálaival beszélhetünk. mint az egyik legnagyobb és legszentebb, de egyúttal számunkra legboldogítóbb igazságról és titokról. Lk. 15:2 arról beszél, hogy Jézus bűnösöket fogadtott magához és velük együtt evett. De a fogadást jelentő szó ugyanaz, mint amely a várást is jelenti s így nyugodtan fordíthatjuk úgy is ezt a helyet, hogy Jézus várta a bűnösöket Magához, téged is, engem is, minden elveszett bárányt, pénzt és fiut. Isten hordozó szeretetében hosszútűréssel várakozott Nőc napjaiban /Pét. I. 3:20/, hátha megtérnek a bűnösök s ugyanúgy várakozik napjainkban is a bűnösök megtérésére. Mióta pedig Jézus mennybe ment, az Atya jobbján várja, hogy Isten szent Szelleme összes ellenségeit a "eki való hódolásra kényszerítse, képes kifejezéssel "lába számolyává" tegye s mikor ez bekövetkezik, akkor kezdődhetik el az emberiség és az egész teremtés boldogítása, az a csodálatos világkorszak, melyet Jézus az Ő örömének nevezett /Mt. 25:21/.

Keresztelő Jánossal kapcsolatban olvassuk, hogy a nép várakozva figyelte, hogy vajon nem ő-e a Messiás /Lk. 3:15/. Az Ur visszajövetelére váró egyház legfőbb feladata: gondolkodnia azon, hogy mit jelent számára a szabadítás csodálatos ígérete. Az értelmén keresztül hatol be lelkünkbe minden dolog s megigért nagy szabadításnak át kell járnia egész lelkünket, mielőtt részünk lehet, életünkben megvalósulhat. A menyasszonynak el kell készülnie a Vőlegény fogadására: magába kell vennie szeretetét;

a Vőlegénye szeretete kell, hogy lelkének minden zugába behatoljon, mindent felderítsen benne s a fűlelmet és bünszeretetet onnan kiűzze. Az egyház földi vándorlásának ideje az eljegyzés ideje, melyben Vőlegény és menyasszony összeszoknak, egymást megismerik, egymás szolgálatára felkészülnek. A mennyei Vőlegény olyanná lett, mint a menyasszony, érte ment szeretetéből s bűnt Magára vette. Most a menyasszonyon van a sor: olyanná kell lennie, mint a Vőlegény; megszentelődésen kell általmennie, az Ő képére átalakulnia, a megszentelődésben foltalanná és feddhetetlenné lennie /Pét. II. 3:14. Mennél inkább teszi ezt, annál érettebb az idő, hogy a Vőlegénnyel egyesülhessen, a Vőlegény érte jőjjön. Péter szavai szerint ezzel a felkészüléssel a menyasszony siettetni az Ur eljövetelét /Pét. II. 3:12/. Pál ugyanezt a gondolatot úgy fejezte ki, hogy az egyháznak igazságosan és kegyesen kell várnia a felkent Jézus dicsőségének megnyilatkozását /Tit. 2:13/. A várakozásra tehát evégett az elkészülés végett van szükség. Mint a menyasszony alig várja, hogy szeretett mátkájának oldalán élhessen: éppúgy természetes, hogy Jézus menyasszonya égi Vőlegénye oldalára vágyik, annál inkább, mert ez szabadulást és minden nyomorúságtól való megváltatást fogja jelenteni; de az előkészület nélkül a jövődő élet boldogsága elképzelhetetlen. Ezért hosszútűréssel kell közben az iskolát járnia, hogy Vőlegénye mellett az új szolgálatot teljesíteni tudja /Jak. 5:7/. A várakozásban kitartásra van szükség: ha reméljük, amit nem látunk, kitartással várjuk /Róm. 8:25/. Virrasztás alatt ébrenlést értünk. A világban annyi minden van, amivel sátán az ég vándorait elálmosítani igyekszik és ezzel a felkészüléstől v szatartani; annyiszor elválasztja őket életük forrásától, állítja őket saját lábukra, hiteti el őket hogy elég jók ők az Urhoz, hogy csak aki erőszakosan áll ellen az álm csabításának, az szabadul meg attól, ami a tanítványokat az Ur legnehezebb földi pillanataiban eláulásra kényszerítette, hogy nem virraszthattak a szenvedő Urral. Fogadkozunk, ígérünk és aztán elesünk, az Urat megtagadjuk. Jézus megjövendölte, hogy az Őt váró összes szüzek el fognak aludni. Hála Istennek, idejében felhangzik a kiáltás: Imhol jön a Vőlegény! s aki nem magában bizakodott, hanem idejében elment az olajkészítőkhöz és égi olajat kért magának, nem fog kudarcot szenvedni. Az üldözés, a szenvedések ébresztenek fel legtöbbször álmunkból. A fogoly Pál írja a filippibelieknek: "tudom, hogy /még az ellenség ármánykodása is/ szabadulásomra szolgál a ti könyörgéseitek következtében és a felkent Jézus Szellemének segítő munkája által - feszült várakozásomnak és reménységémnek megfelelően, mert semmiben sem fogok megszegyleni! /1:12-20/.

Tulajdonképpen az örökkévalóság is Jézus-várás lesz. Lk. 8:40-ben olvassuk, hogy a sokaság Jézust várta. Többször történt ez. Mindig készen voltak valami új csodálatos élményre, új tanításra, gyógyításra. A megszabadított sokaság is ezt fogja tenni az új földön: újabb és újabb megnyilatkozást fognak várni az Urról és az Urtól. Korszak korszak után fog következni és még mindig új lesz az Ur, az Isten, mert Isten végtelen tartalma, végtelenül gazdag, végtelenül bölcs. A várakozás fokozódni fog és a várakozók nem vallanak kudarcot, mert Isten gazdagsága és bölcsesége mindig kiapadhatatlanabbnak fog feltűnni.

Magunkat megtagadni.

Az a felszólítás, hogy magunkat megtagadjuk, egyetlen egyszer hangzik fel a Bibliában, bár három evangélium is közli: akkor, amikor Jézus a tanítványokat arra hívja fel, hogy halálos utjára kövessék Őt /Mt. 16:24; Mk. 8:34; Lk. 9:23/. Körülírva, más szavakkal kifejezve, történetbe illesztve, az emberi élet fontos alkotórészeként feltüntetve gyakran találkozunk vele a Biblia lapjain; de ily egyenesen, félreérthetetlen keménységben egyszer halljuk. Amit megtagadjuk, az nincs, vagy legalább is nem létezővé akarjuk tenni, el akarjuk hitetni, hogy nem létezik: a szó súlyos tehát, a legtontosabb életfeltételek egyike, noha csak egyszer halljuk. Az a körülmény tehát, hogy valamely igazság a Bibliában csak egyszer fordul elő, nem jelenti, hogy az az igazság kevésbé fontos, vagy hogy éppen mellőzhető.

Azon a három szinoptikus helyen, ahol Jézusnak ez a mondása közöltetik, két másik eseményről is hallunk, melyek a magunk megtagadásával egyenlő rangúknak, sőt azonos tartalmúknak látszanak s ezek: felvenni a keresztet és követni Jézust. Valakit követni annyit jelent, mintnem a magunk feje után menni; ebből a párhuzamos kifejezésből tehát a magunk megtagadásának fontos értelmét vonhatjuk el: magunkat megtagadni annyit jelent, mint lemondani arról, hogy magunktól a helyes utat megtalálhatjuk. A magunk megtagadása tehát saját bölcsességünknek s okosságunknak elvetését jelenti. Szintén világosságot derít a kifejezés értelmére a másik kifejezés: keresztünket felvenni, vagy Lukács szerint naponként felvenni a keresztünket. A kereszt nem terhet, nem szenvedést jelent a Szentírásban, mintahogy helytelenül legtöbbször értelmezik, mikor egy betegséget, egy kellemetlen összeköttetést, egy nehezen hordozható családtagot keresztnek szoktak nevezni, hanem a kereszt ítéletet és pedig kárhoztató ítéletet jelent; keresztet hordani a Biblia nyelvén azt jelenti, hogy állandóan abban a tudatban éljünk, hogy el vagyunk ítélve, kárhoztatás alatt vagyunk. A kárhoztató ítélet halálra szól, mert a kereszt kivégzés eszköze volt; keresztet felvenni tehát azt jelenti, hogy magunkat halálra szántaknak tekintjük, halálra szántaként viseljük. A két párhuzamos kifejezés szerint tehát magunk helyett Jézust kell követnünk, amit annál szükségesebb hangoztatnunk, mert ha ránk volna bízva, bizonyos, hogy a halálnak és fájdalomnak azt az utját nem választanók, amelyet Jézus választott; a másik kifejezés szerint napról napra újra a halál utját kell választanunk, amelyen nem mi érvényesülünk, hanem Krisztus.

Valami baj van azonban az én, azaz önmagunk halála körül, valami értelmetlenség. Ha az én meghal, akkor a tudat hal meg: a világon levő sok tudat közül az egyik kialszik. Így tanítja azt a buddhizmus is, mely szerint az üdvösség, a lélek nagy szabadulása abban áll, hogy a külön tudat megszűnik s az egyén tudata beleolvad a világszellem egyetlen nagy tudatába. De mi haszon nekem abból, ha én nem leszek többé, ha én nem érzek, nem gondolkozom, nem akarok többé, hanem az én helyébe odalép egy nagy "mi", melyben az én külön, egyéni tudata kialszik, elvész? Nos a Biblia az egyéni tudat kialakítását nem tanítja, sőt pontosan az ellenkezőjét tanítja, azt, hogy a tudat élessége a tiszta szellemi világ hatása alatt megnő, felerősödik; ezt tapasztalták a tiszta szellemi hatás alatt álló próféták, kik először ugyan a szellemvilág érintésére olyanok lettek, mint a holtak; de aztán a sze llemvilág újabb érintésére magukhoz tértek, felerősödtek. Jézus azt mondta, hogy aki

Ő Benne hisz, az ha meghal is, él; tehát mint egyén él tovább, tudata megmarad. A Nirvána nem élet, hanem halál; az egyéniség halála. Jézus ellenben élet és a testből kiköltözni és Nála lenni mindennél jobb; tehát aki Hozzá jut, tud mérlegelni s észrevenni, hogy sorsa jobbra változott. Az "én" halála eszerint nem jelenti az élet megszűnését vagy szünetelését. Mit kell tehát megtagadjunk, ha Krisztust követni akarjuk? Itt van a zavar az embereknél, kik könnyen hajlanak buddhista felfogásra és az életben szívesen beszélnek ily mondatokkal: Én nem akarok többet, az akarást átengedtem az Istennek! Ezzel a nem-akarással azonban a felelősség és az engedelmesség alól bujnak ki; leplezik azt a tányt, hogy mást akarnak, mint Isten és ezt az akarást nem adják oda Istennek. A nem-akarás leple alatt tovább lehet csendben, titokban élvezni a bünti

Mi tehát az igazság a magunk megtagadását illetőleg. Mit kell megtagadjunk, nem létezővé tennünk vagy legalább működésből kizárnunk, tehetetlenné tennünk? Ha az akaró, gondolkodó, érző ént kellene megölnünk vagy, amint mondják, halálba adnunk, akkor mit jelent Jézusnak az a mondása: aki lelkét elveszti én érettem, megnyeri azt? Nyilván ugyanazt nyeri meg, amit elveszített! Hogy az bibliai gondolatot megértsük, különbséget kell tennünk az akaró és az akart, az érző és az érzett, a gondoló és gondolat között. Ha eldobom, megtagadom, keresztre feszítem azt, amit gondoltam, éreztem, akartam s ezzel kimondom a halált arra, amit én csinálok, amit csinálni tudok, akkor halálba adom azt, ami én vagyok. Ezzel az én-tagadással odaállok a Teremtő elé és azt mondom Neki: Amit én gondolni szeretnék érezni, akarni tudok, nem érdemli meg az életet! Gondolj Te, alkoss érzelmet Te, akardj Te és én azt akarom gondolni amit Te gondolsz, azt akarom érezni, amit Te adsz éreznem, azt akarom akarni, amit Te akarsz! Költözzél belém gondolkodásoddal, érzésseddel, akaratoddal! Mit jelent tehát követni Jézust? A magam gondolatai helyett keresni, hogy Ő hogy gondolná; a magam érzéseit kicserélni vágyani arra, amit Ő érez és a magam akarását félretéve keresni azt, ami Neki tetszik. Mit jelent felvenni a keresztet? Állandóan halálra ítélni azt, ami belőlem telik ki s életet ítélni annak, ami Istenből származik. Naponként felvenni a keresztet azt jelenti, hogy minden nap újra magam elé állítsam ezt a kettős ítéletet: a kárhoztató ítéletet arra, ami tőlem származik és az élet ítéletét arra, ami Istenből jó. Magunkat megtagadni tehát azt jelenti, hogy különbséget tegyünk két én között: aközött, aki gondol, érez és akar és aközött, amit gondol, érez és akar; az utóbbit adjuk a halálba, azaz tekintjük értéktelennek, használatatlannak, az előbbit állítsuk Isten szolgálatába olyképpen, hogy forduljunk el attól, amik mi vagyunk és forduljunk egész gondoló, érző, akaró lényünkkel afelé, ami Isten lényét, tartalmát képezi.

Hogy Jézus ugyanazt az igazságot három alakban fejezi ki: 1./ az én megtagadásával, 2./ a kereszt felvételével és 3./ Jézus követésével, annak oka az, hogy ezt a fontos igazságot az Ur három oldaláról akarta megmutatni. Az első oldal mi vagyunk, a mi tehetetlenségünk, gonoszságunk, elvetendő voltunk: ezt kell megtagadjunk. A harmadik oldal Jézus, az Ő gazdagsága, tökéletessége, dicsősége, ereje: ezt kell felöltöznünk. A második oldal a mi ítélő, elhatározó énünk, aki az első és a harmadik között, saját alkotásaink és képességeink és Isten alkotása és képessége között választ: ennek az énnak nem szabad elpusztulnia, ennek örökké meg kell maradnia, sőt mindig erősebbé válnia, mineig határozottabban és mindig világosabb tudattal kell választani a saját énünk helyett Jézus életének tartalmát, alkotását. Abban, hogy Jézust akarom, benne van az, hogy magamat meg nem akarom; abban, hogy

Jézust követem, benne van az, hogy magamat megtagadom; tehát ha a magunk megtagadásának kifejezett követelése csak egyszer fordul is elő az Újszövetségben, a követelés pozitív oldal, hogy Jézust kövessük, rendkívül sokszor áll előttünk az Úrnak s az apostoloknak felszólításában s ez a pozitív felszólítás magában foglalja a negatív kívánatot is, mert Jézust nem követhetem, ha magamat meg nem tagadom. De miért halljuk olyan sokszor a pozitív oldalt s miért csak egyszer a negatívot? Azért, mert erre a két oldalú műveletre nem az indítja az embert, amit magán lát, hanem az, amit Jézusban lát. Jézust nézzük, megkívánjuk s aztán akarjuk őt. Azzal, hogy őt kívánjuk, akarjuk, magunkat már megtagadjuk. Jézust kell napról napra akarnunk s ezzel együtt napról napra el fogunk fordulni attól, amit mi tudunk magunkból előhozni.

Ha tehát a pozitív oldal hangoztatása elegendő s Jézus követése magától értetődőleg jelenti magunk megtagadását s magunk Jézus követésére való elhatározása maga után vonja sőt maga elé állítja magunk megtagadását: miért hangozta az Úr egyszer mégis a negatív oldalt, miért kívánta, hogy magunkat megtagadjuk? Erre a kérdésre a feleletet azok a körülmények adják meg, amelyek között Jézus ezeket a szavakat mondotta. Jézus életének utolsó évébe, sőt talán utolsó félévébe kell belépünk, amikor az Elene folytatott ellenségeskedésben nemcsak a zsidó nép vezetői voltak részesei, hanem a zsidó tömegek is, kik részint csalódtak benne, mert nem testi Messiás birodalmat létesített s nem szolgált korlátlanul s az ő akaratuk szerint a testi kívánságokat; részint a vezetőktől való féltelenségben állottak el mellőle. Jézust mindenütt veszély fenyegette. Ekkor határozta el magát, hogy a nemzetek közé meg s Tirus és Szidon városok határain által tartott kelet felé Cezárea Filippi sikszágának. A tanítványokat lehangolta ez az utazás: ők is diadalmenetet vártak, nem menekülést. Hogy a Messiásnak, mielőtt győző királyként érkeznek meg, előbb meg kell halnia, előbb szenvednie kell, azt ők nem értették. Jézus ekkor kezdte jelenteni tanítványainak ezt az isteni tervet és akaratot, de hozzátette a szenvedés hirdetéséhez, hogy harmadnapon feltámad. A tanítványoknak a feltámadásra kellett lépniük, de közben a halálra, megcsufeltatásra is: az elmuló röpke szenvedésen át a megmaradó győzelmi életre. Hogy a dicsőségért elviseljék a gyalázatot: azért mutatta nekik az Úr a dicsőség útját, a megtagadást, a lélek elvesztését. Mikor Pál a délgaláciái keresztényeket arra figyelmeztette, hogy sok nyomorúságon át kell az Isten országába való bejutást keresnünk /Act. 14:22/, akkor ugyanest tette ez intéssel, mint Jézus azzal a felszólítással, hogy követői tagadják meg magukat. Le kell számolnunk azzal, hogy felfelé csak úgy haladhatunk, ha előbb lefelé indulunk el: minden igazi feljutás lefelé indul el, a dicsőség útja a gyalázat, a győzelem útja a kudarcot vallás, az Isten országa megnyerésének útja, hogy csődöt valljunk önmagunkkal. Egyszer meg kell értenünk, hogy a felfelé lefelé kezdődik; attól kezdve elég ha a célt látjuk s Jézusra nézve némán és szívesen eltűrjük az érte való szenvedést, megosztjuk a gyalázatot, melyet ő viselt. Amikor Péter tiltakozott az ellen, hogy Jézus a halál útján induljon el, tulajdonképpen magát is féltette, mert el velt szánva, hogy Jézust mindenhová követni fogja. Ennek a magunk kiméltetésének életünkben el kell vesznie. Hamis és pogány ut keresni a szenvedést és ezzel érdemet szerezni akarni az öröme vagy ezzel győzelemre jutni akarni a huson, mely a lelket alahuzza az anyag világába s szellemi magaslataktól visszatartja; de ha

nem kell is keresni a szenvedést: bizonyos szenvedő készségnek meg kell lennie bennünk, annak a készségnek, hogy az Urért bármikor áldozatot hozzunk; vagyis ki kell vesznie belőlünk a magunk kiméltetésének.

A természetes ember mindig az élet könnyű oldalát keresi, mindig a könnyebb utat választja. Ezzel a természetes emberrel szemben a Jézus követőjét nem az jellemzi, hogy mindig a nehezebb utat választja s mindig szenvedni akar; hanem az, hogy kész a nehezebb utat is választani, ha Isten úgy vezérli s kész szenvedni is, ha az igazság ügye megkívánja. A keresztény ember nem földi, alacsony célokat követ, hanem magas égi célokat és az oda vivő utat nem nézi, nem akarja magát kiméltetni, hanem a dicső cél érdekében mindenre kész; szóval nem kiméli magát. Ezt az elhatározást, hogy ott ahol az Úr szenvedett, mi nem akarunk szenvedésmentes életet élni, fejezi képesen ki a keresztelkedés tartása, mely úgy történt, hogy az új utra indulókat bemerítették a Jordán vizébe. A kereszttség a megtérés jelképe: a megtérő odaáll Krisztus nyomdokába s végig menni kész Krisztus útján, akármi áll is ott eléje. Megtérni annyit jelent, mint a magunk nem kiméltetésének útját választani. Aki Jézussal kitart a nehéz úton, a szorongatásban, az Jézussal együtt részesül a dicsőségben. Légy hű halálig s neked adom az élet koszoruját! A magunk kiméltetése ellentéte a magunk megtagadásának. De a magunk kiméltetése alatt eddig két különböző fogalmat egyesítettünk: a magunkból merítést és a könnyebb ut választását. A kettő azonban nem áll messze egymástól, mert mi mindig a könnyebbet választjuk s így a könnyű ut a mi utunk; Jézus a nehezebb utat választotta s így a nehéz ut általában Isten útja. A magunk választotta könnyű ut sokszor visz oázisba, megkönnyebbülésbe. Céltalanul nehezett viselni, szenvedni: szintén lehet a mi utunk; az ember éne ilyenkor meg akarja mutatni, mire képes; de a szükségtelen neki lendülés után a buzgalom alább hagy s aztán visszatér előbbi természetéhez, mely a könnyűt és élvezetes keresi. Isten éppen azért teszi egyelőre életünk általános tartalmává a nehezett, a szorongatottságot, hogy kipróbálja, leleplezze, csuffá tegye önünket. A nehézbe belefárad a lélek s mikor folytatni nem képes, kénytelen erőért, vigasztalásért, reménységért Istenhez fordulni. A nyomorúságban az ember kiismeri saját énjének használhatatlanságát és kénytelen Istenhez fordulni. A nehéz ut hozzászoktat ahhoz, hogy Istentől kérjünk, Istentől merítsünk. A nehéz ut kiabrándít magunkból és Istenhez üz.

Isten igaz híveinek élete mindig ezt a negatív és pozitív oldalt állította eléjük. Énok és Noé azt az utat járták, amelyet az akkori emberek többsége elkerült: félreismerték, lenézték, sőt gyűlölték őket: mindketten Istentől várták a szabadulást, nem maguktól. Ábrahámnak egész földi élete alatt ezt a leckét kellett tanulni: ami tőlem jó, bajba visz, használhatatlan, mint Izmaél, ami Isten ajándéka, az megmarad s áldást hordoz, mint Issák. Ábrahámnak meg kellett tanulnia, megtagadnia azt, ami az ő gondolata s tehetségének eredménye s várnia Istent. Hasonló állásfoglalást figyelhetünk meg Pálnál, ki magát késznek nyilvánította Krisztusért nemcsak bilincset hordozni, hanem érte meghalni is. /Act. 21:13/. Énok, Noé, Ábrahám, Pál a hit emberei voltak, kik azért tagadták meg ezt a világot, mert ennél jobbat ismertek meg s bár azt a jobbat még nem kapták meg, hitből készek voltak ezt a világot amazzal felcserélni. Az a jobb, amit megismertek, Isten volt; Pál Jézusért volt kész itt mindent, még a halált is elszenvedni. Amikor valaki lelkét adja oda,

azaz azt, amitó gondol, ő érez és ő akarna, akkor lelket adja oda, akkor saját maga halálát vállalja. Állandóan megtagadni azt, ami mi vagyunk s állandóan vállalni magunk helyett egy másik lénynek a lelki világát: ez szüntelen halál, de szüntelen feltámadás is egy jobb életre. Ez a naponkint való keresztvállalás vagy kereszt-herdozás. Azért halok meg én, hogy helyembe szülessék Krisztus.

A keresztherdozás tehát két oldalú művelet: nemcsak halál, feltámadás is, nemcsak megtagadás, igenlés is; nemcsak veszteség, nyereség is. Ez az átcserelés a megtérés, úgy, ahogy azt a metanoia szó állítja elénk: gondolkodáscsere. A magunké helyébe a Krisztusét állítjuk. Olyan ez, mint mikor valaki rosszul rendez be gazdagságát s valaki jön hozzá, ki ahhoz jobban ért. Akkor a saját rossz elgondolását, a saját rossz intézkedéseit kicseréli a vendég gondolataival és indítványával. Ha alázatos és elfogadja az újat és jobbat, akkor jól jár vele; ha gőgös, aki visszautasítja a másik tanácsát, akkor saját eszteleniségében tönkre megy. A magunk megtagadása tehát vak semmibe ugrásnak nem mondható, ha ez a magunk megtagadása Krisztusért, Krisztus követésében történik. Ha egy pohárba drága folyadékot akarunk tölteni, előbb ki kell öntenünk a hitvány folyadékot, ami benne van. Ugyanez történik, amikor magunktól megüresítjük magunkat, hogy Krisztussal telhessünk meg. A magunk megtagadásának alapja tehát egy értéktétel, melyre azonban csak alázatos ember képes. Aki magát csodálni óhajtja, sohasem fogja elismerni, hogy ő maga alkalmatlan arra, hogy életét élje, vezesse, hogy maga helyett Krisztust kell beállítania. Gőgös ember nem tudja magát megtagadni s maga helyébe Krisztus állítani. Csak akkor jutunk ahhoz, hogy magunkat megtagadjuk, ha Krisztust megismerjük és megkivántuk az ő lényét a magunk lényének helyébe, az ő akarását, gondolkodását a magunk akarása s gondolkodása helyébe tenni. A megtérés indító oka a magunk megvetése s a Krisztus imádása, a felismerés, mely megtanít arra, hogy kik vagyunk mi és ki Krisztus. De viszont magunkat, a magunk elvetendő voltát csak Krisztus fényében ismerjük fel. Így a megtérés alapja Krisztus megismerése. Ezért van, hogy a Biblia a megtérés pozitív oldalára teszi a hangsúlyt: nem arról beszél, hogy mit kell elhagynunk, hanem arról, hogy mit kapunk helyette; keveset beszél rólunk, annál többet Isten hűségéről, szeretetéről, igazságosságáról és szentségéről, annál többet Krisztusról, kiből az Isten szeretete láthatóan megjelent a földön. Azt tartja a biblia, hogy ha valakit aszuborral kínálnak meg valahol, ha van esze, minden habozás nélkül ki fogja önteni poharából a vizet, éppen szennyes vizet, hogy helyére a bort tölthesse. Ezért találjuk oly sokszor: kövessétek Jézust és találjuk egyszer: tagadjátok meg magatokat!

Az eredményes imádkozás feltételei.

Nem lehet tagadni, hogy az emberek mostanában imádkoznak templomban, összejöveteleken, némelyek még otthon is. Azt azonban lehet állítani, hogy igen sok imádkozás eredménytelen, mert amiért az emberek imádkoznak, az nem következik be. Mi sem jellemzi a mai imádkozás haszontalan voltát, mint az, hogy az emberek nem ütköznek meg azon, hogy imádságukat Isten nem hallgatja meg. Mintha nem azért imádkoznának, hogy Isten meghallgassa őket, mintha természetes volna, hogy imameghallgatás nincs! Egy vonalon várják a keresztyének az imameghallgatást: a gyó-

gyulás terén! Csak a minap utasított el egy súlyos rákbeteg melől egy u. n. keresztyén látogatót, a valóban keresztyén ápolónó azért, mert a szegény beteget azzal zaklatta, hogy az imádkozása hiányos, Istennel való viszonya rossz, mert nem gyógyul meg. Valahogy az a hit terjedt el, hogy a testi gyógyulásért küldött imádságokat Istennek mindig meg kell hallgatnia, ha nem, a beteg életében valami bűn akadályozza az Istent. Az ilyen imameghallgatásvárás azonban nem józan, nem bibliai, hanem babonás, eszeveszett. Isten nem ígérte, hogy minden betegséget meggyógyít, ha Tőle kérjük. Simon mágus követői ma nagy számmal élnek. Simon mágus látta, hogy az apostolok kezeinek feltételekor hogyan gyógyulnak a betegek és az apostoloiktól meg akarta nagy pénzen vásárolni a gyógyítás ilyen tudományát. Simon mágus a babona és varázslás oldalán állott, nem az élő Isten oldalán, ami azt jelentette, hogy bizonyos emberi teljesítmények, ráolvasás, bűszavak használata következtében biztosan számított bizonyos szellemi következmények elérésére. Az élő Isten akarata, elhatározására az emberi szó vagy varázscselekedet és a gyógyulás bekövetkezése között nem volt hely. A mai betegekért imádkozók szeme sem az Istenen van, hanem az imaformulán, az imádkozás tényén és annak következményeképpen biztosra várják a gyógyulást, mint a pogányok, kik, ha elmondanak egy ima vagy varázssformulát, utánna gépiesen várják a hatást. Az igazi imádkozók azonban tudják, hogy az imádkozás és meghallgatás között ott van az élő Isten és annak akarata; tudják, hogy Istennek nem írhatjuk elő, hogy mit tegyen, hogy valakit gyógyítson meg, mert mi azt kívánjuk, Istent lehet kényszeríteni azzal, hogy imádságunkat a szeretetre és igazságosságra alapozzuk, de Istent nem lehet kényszeríteni önkényes emberi akarással, varázsszerű, ráolvasó imádkozással, Istennel lehet viaskodni, mint Jákób tette, ki azért az Izrael nevet kapta; vagy Ábrahám, ki Sodomát menthette volna meg, ha abban le igazságos találkozott volna. De Istennek nem lehet felülről beszélni és neki elrendelni, hogy gyógyítson, adjon nyelveket, igazodjék a mi emberi elgondolásainkhoz. Jákób imádságával úgy győzött, hogy magát legyőzni engedte; Isten előbb megbénította s a béna Jákób győzött! Ábrahám úgy lett nagy népnek és sok népnek atja, hogy oltárra tette az egyetlen fiút, akit vén korára kapott. Tehát nem kezdhet el akarki csodatevő imádságokkal dicsőséget aratni magának, hanem a győzedelmes imádkozáshoz győzedelmes élet kell, ebből a győzedelmes életből nő ki a győzedelmes imádság! Nagy felelősség és durva e tévelygés az embereket rábeszélni arra, hogy ne használjanak gyógyszert, vessenek el orvost, mert a keresztyén ember hitét csodajelek követik, mint Márk 16-ban olvassuk. Mert Márk 16 előtt Márk 15 van, azaz a feltámadást megelőzi a Golgota és a feltámadás erősíti a magunkban való elerőtlenedést. A hit vakon merés, de nem vakmerőség. A hívó vakon is mert Istenben bizni, de nem teljesen vak, amikor mert, mert Istenre néz. A hívó nem nézi a földi körülményeket és lehetőségeket, de nézi Istent és Tőle teszi függővé imádságát. Ez az Istennek való teljes alávetettség, teljes odaadás az eredményes imádkozás legfőbb feltétele. Tehát a hívó, mielőtt gyógyulásért imádkozik, vagy bármit kér, előbb arról győződik meg, hogy Isten akarja-e azt, amit ő kérni szándékozik. Aki vakmerően a maga emberi akarata Istenre erőlteti rá, az Istent-kisértő. Istent kihívó és Isten súlyosan bünteti az istenkisértőt. Súlyosan bünteti, mert Isten nevében Isten utasítása nélkül beszélni: istenkáromlás, magunknak Isten helyébe tolása, lázadás.

Lázadók imádságát Isten nem hallgatja meg. A megtérés lényege az, hogy magunkat Istennek teljesen alárendeljük, nem pedig az, amit ma sokan hirdetnek, hogy egy ránk nézve kedvező és önzésünket ápoló dogmát üdvösségünkre nézve elfogadjunk, mint hamisan mondják: elhigyük. Istenben hinni annyit jelent, mint belátni, hogy saját utjaink a veszedelembé visznek s azért Isten útját keressük, még akkor is, ha ez nekünk kellemetlen, fájdalmas, ha az lelkünk, azaz földi életünk elvesztését jelentené is. Ilyen odaadás nélkül nincs megtérés, nincs keresztyén élet és nincs győzedelmes imádkozás sem. De ilyen átadása magunknak, ilyen hit másként nem lehetséges, csak ha vakok és süketek vagyunk arra, amit a világ sugdos és csábítólag mutat; s egyedül Jézusra nézünk. Ezért azt is mondhatjuk, hogy a győzedelmes imádkozás feltétele: csak Jézusra nézni!

Csak Jézusra nézni azonban nem azt jelenti, hogy valaki semmi másnak nem él, csak Jézus iránt való kötelességei teljesítésének, tehát nemcsak lemondó rabságot jelent mindenről, ami ebben a világban szép és boldogító, hanem azt jelenti, hogy az ember Isten teremtését Jézuson keresztül élvezi, az ő követésében és hittel elfogadja, hogy Jézus vezetése alatt boldoggá válik az ember, boldogabba, mint evilág fejedelmének a vezetése alatt. Igaz, hogy Jézus szolgálata evilág ellenségeskedését hívja ki, tehát üldözöttséget, szenvedést jelent, de aki Jézust követi, az evilágban szenved, a tulvilágban pedig győnyörködik, mint a példázatbeli Lázár; aki ellenben nem követi Jézust az evilágon rossz lelkiismerettel élve, de már itt is, odaát is szenved az elkárhozottak gyötrelmeit. A Jézust követő élet nem lehetséges anélkül a bizalom, hit nélkül, hogy Jézussal együtt élni jobb, mint Jézus nélkül. Aki még bizik a világban is, egész szívvél nem tud Jézus mellett állni, tehát imádságában sem tudja Jézus ügyét képviselni és szolgálni, enélkül pedig csak félszívvél imádkozik, meggyőződéstelenül, hitetlenül. A félszívű ember imádkozása erőtelen, hatástalan, csak azt kapjuk meg, amiért egész szívvél imádkozunk. Jézus követése azt is jelenti, hogy Jézus szeretetét, magafeláldozását a magunkévá tegyük, azt belélegezzük, az életünké válják. Az önző ember nem tud egész szívvél Jézus győzelméért imádkozni, mert a saját győzelmét kívánja, a saját előrejutását. Azok, akik egy keresztyén közösséghez azért csatlakoznak, mert abból valamit maguknak keresnek, társadalmi érintkezést, elismertetést, népszerűséget, emberek csodálatát, anyagi hasznot, evilági összeköttetéseket, kiváló emberek barátságát, előnyös házasságot stb. azoknak imádságát is ez az önzés fogja vezetni és ha szándékaikat szép kanaáni nyelven el is fedezik, valósággal csak az lesz nekik fontos és kedves, ami az ő érdekeiket szolgálja s így imádságaikat is beszennyezi szívük önző törekvése. Jézusra nézni annyit jelent, mint magunkat elveszíteni és magamnak ettől a világtól semmit sem keresni, ebben a világkorszakban semmit sem remélni. Isten ugyan ad felüdülést szolgálóknak evilági zarándoklásuk alatt is, de ezeknél megmaradni nem szabad. Különbben szívük ahhoz kötődik és elfeledkeznek zarándokutjuk égi céljáról, a küzdésre alkalmatlanná válnak, próba-nem-állókká és elvetendőkké Kor. I. 9:24-27. Az eredményes imádkozás feltétele, hogy soha a mennyei célról szemünket le ne vegyük, ha levettük, abból megtérjünk s evilágban Isten teremtését csak úgy élvezzük, hogy amink van, arról minden pillanatban készséggel lemondani tudjunk. Ha nem ez a törekvés /lelkület/ van bennünk, akkor imádságaink erőltetettek és így erőtlenné válnak. A győzedelmes imádkozó az égi térre nézi!

Természetes, hogy ilyen másvilági törekvés nem azonnal lesz szilárdá az emberben, hanem az csak lassan szilárdul meg, amíg Krisztussal a kereszten összenőve, feltámadásban is összenövünk vele. A Krisztussal való való összenövés a győzedelmes imádkozás feltétele. Ennek az összenövésnek az ember részéről csak egy feltétele van: az őszinteség s rá való törekvés. Éppen ebben az őszinteségben találjuk az eredményes imádkozás egyik legfőbb feltételét. Az őszinteség Jézus szóhasználatában a szív tisztasága nevet viseli, mellyel mint tudjuk, a lélek tisztasága áll szemben. A lélek tisztasága az egész emberi lelkiéletnek, a titkos, belső, magunk előtt is ismeretlen indító rugóknak, rejtett törekvéseinknek áttisztítását jelenti, ami a megszentelődés eredménye, tehát Isten rajtunk végzendő s az egész földi életre kiterjedő munkáját feltételezi. Különbben a szív tisztasága a pillanatnyilag tudatunkban levő szándékoknak, szívtől indító okoknak a tisztaságát jelenti, aminek minden pillanatban meg kell lenni, ha Istent jó lelkiismerettel akarjuk szolgálni. A lélek tisztaságának megvalósítása csak részben függ tőlünk, nagyobb részben Isten bennünk végzett munkájától függ; de a szív tisztaságának megvalósítása, gonosz, istentelen indító okoknak tudatunkból való kiűzése a mi állandó feladatunk. Nos, ennek a feladatnak a becsületes, őszinte teljesítésétől függ imádságunk győzedelmes volta. Ha szívünk őszinte, azaz tiszta, akkor bármikor győzedelmes imádságra emelhetjük fel kezünket. Erre vonatkozik Tim. I. 2:8: azt akarom, hogy a férfiak tiszta kezet eméljenek fel, mikor imádkoznak, harag, mérgesség, vitatkozás nélkül. Ez az Istennek odaszentelés által megtisztított kéz, azaz megtisztított törekvés /a kéz a munka eszköze/ jelzi, hogy hátsó szándék nélkül, becsületesen dolgozunk Istenért és testvéreinkért. Itt nyilván közös imádkozásról van szó, közös tanácskozás után, megértő egységről a férfiak között, kik az egyház vezetését a kezükben tartják. Az eredményes imádkozás feltétele tehát az egyház és pedig a helyi egyháznak is az egysége. Isten övéinek nehéz vitatkozások nélkül is megadja amit az egységet a köztük dolgozó és bennük lakozó szent Szellem által. De mindent, amit keresztyének csinálnak, a tisztaságnak kell jellemeznie, áthatnia, kiválogatnia. A keresztyén egységet nem külsőleg és nem látszatszerűen kell létrehozni, egymásnak megbocsátani anélkül, hogy az elkövetett bűnök rendbe volnának hozva. Az ilyen látszat-megbékélések mellett a szívek mélyében az ellentétek megmaradnak, de veszedelmesebben mérgeznek, mintha a napvilágra vannak. Az eredményes imádkozás feltétele: mindent napvilágra hozni! Ha együtt imádkozunk, úgy kell Isten előtt megállanunk, hogy egymás ellen semmi panasz, vagy rejtett harag szívünkben ne legyen; úgy kell Isten elé járulnunk, hogy mielőtt imádságunk áldozatát az égi oltárra visszük, előbb imádkozó társainkkal minden elbentétet, mely szívet szívtől elválaszt, rendezzünk, becsülettel, őszinte bűnbánattal és megbocsátó készséggel. A rendezésnélküli bocsánatadás szemfényvesztő hazugság. A pokol töltelékéről, a gyehenna lelkivilágáról mondja a Zsoltáriról: mint a vaj, olyan a lágyak szája kedveskedései, de szíve harc; puhábbak szavai az olajnál, de villogó pengék azok. Ilyen lélekkel imádkozni nem lehet!

A keresztyén ember földi élete járnitanulás a kegyelemben, azaz járnitanulni egyedül Isten ingyen, szeretetére támaszkodva. A kegyelemmel, amely ingyenvaló és csak egészen Istenre támaszkodó emberek kaphatják meg, kik mitsem várnak már a maguk bölcsességétől, erejétől vagy jóságától, szemben áll az emberi dicsőség útja, melyen az ember magának keres

dicsőretet, saját erejének, okosságának, tudásának és erkölcsi kiválóságának elismerését. A megengesztelődésben a keresztyén lassanként lemond arról és elszokik attól, hogy a saját okosságát, ügyességét, erejét használja és hozzászokik ahhoz, hogy mindjárt és egészen Istenre támaszkodják, a segítséget Tőle várja a addig, míg Isten nem megy vele, ne mozduljon. Láttuk, hogy az imádkozás a keresztyén életből nő ki, a megszentelt élettel együtt fejlődik ki, kimondhatjuk tehát, hogy aki győzedelmesen akar imádkozni, a keresztyén életben válják tökéletessé, azaz a kegyelemre való támaszkodásban, ~~x kxxx-tyén énkxxx vájék~~ imádkozni éppen úgy meg kell tanulni, mint jární. Aki győzedelmesen akar imádkozni tudni, annak meg kell tanulnia a kegyelemben jární. Amily mértékben a Golgotán élünk, oly mértékben eredményes imádkozásunk. A Golgotán élni annyi, mint Istennek Jézusban megjelent szeretetében jární, mindig ebben a szeretetben bizni, mindig ettől a szeretettől vezetni magunkat, mindig ennek a szeretetnek ígéreteire várni, amely mértékben Isten szeretete tölt meg, oly mértékben tudunk imádkozni, oly mértékben számíthatunk Isten meghallgatására. Az olyan imádkozás, melyet meghallgatás nem követ, haszontalan és gyalázatot hoz a keresztyén ember Istenére.

Aki megszentelt élet nélkül imádkozik mások meggyógyulásáért s igéri az ilyen gyógyulást, az hasonló sorsa juthat, mint az Act. 19:13-17-ben említett Skéva pap fiai; ördögi támadás tárgya lesz és sátán angyalai megkínözzák. Az imádsággal visszaélni, felségsértés Isten ellen. Aki úgy imádkozik, hogy az imádságából kihagyja Isten akaratát és a saját akaratát érvényesíti, azt Isten kiadja a sátánnak és nem lehetetlen, hogy sátán által imameghallgatást ad, valami látszattal kielégíti az imádsággal erőszakoskodót pl nyelveken szólást vagy azt utánzó csodát ad s ezzel az imádkozó dicsvágyát kielégíti; ad valami gyógyulásfélét, tüneti javulást egy időre, hogy amál kegyetlenebbül támadja meg azután a szegény beteget. Az ilyen álímádságmeghallgatás hosszabb időre el is szakíthatja az embert Istentől és Isten nélküli utakra viheti, melyeken azt hiszi, hogy Isten vezérli, pedig a sátán megcsalja. Aki imádkozik, tisztítsa meg szívét és szentkeztesse meg, azaz tiszta törekvést Isten elé, különben úgy jár, mint az az ember, aki lakodalmas ruha nélkül, a magásában ment a lakodalomba. Megnézzük azt is, hogy kikkel állunk össze imádkozni. Vannak minden alkalomra elkészített szertartásos imádságok, melyeket az embereknek készítenek, nem Istennek; vannak dicsőségvágyó imádságok, melyekkel tehetségét, szép szavait mutogatja a tisztátalan megszegényi-gonosz imádkozások, melyeknek célja az ártatlant megszegényíteni s diadalmasan a letiprott fölé emelkedni. Ilyen imádkozásokban ne vegyünk részt, mert a nyomukban járó átok minket is elér.

Ellenben vannak Istentől sugallt egyszerű, igaz imádságok, melyeket Isten ügyében forró szívvel küldenek Istenhez azok, akik egész szívükkel szolgálni akarják Istent. Az ilyen imádkozókkal egyesüljünk; ilyenekkel álljunk össze imádkozó közösségbe. Nagy óbredéseket ilyen imádkozó kör kitartó könyörgése előzte meg. Blumhardt egy évig kitartóan imádkozott Dittus Gottliebért és nemcsak a leány szabadult meg Isteni meghallgatásképpen, hanem a közösséget, a környéket, az országot, a világot megrázta a diadalmas imádság.

Helyreállítás.

A helyreállítást a görög katartidzein fejezi ki. Artidzein jelentése elkészít, készre csinál, katartidzein fokozza a jelentés értelmét: berendezésbe hoz, egy tagot helyre állít, behelyez. Halászás után a megrongált hálók helyrehozását ez a szó fejezi ki /Mt.4:21/ Mk.1:29/. A világ teremtésére is használja a szót a Szentírás /Héb. 11:3/, helyesebben a világ elkészítésére, úgyhogy a szó nem a héber bárá-nak felel meg, hanem a héber ászá-nak. Hangsúlyozom azonban, hogy a szó nem készítést, hanem valamin való dolgozást, hanem elkészítést, a munka alkotás befejezését, befejezett alkotást fejez ki. Ezt a nyomatékos jelentést fejezi ki a héber jászad, melynek főjelentése: alapít, továbbvitt értelme: alaposan elkészít, előállít. Így készült el isteni remekműnek az emberi test, melyről a Héber. 10:5 beszél egy olyan ótestamentumi idézetben, amelyben a héber szöveg eltér a LXX görög fordítástól s a Héber levél az utóbbit idézi, a LXX fordítója előtt olyan héber szöveg lehetett, amelyben a jászad ige volt használva /V.ö. Zs. 40:7; 102:26; 104:8/.

Testi értelem mellett azonban többször fordul elő a szó szellemi értelemben s bennünket most inkább ez érdekel. E tekintetben igen érdekes Mt. 21:16: "Kisdetek szájából állítottál helyre dicsőretet. Itt a héber eredetiben /Zs. 8:3/ a jászad ige áll s így a jelentés: létrehozta, elkészítette. Ebben a világban, amelyben szegény, eszelős dolognak látszól, ha valaki Istent sokat dicséri, Isten a felnöttek véleményével nem sokat törődő gyermekeket használja fel arra, hogy Magának dicsőretet, dicsőró táborot szerezzen. Legtöbbször azonban emberre vonatkozik a helyreállítás és pedig az egyház hívó tagjaira, a választottakra. Csak egy helyen találjuk a szót gonosz értelemben, Róm.9:22-ben, mely a harag eszközeiről beszél, melyek veszedelemre készülnek el. Itt sem teremtésről van szó, mintha Isten egyeseket úgy teremtett, úgy hozott volna a világra, hogy elveessenek; hanem földi élet alatt való lassu előkészítésről, amennyiben az életsorsot, körülményeket, kísértéseket Isten úgy rendezi el, ill. engedi elkészíteni, hogy azok az engedetlenekből kihozzák a veszedelemre érettséget. A veszedelem fiait éppen úgy elkészülnek ebben a világban, mint a békességnek fiait. Ha megfigyeljük életüket, láthatjuk, hogy nő bennük a gonosz hatalma, hogy szroulnak hátra kezdetleges jobbtulajdonságok, hogy romlik a jellem, míg egyszer készen van a veszedelem fia. De az ilyen ember készülésétől csak egyszer szól az írás: sokkal többször van szó a jónak elkészítéséről, mert ők sem jóként jönnek a világra, hanem lassanként készülnek el azokká.

Luk.5:40-ben Jézus csak általánosságban mondja ki, hogy elkészülve mindenki olyan mint mestere, de nyilván saját magáról beszél, mint Mesterről és követőiről mondja, hogy olyanok lesznek, mint Mesterük. Az apostoli levelekben természetesen az egyház és az egyház tagjai azok, akiknek elkészítéséről van szó. A korintusiakról mondja Pál: azért imádkozunk a ti helyreállítás céljaitokért /Kor. II. 13:9 katartizis. Héb. 13:21 a helyreállítás céljaként azt jelöli meg, hogy az egyház és annak tagjai Isten akaratát megtegyék, azaz véghez vigyék. Hogy ez lehetővé váljék egy olyan készségnek kell bennünk helyreállni, megvalósulni, hogy legyen bennünk minden jó, azaz

a jó cselekvésre való alkalmasság, annak mindenféle alakja, fajtája. Lassankint s minden téren meg kell valósulni bennünk ennek a jóságnak s Isten akarata cselekvésre való alkalmasságnak /ezt jelenti az agathos szó/. A megszentelődés alatt évről-évre szaporodnia kell bennünk a jónak: gyűjtenünk kell azt, mint ági vagyont, mint drága kincseket, ékszereket. Megszentelődni annyi mint Istenbe öltözni bele. Addig- öltjük magunkra az isteni tulajdonságokat, míg olyanok leszünk mint Mesterünk. Hibákkal, fogyatékossgal, visszatérve a régi magunkához, de mind jobban hasonlítva Hozzá. Mikor elkészülünk mikor Isten munkája rajtunk véget ér, szóval mikor kész az isteni mű: olyanok leszünk, mint a Mester. Ekkor önkéntelenül és természetesen azt fogjuk tenni, amit Mesterünk. Akkor leszünk készen, mikor akarati és tett-életünk a Mesteréhez hasonló lesz. Akarati életünknek ezt a megújódását bevezeti és megelőzi értelmi életünk megújódása. Isten értelmünkön át közeledik hozzánk, költözik belénk és ragad meg bennünket, hogy a maga képére átalakítson. Az akarati elkészülést tehát az értelmi elkészülés előzi meg. Erről beszél Kor. I. 10: "Kérlek titeket, hogy mindnyájan ugyanazt szóljátok és ne legyenek köztetek szakadások, hanem legyetek ugyanabban az értelemben és ugyanabban a megismerő képességben elkészültek /készek, akikben az isteni munka elkészült/. A korintusiak között szakadások lettek s Pál ezt készületlenségükre viszi vissza. Valamikor Isten képét hordoztuk: de a bűn ezt az isteni arcot elrontotta rajtunk, annak helyre kell állnia, újra el kell készülni s ez azáltal történik, hogy Istent az ő szent Fián keresztül megismerjük. Az örök élet abban áll, hogy az egyedül igaz Istent és akit elküldött, a felkent Jézust megismerjük /Jn. 17:3/. De még a szemünk is rossz, hogy ezt megtehessek. Azért szellemi látásunknak kell előbb meggyógyulnia. A lélek vagy pontosabban a szív szeme az értelem: ennek újra alkalmassá kell válnia arra, hogy Istent látni, vizsgálni tudja. Lelkünk idegenné lett Isten irányában, az Isten dolgait nem tudjuk hová rakni, mert képzeletünk egészen más természetűek, ezért megismerő képességünknek is át kell alakulni, Isten számára otthonossá válnia. Ez a visszaváltozás nem megy rögtön, türelmes isteni munka kell hozzá s ebben a tekintetben kell elkészülnünk, hogy megismerésünkön át aztán akarati és törekvéséletünk is megváltozhassék, megújulhasson, a Mesterhez hasonlóvá legyen. Ezt az elkészítést Isten végzi, de nekünk oda kell adnunk magunkat az ő keze alá, figyelniük kell dolgaira, hallgatniuk tanításaira, s buzgóknak lenniük az ismeretének elsajátításában. Isten a maga elkészítő munkáját nem mindig közvetlenül végzi, hanem eszközöket használ rá, olykor angyalait, kik láthatatlanul s észrevétlenül sugalmaznak bennünket, olykor embereket, akik tanítanak. Erre mutat Ef. 4:12: Isten a szentek elkészítésére /helyreállítására/ apostolokat, prófétákat, evangélistákat, pásztorokat és tanítókat rendelt. Az elkészítést itt is a görög katartismos jelenti, mely a helyreállító munka eredményét jelöli meg. Ezek a tanítók értelmünkhez szólnak és azon keresztül nyulnak be belső életünkbe, minőségük szerint különbözőképpen. Az apostol vagyis az egyházalapító helyreállít mint új tagot, a láthatatlan örök egyházba. A prófétá a reménység világába s a láthatatlan világba állít vissza. Az evangélista vissz és visszahoz, ha eltévednénk. A tanító az isteni utakra állít rá, melyek ezen a világon keresztül vezetnek. Így folyik sokoldaluan a helyreállítás,

az isteni rendbe való befoglalás munkája.

Az akarati életben való helyreállítás első ténye a hitbe helyezés. A hit világa nem olyan új világ, amelyet az ember sohasem ismert volna: ez volt az ember első állapota Istennel szemben: a nemrég megteremtett ember bizott teremtettségében. Az első bűn ebből a bizalomból ütötte ki az embert: a hazugságtól elhittetett ember nem bizott többé Teremtőjében, Istenében, de csábítójának, az új tekintélynek sem hitt, észrevette, hogy az ellensége s amit Isten átokként mondott ki, megvalósult: ellenségeskedés támadt az asszony magva és a kígyó között. Az ember a bizalom boldogító, megnyugató világából alázuhant a bizalmatlanság gyöttrő sötétségében, melyben senki sem hisz a másiknak, mert mindenki önző, mindenki a másik ellensége. Az önzésnek, ellenségeskedésnek és bizalmatlanságnak ezt a világát törte által Jézus, mikor szeretetből feláldozta Magát ellenségeiért s a helyreállítás munkájának is éppen az a célja, hogy az ember újra higgyen, újra bizék. Pál bizik az egyház tagjaiban: nem zárkózik el csalódottan minden embertől félve, hanem látni vágyik a tesszalónikaiakat és buzdító szavával s főleg példájával, személyes jelenlétével helyrehozni, visszaállítani hitünk hiányait /Tes. I. 3:10/. Pál bizik azokban is, akiket az elhagyott véték újra megzavar s ha valai elesnek, inti a többieket, hogy szellemi voltukban ne mondjanak le az esettről, hanem állítsák helyre az esetet, türelemmel, szelidség szellemével. Gal. 6:1. Ez a helyreállítás nem a teljes végső elkészítés, hanem a készülés útjára az elkészülés folyamába való újra beállítás.

Van tehát a készülésnek bizonyos útja, folyama, medre, amelyben a készülés Isteni munkája zavartalanul folyik. Vannak sátni cselek, melyek ebből a mederből kivetik a készülő választottakat. z a folyam a hit medrében folyik. Sátánnak akkor van hatalma rajtunk s Isten kezéből akkor csuszunk ki, ha megszününk bizni a minket helyreállító Isten hatalmában és szeretetében. Van tehát egy teljes és egy részleges, ideiglenes helyreállítás. Előbbi Isten örök királyságára alkalmas polgárokat nevel belőlünk vagy elkészítés célja tehát az, hogy a végleges helyreállítás útjára helyezzen, amelyen zavartalanul folyik a készülés munkája, melyet Isten végez. Ezt az utat vagy medret a Kor. II. 13:11 így írja le: "egyébiránt, testvéreim örüljétek, készüljétek, vigasztalódjatok /vegyetek buzdítást/, ugyanarra törekedjétek, bákeességben legyetek! Pál itt azokat a feltételeket foglalta össze, amelyek mellett Isten zavartalanul dolgozhatik rajtunk. Az öröm, a bizalomnak a helyes uton levés biztonságának, szóval a hitnek érzelme, de a jó lelkiismeret is. Aki tiszta szívvel örül az készül is, mert öröme csak addig marad meg, amíg készül. A folytonos buzdításnyerés a Szellem munkája bennünk. Az itt használt görög szó: parakleithe vn a szent Szellem nevében: Paraklétos. A Szellem addig van bennünk, amíg szívesen vesszük, igen érzékeny és a nemtetszés első jelére magunkra hagy. A készülés igen fontos feltétele a testvári közösség, mely akkor létesül, ha saját törekvéseinket isteni törekvésekkel cseréljük fel s ezeket követve, egymással bákeességet keresünk, hogy a kölcsönös kegyelemajándékokat zavartalanul bűkek élvezhessük a másik részéről. Ebbe a lelkiállapotba kell minduntalan behelyezkednünk. Legfontosabb azonban a hit állapota, a kegyelem Istenre való szüntelen feltekintés, még ha ami elengedhetetlenül szükséges végső elkészülésre Isten ideig-óráig szenvedéseket kóstoltat is meg valunk. Sátán a szenvedéseket arra használja fel, hogy

kivessen a hitből, Isten pedig arra, hogy megszilárdítson a hitben, így a szenvedések választják el egymástól azokat, akik elkészíthetők és azokat akik nem állják ki a próbát, kik a Krisztussal való együtturalkodásra elkészülni nem fognak. A kegyelem Istene, ki örök dicsőségre elhívott, kevés szenvedés után Maga fog benneteket elkészíteni, megszilárdítani, megerősíteni, megalapozni /Pét.I. 5910/. Szilárd, erős, megalapozott, keresztyének azok, akik biztosan készülnek, a biztos isteni Kézben vannak.

Próbálja meg az ember magát I. Kor. I. 11:28.

Krisztusban eltűnnek azok a különbségek, amelyek a világban az embereket elválasztják egymástól. Itt nincs különbség nő és férfi, tudós vagy bölcs és tudatlan, szabad és rabszolga, görög, zsidó és barbár, nemes származású és közönséges születésű között; sőt Krisztusban eltűnik a pap és a laikus különbsége is. Ezeket a különbségeket a világ csinálja és Isten gyermekeinek nem kell sokat törődniük velük. Ebből azonban nem következik, hogy a keresztyének mind egyenlők. Van egy keresztyén nemességfajta, mely azonban nem ok a felfuvalkodásra, mert ezt a keresztyénfajta éppen az alázatosság jellemzi. A keresztyén nemességet a kipróbáltak képezik; talán úgy is nevezhetjük őket: a próbaállók. A szó görög alakja, a dokimos 7-szer található az Újtestamentumban. R.14:18 azokat mondja kipróbáltaknak, akik igazságosságban, békességben és örömben szolgálnak Krisztusnak. Az igazságosságot, békességet és örömet ugyan Isten adja az embereknek; de nyilván azoknak adja, akik kiállják a próbát. Mert az igazságosságról, békességről és örömről, mint gyömolcsökről az emberek ismerik fel, hogy ki a kipróbált: Isten nem a gyömolcsöket, hanem a vesét és szívet nézi. Emberi ítélet tévedhet; azért nem az számít kipróbáltnak, ki magát ajánlja, hanem akit az Isten ajánl /Kor.II. 10:18/; az emberek nagyobbak tartják a szerénytelent, ki magát soknak tartja, mint a szerényt; a világban ki nek mekkora a szája, akkora a tekintélye. Más az, mikor az apostol tart valakit kipróbáltnak, mint a Rómában élő Apellészt /Róm.16:10/. Minden esetre kipróbáltnak lehet az olyan tanítót tekinteni, akinek tanítványai szakítanak a gonosszal /Kor.II. 13:7/. Ne kívánjuk, hogy életünk mindig nyugodt és háborúságtól csendes legyen, mert ily módon senki sem válik próbaállóvá; a kísértésben lesz kipróbálttá az Ur tanítványa. Nem a harc nélküli élet tesz boldoggá, hanem a kísértés bátor és kitartó elszenvetése /Jk.1:12/. Azért az Ur fenyítése, a nehéz sors azt mutatják, hogy Isten kezébe vett minket. A próba kiállása a mi igyekezetünkön is mulik; a tétlenek, restek, közömbösek hanyagok kiesnek a nagy versenyből, melynek pályabére az élet koronája; azért rajta kell lennünk, igyekeznünk kell rá, hogy oly szorosán Isten mellett maradjunk, szent kezét el ne bocsásuk, hogy a kísértésben megálljunk és a kipróbáltság nemesi címét elnyerjük. Mert a kísértésnek éppen az a célja, hogy Istentől, az élet és erő forrásától elszakítson bennünket. Aki a maga erején próbálja meg, hogy a próbát megállja, bizonyos, hogy el fog esni. Így a kipróbáltság az Isten mellett kitartó hitnek a bizonyítéka. A hitet és hűséget pedig ugyanaz a szó fejezi ki a görögben s az Újtestamentumban is. Aki a kísértés-

ben is a hit mellett marad, az a kipróbált. A szenvedéssel való megkísértést Jakab is, Péter is a kipróbálás eszközenek tartja s ezzel az eszközzel Isten a hitet próbálja ki /Jk.1:3; Pt.I. 1:7/. Jakab szerint tehát örülni kell a kísértésnek; Péter szerint pedig az elvesző aranynál értékeesebbnek kell tartani. A kipróbálás eszköze görögül: dokimion; ellenben a kipróbáltság maga: dokimé, mely szó szántén 7-szer fordul elő. Róm.5:4 szerint az állhatatosság munkálja a kipróbáltságot s a kipróbáltság reményt munkál bennünk; vagyis a reménység akkor növekszik bennünk, ha a kísértésben állhatatosak vagyunk. Kor.II. 2:9 szerint a kipróbált ember engedelmes, persze a jónak. 8:2 a nyomoruságot említi olyan eszközként, amely a kipróbáltságot előidéz. A kipróbáltság a keresztyén élet több területén jelentkezik: Kor.II. 9:13 a szolgálat, és pedig az adakozás, a szegények gyámolítása terén mondja a korintusiakat kipróbáltaknak. Az is lehet a próba tárgya, hogy egy tanítóból Krisztus beszél-e, mert e hűtlen, próbát nem álló tanítóból Krisztus eltávozik. Timóteusz kipróbáltságát az apostolhoz való fiui ragaszkodása adta meg /Fl.2:22/. A kipróbáltság /dokimé/ tehát olyan, mint az iskolában a jeles vagy kitűnő osztályzat; ki egyik, ki másik tárgyból kapja meg a jó osztályzatot aszerint, hogy Isten kit hogyan tud használni; de az Ur követésében minden tárgy osztályzata teljes érvényű, mivel a kipróbáltság a hűségre vonatkozik s ha a seprésben tanúsítunk hűséget, az egyértékű azzal, hogy ha a más tehetségű a szónöklásban vagy a tanításban, a kormányzásban vagy a csodátevő erők használatában hű. Aki a prófétái, mert próféta, befojadja, a próféta jutalmát kapja. Nem az ajándék kapja, nem a tehetség nyeri el az osztályzatot, hanem a hűség, amellyel azt kezeljük.

A kipróbáltság elérésében bennünket első sorban az érdekel, hogy mit kell nekünk tennünk e célra. Evégett a próbára tesz, megpróbál fogalmának megvizsgálása szükséges, mely fogalmat a görögben a dokimadzein ige jelöli. Rokonságban van e fogalommal a megkísértés fogalma, melyet a görög peiradzein-neű fordítunk. A megkísértés fogalmában van valami ellenséges indulat, az elejtés akarása; azért imádkozunk így: "ne vigy minket kísértésbe"; ellenben nagyon helytelen volna azért imádkozni, hogy Isten ne próbáljon meg, mert ha ez megtörténnék, neveletlenek, korcsok maradnánk. Minden esetre lehet jó indulattal is kísértetni, hogy ezáltal arra ösztönözzünk valakit, hogy a gonosz kísértésnek szemben fegyverkezzék; vagy lehet egy képmutatót tiszta szándékkal kísértésbe vinni, hogy az illetőt leleplezzük; Isten meg is teszi mindkettőt s ezzel nem művel gonosz, hanem igazságos és hasznos dolgot s ily esetekben megkísértés és megpróbálás között nincs lényegi különbség, csak fokozati. Általában azonban a kísértés gonosz dolog, a megpróbálás hasznos és szeretetből fakadó. Azért figyelmeztet Jakab, hogy ne mondjuk, hogy Isten kísért bennünket, mert Isten senkit sem kísért; ellenben - hála legyen érte: Isten megpróbál és ezzel nevel. Isten a kísértést legfeljebb megengedi, hogy próbaképpen szolgáljon /Jk.1:13-14/. Istenkísértés magunkat megkísértetni és belemenni a kísértésbe; aki a tüzzel játszik, megégeti magát. Abban, ahogy a korintusiak a náluk időző hamis tanítók hatása alatt Pált vizsgálták, volt valami rossz akarata azért az apostol gyengeségét szemléltő korintusiaknak bizonyos gunnyal mondja Pál: "Magatokat kísértésétek!", de rögtön hozzá teszi: magatokat próbáljátok meg! s ezzel mintegy visszavonja a kísértésben rejülő veszedelmes ajánlatot /Kor.II. 13:5/. Elég, ha próbára teszük magukat a korintusiak, hogy hitben vannak-é, kísértésbe ne menjenek bele.

Másik, a próbatételrel némileg egyező értelmű ige a megítélés. Mikor a lakodalomra hívták azt a kifogást említik, hogy ökröket mennek kipróbálni, világos, hogy nemcsak szemügyrevételt értettek alatta annak megállapítása végett, hogy elég erősek-e az eke húzására, hanem próbát is tettek velük, hogy tudnak-e huzni, tehát szántottak is /Lk.14:19/. Az ég arcának megpróbálása sem vélemény-mondást jelent /Lk.12:56/ csupán, hanem kísérletezést, hogy bizonyos jelek után milyen következtetések vannak, tehát gyakorlati megvizsgálást. Így kell értenünk Róm.1:28-at ahol arról hallunk, hogy bizonyos pogányok nem tették próbára Istent, hogy próbatétel közben megismerjék Őt s emiatt Isten is elvetette őket, vagyis nem fogta őket iskolájába, hogy ilyen módon kipróbálatlanok maradjanak, próbanemálló értelemmel, gondolkozással járjanak. Tehát nem az volt a pogányok bűne, hogy helytelen ítéletet alkottak Istenről, mert ezt Isten megbocsátja és állandóan gyógyítja az igazságot és szintén akaró embereknel; hanem az volt a bűnük, hogy Istent nem méltatták arra, hogy próbára tegyék, gyakorlatban, tapasztalatilag kipróbálják. Ezekkel a pogányokkal szemben a zsidók ismerték a világban működő isteni akaratot a Tanításból, melyet Mózes adott s annak tükrében tették próbára az ellentétes véleményeket, állításokat és eseteket /Róm.2:18/, ami első sorban a zsidó rabbik, általában azonban a zsinagógai tanulás rendeltetése volt. Azért sötétségük és gonoszságuk ellenére is Isten mindaddig nem vetette el őket, míg a Messiást ki nem vetették maguk közül s ezzel Iránta s az Őt küldő Isten iránt közönyüket el nem árulták. A keresztyén életnek és a gyülekezeti foglalkozásnak is az az igazi célja, hogy gyakorlatilag próbálgassuk, mi a világot kormányzó isteni akarat, melytől sokan félnek és azzal szemben a maguk akaratát szeretnék érvényesíteni, úgyhogy az utolsó lemondás határozatként mondják csak: Legyen meg Te akaratod! A hit dolga elfogadni, magunkévá, életünk egyetlen irányítójává tenni, hogy Isten akaratát - mint Róm.12:2 mondja - jó, kedves, tökéletes; a hit dolga a magunk utját feladni és Isten útjára általmenni. Persze Isten akaratának megállapításában tévedhetünk: de boldog az, aki rábizza magát Isten vezetésére és nem kételkedik abban, hogy amiként Isten vezet, úgy nyugodtan mehet; hogy Isten vezet, nem hagyja magára és a kért bölcseséget megadja; boldog az, akinek nem kételkedve éli életét /Róm.14:22/. Az ilyen megnyugvás nem szintén embereknel lehet könnyelműség és önbecsülés is; de olyannál, aki szintén és teljes komolysággal Istentől adta oda magát és rábízta magát Isten vezetésére, hozzá tartozik a hithez. Isten nem egyszerre vezet ki a tévedésekből, azért az ember nem határozhatja el, hogy egészen Istennek adott életet fog élni; sem azt, hogy egészen Isten vezetésére bizza magát. Számolnunk kell azzal, hogy még sokat fogunk tévedni és botlani, hogy még messze van az az idő, mikor az összhang tökéletes lesz Isten között és közöttünk. Számolnunk kell azzal, hogy Isten még sok szenvedést, próbatételt, sőt kísértést fog arra használni, hogy bennünket magunkból, a világból, tévedéseinkből kiábrándítson, helyrehozzon. Mégis még így is nyugodtan rá kell bizzunk magunkat Istenre és előre mennünk a vak sötétbe, bizva, hogy Isten keresztül fog vezetni az éjszakán. "szünetekre" szükségünk van, hogy megpróbáltassunk. Amit építünk, azt tűz próbálja meg /Kor.1. 3:13/ s lehet, hogysok minden elég abból, amit építünk, míg megtanulunk csak aranyból, ezüstből és drága kővekből építeni. Az Istenben való bizalom nem zárja ki, hogy az ember állandóan próbálgassa, hogy helyesen él-e, cselekszik-e s ezt a próbálást különösen olyankor végezze, mikor Isten színe elé lép, az Ő fényét kérve és esdve életére; tehát mikor pl. az Ur vacsorája körül

egyesülünk testvéreinkkel /Kor.1. 11:28/. Utjainkat, összekötötté- seinket, evilágbeli viszonyainkat, terveinket, ölkítűhőseinket állandóan próbára kell tennünk, hogy Isten útjával és gondolataival egyeznek-e. Próbára alá kell vetnünk gyülekezeteinket is és fontos megbízásokat csak megbízható, kipróbált testvérekre bizzunk /Kor.1. 16:3/; bár sokszor egy adott megbízással is lehet a próbatételt végezni /Kor.11. 8:8/. Aki a próbát sokszor jól kiállta, azt többre lehet emelni, nagyobb feladattal megbízni, mint egyszer Jézus is mondani fogja a hü szolgának: többet bizlak meg ezután /Mt.25:21,23; Kor.11. 8:22/. De az ilyen kipróbálást sem mindenki végezheti a gyülekezetben, hanem csak a kipróbáltak; a többi jól teszi, ha csak magával törődik /Gl.6:4/. Csak egészen Istennek adott szív vállalkozhatik arra, hogy ilyen próbatételt végezzen: olyan szív, amely nem azt vizsgálja, mi tetszik embereknek, hanem mi tetszik Istennek s aki derekeasságban /jóságban/, igazságosságban, hűségben, gyakorolja is az Istennek tetsző életet /Ef.5:10/. Az ilyen élet pedig felismeréssel és szellemi észleléssel lehet megszerezni, az al, hogy felismerjük, észleljük a jót, megkívánjuk és Istentől kitartóan kérjük; Isten pedig az őszintén kért és óhajtott életet megadja annak, aki kéri, mert aki az igazságosságot éhez és szomjazza, az kielégítettik /Mt.5:6/; az így Istentől kapott élet még tisztább látásra képesíti az embert; fejlődés közben a szellemi érzékek tisztulnak s élesednek, a lélek még többet kér és kap, míg Jézus Krisztus napjára a lélek napfénytiszta és feddhetetlen lesz /Fil.1:10/. Ehhez a fejlődéshez azonban bizonyos ~~szükség~~ szabadság szükséges; emberi korlátozottság, egyoldalúság, bizonyos dolgok megvizsgálásától való elzártság megakadályozzák a lélek egészséges kibontakozását; azért mondja az apostol: mindent megpróbáljatok s ami jó, megtartsátok /Tess.1. 5:24/. Ezért bizonyos felekezeti s egyleti, intézményes nevelés sokszor egészségtelen, ha emberi sablonokat, vesszőparipákat kényszerítenek a lelkekre. A léleknek, ha egészségesen akar fejlődni, Isten színe előtt kell járnia s állandóan kitennie magát az isteni napfénynek, hogy Isten próbálja meg Maga szívünket és figyelmeztessen, ne pedig emberek legyenek szívünk próbálói /Tess.1. 2:4/. Az isteni szempont, az isteni tetszés kell, hogy uralkodjék az egyházban, minden egyes lélekben: az Ő gondolatai, az Ő utjai kell, hogy az emberi utakat és gondolatokat félreszorítsák; a gyülekezetben ne azok szolgáljanak, akik embereknek tetszenek, hanem akik Istennek /Tim.1. 3:10/; mert a cél az, hogy amikor Jézus Krisztus lepel nélkül e világ elé lép, az Ő lepleztetésekor az Ő dicsőrete, megbecsülése adjon nekünk dicsőséget Pét.1. 1:7/. A próbák között annyira önállóaknak, megállapodottaknak és biztos ítéletűeknek kell lennünk, hogy még a kijelentésekben, prófétai megnyilatkozásokban jelentkező szellemeket is nekünk kell próba alá vetnünk s nem akármiféle hangnak hitelt adnunk /Jn.1. 4:1/. Az ilyen magunk megpróbálása persze teljes alázatosságot kíván. A gögös emberi szív azonban inkább mást vet próba alá, mint magát és azt hiszi magáról, hogy Ő próba nélkül is jó s megfelelő, annyira, hogy még Istent is próba alá veti, csak magában nem akar kételkedni. A kételkedő szív próbája azonban sérti Istent, míg a kutató, őszintén kereső szív próbáját szereti /Héb.3:9/.

Az elmondott bibliai helyekből világos, hogy a magunk megpróbálása a keresztyén növekedés legfontosabb feltételei közé tartozik s próbatétel nélkül nincs is egészséges előrehaladás vagy fejlődés. A magunk megpróbálását azonban nem szabad össze- tévesztenünk a világban szokásos önvizsgálattal, mert a megpróbálás nem önvizsgálat, hanem Isten vizsgálata alábocsátás. Magun-

kat megpróbálni annyit jelent, mint magunkat Isten vizsgálata alá állítani, várni, hogy Isten ítéljen meg, Pál határozottan állítja, hogy ő nem ítéli meg önmagát /Kor. I. 4:3/, de emberektől sem ítélheti magát, hanem Istentől. Egyáltalában a megpróbálás nem is ítélkezés, véleménymondás, hanem teherpróba. Jézus a magunk megpróbálásának magyarázatát adta két példázatban, melyek közül egyiket a toronyépítőről, másikat a hadba induló királyról mondotta. Arról kell számot vetnünk magunkkal, hogy lefizetjük-e az árat, mely ahhoz szükséges, hogy az Urat kövessük; hogy földi testéhez, igaz követőihez csatlakozzunk, ehhez a megvetett sereghez, mint mikor valaki házat vagy valami drága dolgot akar vásárolni és áttekinti összes jövedelemforrásait, eladható vagyontárgyait, hogy kiszámítsa, hogy a vételárat ki tudja-e fizetni. Minden urvacsorával nekem olyan drága, vannak számadást csinálnunk: van-e Krisztus nekem olyan drága, vannak Isten gyermekei nekem olyan drágák, hogy értük meghozzam azt az áldozatot, amelyet a világ tőlem venni fog, mikor bizonyosságtételemet hallják.

Most már csak az a kérdés marad hátra, hogy miben kell az embernek magát megpróbálnia. Az urvacsorával kapcsolatban a római katolikus gyónás gondolata hatalmasodott el: az emberek rendszerint önvizsgálatot tartanak, hogy az elmúlt időben micsoda bűnököt követtek el, azokat igyekeznek valami módon megbánni, vagy elhitetik magukkal, hogy bánják azokat s ilyen módon magukat az urvacsorára méltóknak jelentik ki. De ezek a megbánt, esetleg megvallott bűnök rendszerint a belső bűnös hajlamok és törekvések külső tünetei csupán s az ilyen bűnbánat hasonlít azoknak az orvosoknak a gyógykezeléséhez, akik csak a betegség külső tüneteit enyhítik, vagy éppen csak fájdalomcsillapítót adnak be, de a betegséget érintetlen hagyják. Az ilyen önvizsgálatok és bűnbánás öncsalás, mert az ember a bűn hatalmában marad utánuk is, sőt a képmutatásnál fogva még erősebb bűn-kötélkeket fogják fogva tartani. Mint említettem, a magunk megpróbálása nem bűn-ítéletet jelent, hanem annak vizsgálatát, hogy vajon Isten utjain vagyunk-e s ennek vizsgálatát nem az ember és nem az emberek tartják, hanem az élő Isten, a vesék és szív megpróbálója s a magunk megpróbálása abban áll, hogy magunkat Isten fényébe helyezzük imádságban.

Jézus többször nyilatkozott afelől, hogy miképp kell az ő követésébe állanunk. Azt mondta többek között, hogy aki hátra tekint s még valami keresni valójában ebben a világban, nem méltó Hozzá. Azt mondta, hogy ha érte meg nem gyűlöljük mieinket, kincseinket ebben a világban, elveszítjük őt. Sőt saját lelkünket el kell veszítenünk ő érte! Másutt azt mondta, hogy kezünket le kell vágnunk, szemünket ki kell vágnunk, ha azok megbotrántoztatnak, azaz botlásba visznek bennünket; persze a lélek szemére és kezére, lelki látásmódra és a cselekvésirányára gondolt, miknek levágása sokkal fájdalmasabb, mint a testi műtét. Ismét szólt az Ur arról, hogy aki tornyot akar építeni, számlálja meg, van-e elég pénze hozzá s aki hadba vonul, számolja meg katonáit, azaz próbáljuk meg magunkat, hogy az Isten királyságának drága gyöngyéért készek vagyunk-e minden más drágaságunkat eladni. A feltételek tehát súlyosak. Pál kész lelkét egy állutással elkábitani, hogy ne zavarja a versenyben s katonákról beszél, kik csak azoknak akarnak tetszeni, akik zsoldjukba fogadták őket. Ilyen módon kell a keresztyéneknek magukat állandóan próbálniuk, nem a bűn apró tüneteit vizsgálniuk!

Az ótestamentumi történetben nagy szerepet játszik a Mória hegye. Itt áldozott Dávid a dögvészkor; itt épült a templom; ez volt az áldozat helye; tágabb körű neve: Sion szellemi fogalomná lett a bibliában. Jézus ugyan nem itt halt meg, mert a tisztátalan áldozatot kivitték a háboron kívül s őt bűneink tisztátalanná tették; de itt a Mória hegyen a templomban ítéltek őt halálra, helyezték jelképesen az oltárra. Itt állott az oltár, amelyen Ábrahám fiát, Izsákból feláldozni készült; ide kellett Jézusnak feljönnie, mikor elhatározta, hogy áldozatul adja magát népéért. A Mória hegynek van egy szellemi értelme: a keresztyének állandóan a Mória hegyen kell lennie, az áldozat helyén. Állandóan készen kell lennünk Izsáknak, a legkedvesebbnek, sőt mindenünknek feláldozására. Aki atyját, anyját stb. jobban szereti, mint Jézust, nem méltó ő hozzá! Félelmetes hely a Mória hegye, de áldott hely, a szentség helye. Itt kapta vissza Ábrahám Izsákból, amikor Isten megmutatta neki az áldozatra szánt kost, melyet Isten szánt az áldozatra. A magunk megpróbálása a Mória hegyen történik: lelkünkbe nézünk, hogy készek vagyunk-e meggyűlölni, ami Jézus követésének útjában áll, kivájni szemünket, levágni kezünket, állon csapni lelkünket, vagy pedig félszívvvel követjük az Urat s még keresni valónk van ebben a világban. Isten elé állunk, hogy ő próbáljon meg bennünket s ha közeledésünk őszinte, Isten rá fog mutatni az akadályra. Arisztus követése nem játék, azért próbálja meg magát az ember!

T a r t a l o m .

Csúcs: hűség:

Hiszek az Atyában	1
Vallástétel	8
Kicsoda az ember?	11
Nemzetiségtábla	18
Mi a kettőslelkűség?	19
Pogány ünnep-e a krácsongy?	21
A bűrpoklos megtisztítása	24
Szoros kapu, keskeny út	26
Oikonomia	28
A divat	31
Mi a keresztyén szabadság?	35
Ótestamentumi várás	38
Újtestamentumi várakozás	41
Magunkat megtagadni	46
Az eredményes imádkozás feltételei	50
Helyreállítás	55
Próbálja meg az ember magát	58